

5466

3.7

ცისკარი.

ქათული

ხიცივერცხი

ქუჩხლი

1552 წლის

ქათი.

№ 5

ПЕЧАТАТЬ П О З В О Л Я Е Т С Я

с ъ т ѣ м ъ , ч т о б ы п о о т п е ч а т а н и ю п р е д с т а в л е н о б ы л о н ы
н ы й К о м и т е т ь у з а к о н е н н о е ч и с л о э к з е м п л а р о в ъ .

г . Т и б л и с ь . М а я 4 д н я , 1 8 3 2 г о д а .

И с п р а в л я ю щ и й д о л ж н о с т ь Г р у з и н с к а г о Ц е н с о р а

А л е к с е в ъ .

В ь Т и п о г р а ф и ю К а н ц е л я р и ю Н а и б ѣ с т н и к а К а в к а з с к о

ქართული სიტყვიერებითი
უუჩნალი.

ქართული ლექსითსულებს
განყოფას სოფლის.

შილღეჩისგან.

გატთა უბძანა უფალმან, თქუწნია ესე სოფელი,
განჭსწილეთ ჭსწორეთ, ხანთ ძმანი ზე მე ვარ თქუწნ მშობელი;
ძლივ დასრულა ეს სიტყუა, ვაცნი მამინვე მისცუდენ,
ვის რა მოჭსწონდა იტაცა, არავის წვრთასა იწვრთიდენ,
მუშავთ წაიღეს მიწაი, ზოგთა ტყე, ზოგთა მადნარი,
ზოგთა ვენახი, ვაჭართ ჭხუღათ ზღუა, რითაც იქმენ მდიდარი,
რა განიწილეს ყოველი ზე იქმენ დამშვიდებული,
მამინ მოვიდა პოეტო, სიდგანცლა შორით რეპული,
ნახა, რომ ამა სოფელსა, არლა ჭჩხენია მას წილი,
განწირულ გუღით მოვიდა, უფალთან იყუო ტირილი!
» უფალო რისთჯს დამაგდე, რისთჯს მყავ მარტო მშვიერი?«
» ღმერთმან მიუგო სად იყავ, სოფელს იყოფდა რას კრი?«

- » მე შენთან ვიყავ უფალო, თუაღნი შენს ნათელს უმზერდენ,
 - » ჰე უურნი ჩემნი ჭსტკებოდენ რას ანგელოსნი გალობდენ,
 - » მე შენის დიდებისაგან ვიქმენი განცუფრებელი,
 - » ჰე მისთჳს ვიქმენ ჭე დმერთო სოფლისაგან განშორებელი,
 - » რაკქნა მიუგო უფაღმან სოფელს არ დამჩხა ნაწილი,
 - » მაგრამ რის მოხვალ ჩემთანა ცაში გაქუს უწლგან ადგილი.
- თ. გ. კრი . . .

პილიგრიმი. (*)

პოეზიის თ.

ფერხთა ჩემთ ქრესტე ფენილ არს, მხარე ტურფა ჰე მდიდარი,
 თავსედ უღრუბლო ჰე წმინდა ცა, სსიკითა მნათობარი,
 მაშ განკვირდები მშენიერთ ქალთა გარეშე ზეოფარეს,
 გული რისათჳს მიმიბობს, მე ჩრდილოეთის შორს მხარეს?
 ლიტვაჳ! მიმდევრდენ უტკბილეს ტყენი, ხშიანი მე შენნი,
 ვიდრე ბაიდრის ბუღბუღნი, სალგიონის ჩინი მამუენნი,
 უმისარულეს ჭსტკუჭნიდეს შენსა მადღეს ჩაღას,
 ვიდრე აქროფასთ ახასასთ, ვიდრე ზემოქსტებ ბაღასს!
 განშორებულსა ათასნი, მოგონებანი მიზიდუენ.
 რათა ვარ დაფიქრებელი, ოხერანი რისთჳს მიშინდენ,
 მისთჳს, ვისცა გლას ვეტრფოდი, ვისთჳს მსხვემზღად ვყოფდი
 გულსა,

ზის აწ იგი სემშობლოსს, ვადმე ჩემთჳს მიღებულსა
 გარეშე უწლგან ატევიან, ჩემგან ახალი ვვალე ი,
 რა მათ ჭსტყელს იგონებს სოლმე? ჩემთჳს ცრემლდობენ თფალები?

თ. გ. კრი . . .

(*) პილიგრიმი მწიგნი. რ. . .

ა რ ა გ ი.

ყოჩანნი ზე შელა.

ჩამდერჯერ უქადაგნით,
 რომ, შირფერობა, შირთნება,
 საძაგელი ზე ცუდი!
 გარნა ესდენ ქადაგება,
 თუმცაღა ბევრსა სმენია,
 მარამა კაცი შირ ფერი,
 შირ მოთნე, ფარისეველი,
 მანც მობძებნის საკბილს,
 ზე თავისკენ მიიმსრობს!

ერთსელ სადღაცა ყოჩანსა, ყველის ნაჭერი ეშოფა,
 ზე სიხარულით მოჭურენდა საშოფარი კი შირს ეპურა,
 ჩამდენი ხანიც მშიერსა მადაცა ემატებოდა,
 ზე შესქევუნდ თავისა, კარგსა ადგილსა ექებდა;
 ბოლას, გაკლის ხეს მშკენიერს, ფრთების ქნევითა შემოჟდა,
 ზე მადიანთ სადილსა თჳალთა ღიმილით დამზადდა,
 მელა ამა დროს ეშდაკათ, გამორჩნდა დაფიქრებული,
 ზე მოდიოდა ტყის შირსა სამისა დღისა უჭმელი,
 წუნარა ნიაფი ხეთ ფოთელთ ნელნელად შირიალებდა,
 ზე არსათი მონადირე იმა ადგილს არა ჰსჩანდა,
 აკი იმ წვეულს მელასა ყველისა სუნი არ ეტა?
 მინჯე მიმოიხუდა ზე მადის კარი გაესხნა,
 გულის ქნევითა მასვე წამს, ყოჩანსა ხის ქვეშ დაუჟდა,
 ზე გადუნდა სალამი ვითა წესია გაზდილთა,
 შესძასა რომ შენიერა, მთელი ქრწენა მოვლელა;
 ზე შენი მსგავსი შეკნებით ვერ ვინა ვერსად ვზოგელა;
 შენი თვალები, ზე თავი, შენი ტანისა შეკნება,
 მერწმუნე არ თუ ამბავათ არაკათ დაიწერება!

ნეტა თუ ერთი სხუა ვინმე ღმერთსა ვინ გაუჩენია?
 ემაგრე სრული შეგნებით, ტანით, სახით, ღ თვალებით,
 ღ ნეტა იმა ცხოველსა ვისაც შენი ხმა სმენია, . . .
 აგერ მე მოვლე ქუჩუანს დავიღალე შენის ძეხნით.
 ღ ესლას ძლივლა გიპოვე, აწ ამას გონოვ მასმინე!
 ღ ერთი შენი წყობილი ხმა ტკბილი მე გამაგონე,
 ღ შეარცხვინე ბუღბუღი,
 უბრალოდ ქუჩუანთ გათქმული,
 მიბძნე რითა გჯობია იგი ხმითა ანუ ტანით?
 ან თვალებით, ანუ ფერით, ღ ანუ თუ ხაზ გაფრენით?
 უოჩანს იამა თვს ქება ღ უმეტეს მოიბოუნა,
 ეშმაკის მეღის სიტყვები დასტურ ნამდვილი ეგონა,
 დასძახს მაღლად გალობა უველი პირითგან გაფარდა,
 ეშმაკი მელა მამინვე უველის ნატყვის მიფარდა,
 ღ უოჩანის წმინდა გალობა მისა გამგონთ მიანება,

ლ. ი. . .

შეკელი ღ ბატკანი.

შდაბალი კაცი დიდ კაცთან უოველთვს დამნაშავეა,
 რა გინდა იმა საწყალსა ცამდინაც ჰქონდეს სიმართლე.
 მარა თუ ძალზედ მისდგება დით კაცთან ბჭობა ძნელია,
 ერთხელ ბატკანი გაზაფხულს მინდოვსა გამწვანებულს,
 ჰსმოვდა ნადიმთ უშიშრად, სოფლის ფარქის სახლსა,
 წუნარი ნიაფი დაჰქროდა მზეც ჯერეთ არ აცხუნებდა,
 ღ სუნე ველთა უკავილთა. მადსაც განუღვიძებდა,
 მოიღამა იმა მინდოვსა წყაროცა ჩამოსდიოდა,
 ღ რა მოსწუროდა ბატკანსა მივიდა ღ წყალსა სმიდა! . . .
 იმა დროს შეკელი მშიერი, გზიდგანა წუნარად ვიღოდა,
 ღ რა იხილა ბატკანი აქა იქ, მიმოიხედა.

მასწინ მიწოდებულ კუთვნიან ანუ მწყემსი ჰსინდა და ანუ ძაღლი,
 მკვლისა ბატონის მტეში, და მასწინძობით დამხვედრი,
 ბატონს რა ქება შეშინდა და სსიკუდინოდ დამსადდა,
 მკვლი მოუხდა უძინა შენ რეგორ გამობედეო,
 რამ ჩემს ყორღელში მოსუფხან და წყალი ამიღვრივეო,
 და აგერ მთელი სამი დღე, უწყობით შემაწუხეო? —
 თქვენს სათავეში მიიწითვეო, ბატონმა კროლავით წარმოქმნა!
 და მე ქვენდამ ვით მეძლო წყაროსა ამის ამღვრევა! . . .
 რეგორ გეტყობა, ურცხობა მკვლმა წყრომითა შესძინა,
 რამე არ გრცხვენის მეუბენ ზიქში სიტრუე აშკარა!
 მანამ მე მახსოვს შარშანაც შენ ვიდევ აგრე ამყად,
 მე დამხვედი სოფლის ბოლოსა და მწყემს მიუსტი ანაზდად,
 არა ბატონო სწყალმა ბატონმაშიშით მიუგო,
 მე სამი თხსა ძლივსა ვარ და მე ვით ძაღმამს გავბედეო!
 მამ დედა შენი ხომ იყო და შენ მის შვილი თავს მარტლბ,
 რე გამოწყობი ბატონო მე თუშეთიდან მამგვარეს,
 და დედა ჩემი არ რდე არა ყოფილა ამ მხარეს.
 მანამ მკვლმა გბილები თავისებურად უმართა,
 იგი დაფრინდა ბატონსა და ძლივლა ყოფ ლუკმათა.

დ. ი. . .

მათხროვარი და ძაღლი.

რამდენჯერ უთქომთ ერიდენ კაცსა მეშოფათარს მეფინაღსა,
 მანამ ბეგრჯერს იგიცა მოიქმედს კეთილს მრავალსა.
 ახა ჭკვიანი იგია ვინც ახას გამოიცნობსა,
 საწყალი კაცი ღარიბი მათხროვრობითა ვიდოდს,
 დაფხრევილისა სამოსით მოწყალეობასა ითხოვდა,
 მივიდა კაცსა სსახლის სსცა მდიდარი სსცხროვრებდა,
 და თუმცა რეკა დაიწყო მან არ ვინ გამოხედა,

შენებს კაცი საწყალი ძლივს ეზოსს შევიდა,
 მას მანც არ ეშველს და მშვიერი ძლივს სულთქმინდა,
 ძალი უეცრად მივარდა და მალს უფა დაიწყო,
 და ყვირილითა სიშოთით იქურობა აიკლო.—
 რა დაგემატათ რას მეჩხი, ეუბნებოდან საწყალი,
 ხამისა დღისა მშვიდსა ღამისდა ამამსდეს სული,
 რომ არ გეხმის ნათლიანო. ძალითა უცებ უპასუხს,
 მე მიტომ ვუეფავ და ვშოთავ ბატონი შემოვანებლო,
 და ეგებ წყალთა რამე შესაწყალო შეგახვედრო,
 ბევრია რომე ძრიელ ჭეუფს, და არადეს არა ჭებენს,
 და ბევრია რომ არცა ჭეუფს და იღუმაღ კაცსა უებენს.

ღ. ი. . .

... . ს. . .

სხვანაც იგი ყოფილან საყვარელო უბედო,
 რა არს რომ უბედურად თავი აწ მეტა ვხადო,
 არ მიიღე უწყალოვ გლახ ჩემი სიყვარული,
 არც რხვრით ცრფობა ჩემი და არცა მსხვერპლად გული,
 მეარა გრწმენეს მარად საგნად ჩემის ცრფობისა,
 საგნად სიყვარულისა და ჩემის საცოცხლისა,
 საგნად ჩემთა იმედთა და საგნად სინარულის,
 საგნად ცკბილთა რხვრათა და საგნად ცრემლთა ფრქვევის,
 საგნად ჩემთა ნუგეშთა და სევდათ გამჭარველად
 შენ ხარ ყი საყვარელო და შენვე იყო მარად.

ღ. ი.

—
 ოცნებას

ეჭა ჩემო ოცნებავ, კვლავ რად წარმომედგინე
 და დარი მცნობთ ჩვენებას უბრალოთ რად მამოფინეთ?
 რად მიჩვენებ სახესა წარსულთა მათ ნუგეშთა,

ეთხელ ჩემის სიტყვების ნაზად დამატებულას! . .
 რომელიცა მე ბედმან უწყალოდ დამითრგუნა,
 ღ. გლახ მე შარად მტინალს მტინადიც არ მიბრუნს! . .
 გვედრებ ნულა მშორდები, გამიგრძე სინარული,
 რომე სსოვნითა ოდენ დავიტკობ წულელი გული!
 ნუ მიტვევებ ოცნებაჲ, მამეც ძველნი ოხვრანა,
 მამეც მე ძველნი ცრემლნი ღ ძველნიცა ხილვანი!
 წარსულისა სიტყვების ნიაფი გვლავ დამქროლე,
 ღ მამეცალს სულს ჩემს სიტკობ მით განუხსლე! . .

1840 ლ. ო.

განსაცდელი.

სულა მაცთურა რათ მამეველინე?
 ღ განსაცდელად წარმომედგინე?
 რათ ამირაჲ მე განსვენება?
 ღ განმიშფოთე მუედრო გონება?
 ან რადღა მიგრსნებ გულს დაწყნარებულს.
 ღ რათ მიღვლავ ფიქრს დამშვიდებულს?
 რათ გინდა რომე განხრწნა შეჭმურსო.
 სახე იმედთა დღით მომავალთად.
 ღ ნატვრა ბედის მანუგეშებლად.
 იდუმალ კჭვით სულ გამომწარო.
 უიქედობას ღ ურწმუნებას.
 სულა ბაროცო რათ მიქადაგებ?
 ღ სიყვარულის ნუგეშსა შვებას.
 ანგარს მუხთლებას რადღა მიდარებ?
 წარვედ ნუ მანთობ გრძნობას დაღალულს.
 ღ ნუ მიღვიძებ დროს დავიწყებულს!
 ჩემო ნუგეშო ოცნების სასეჲ.
 ღ ჩემდა მფარველად გვედრებ მე სახე?

შენ მიტევ დეღვათ ვნებათ განსცდელს.
 ღ შენვე დამსნე მტოურთა ფიქრებს.
 გონება შმაგი შენ დამიმშვიდე.
 ღ ეჭვსა ფიცხელს შენ შემარიგე.
 გულავ ჩემს ნუგეშად წარმომედგინე.
 ღ სულსა ბოროტს შენ განმარინე!

დ. ი. . .

ელეგია.

როს მოვიგონებ შენსა სახელსა მუის გული მიწეებს შელონებსა
 მუისვე დამიწეებს ცრემლი სიწვიმეს ღ რხვრა მიწევეერს მღუ-
 რა გშობდი მნათო მის მიერიდგან მე შენი სახე თანა დამს-
 ანუ ვას ვსჭვრეტდე ღ ან ვფიქრობდე მუის თვალთ წინაშე
 როს წარმოვიდგენ სატრფო მას დროსა უგანსკენელად განტა-
 როს ბედმა ძლივლა მამხელა შევბით მე მარად მტირად ღ
 როს საყვარელო მამეც სიტოცხლე რომელიც მქონდა შენ მი-
 იმონე ცნება დამიტკბე გული უწყალავ მარად შენგან დამწყარი
 რხვრა ღ ცრემლი ან დამშთომიეს მას წილ ნუგეშად ჩემო
 რა უნდა იუოს ჩემი სიტოცხლე თუთ შენ ამისსენ გულის
 ვახ თუ ბედმან ესრედ მიმუხთლოს ვეღარ ველიწნო მე შენსა
 ხილვას

ღ ღღღ გნახე შენ კი უნა მყო ანდა ჰასუსტსე გულისა
 ხსოვნას
 ვაჲ თუ ჩემთა ოხვრა ღ ცრემლთა ვეღარ იმედონ შენგან
 მიწყო წყალობა
 ღ შენ უბოლოდ მამეკცე ხელსა ღ ძლივდა მცნობსა მიწყოუბნობა
 იგიწყო დღენი ტანჯვის ღ ვნების შენ მიერ ჩემზედ მოვლი-
 ნებუღნი
 მამიკლა გული შენდა მარადის თვთ შენცა განსოვის შემოწირული
 ნუ თუ შევიქნე ესრედ უბედო რომ ესე ბედი მე მამეგლინოს
 ღ ესე ვნება ღ ვალაღება ყოველი ჩემზედ გლას აღესრულნეს
 მამინ შეწმუნე დღე ჩემი შექმნეს უგანსკენელად გლას ჩემთვის
 ნათლად
 სიტოცხლე ჩემი უბედოს შექნას ღმობისა დედად ღ მძიმე
 ტვირთად
 გნმეგლტოს შეება, ღ თვთ ხელქმნილი უიმედობით ვეღარა
 ვრობდე
 ღ შენი მხსოვნი ჯო საყვარელი ერთ ოღენ ცრემლში ნუბეშ
 ვნებდე
 მამინ დამშთების ესდა ნუბეშად რომ უნუ იმედი ან მიმეხდება
 რომ მოგვედე მამინც სატება შენი ჯი საყვარელი თანა წამევაება
 მიუთხნა საფლავს შენი უღმერთობა მუხთლობა შენი ღ ჩემი
 ვნება
 რომ მამინცა იცნას უბედო კაცი რომელს სიტოცხლით ან
 ქქონდა შეება
 ერთ საყვარელში ცრემლითა ჰხოვნა გლას დაკარგული ძლივ
 განსვენება. —

ქუთ. 1841. ლ. 9.

ს ი ზ მ ა რ ი.

ჯი სეზმარო, რად მიძვირებ ჩუნნებას,
 ან ზმანებით რად ან მამდევე მე შეებას,
 საგნად გვეანდეს თვთ იგი საყვარელი,
 რომელიც ჰყოლობს მარად ჩემსა გონებას,

მასსოფს კჳაღად მე დამე სანატრელი,
 რომს ტანჯულსა მიჩუწნე საუწარელი,
 მასსოფს კუღად ვშეენიერი მის სასე
 რომელიც მკუდაც ჳი საზმარო მისსე,

მამეცა შეის სიტყვისლე მე ასადი,
 რომს განვსტადე საკონებლად მის სადი,
 ბატოთაგან ვსმიდი ნეტარებასა,
 რომს ვეგონე შმაგათ მე საუწარელსა,

მასსოფს კჳაღად საუწარელისა დიმილი,
 რადეს ნაზად შემამხედა დუშილით,
 გული ჩემი მიჭყუა მონად მის ნებას,
 მით მიგზნებდა ტეცხლსა ღ ტკბილსა ვნებას,

თჳალით გულით სულითაც მას ვემონე,
 რომ მიღუმარეთ ჳკჳა მიხდილი ვეგონე,
 რომს მის სახელს ტკბილად მოვიხსენებდი,
 ღ მას ეშხით სრულიად ვნეტარებდი,

ჳი სიზმარო ნუ მიძვირებ ჩუწნებას,
 სრულიად შენ შემოგწინავ გონებას,
 რადონდ სშირად მიჩუწნო საუწარელი,
 რომ ვეგტროფადე მარად მისსა შეენებას,

ლ. ი. . .

რათ მკითხავ რომე რად მიუწარს ღ რათ ვარ მით ჳკჳა მიხდილად,
 ან რადღა სუვდათ ღ რხვრათ მივეც თაჳი აწ მე მსხუწრწლად,
 მკითხე რომე რადღა ვცოცხლობ ან რად მამცა ჳენამ გული,
 ამაღ რომ ერთად მესაზღვრა სიტყვისლე ღ სიუწარელი,

ლ. ი. . .

ნეტარ ანს იგი ვისა თქალებსა,
საუწარლის სუნთქვა მოუუწანს ძილსა,
ღ ნეტარ მასცა ვის განთიადსა,
შეგობრის კელი განადვილებსა,

ლ. ი. . .

საბრალა ანს გულ მოკლედი, რომ თვს სიკუდილს თათვე
მწერდეს!
ვერ ვინ ჭზოვოს თვს ნუგეშად, ვისც ცრემლთა უმყდარებდეს,
ბედიცა მისგან ივლტოდეს ღ ტანჯვათა უმწაფლებდეს!
სიკუდილს ჭსოხოდეს განსვენებას ღ სიკუდილიც მისგან
რბოდეს,

ლ. ი. . .

მინუდე შეკლუტს რომ თვს სახესა,
იგ სარკის წინად ნაზად იშვენებს,
აწეობს მამკლავსა ზილთკაყ გიშეწსა,
ღ მინა ოდენ საკუწას უჩუწნებს,

ლ. ი. . .

ბ
მ
2
მ

განგრძობება ამაღლათ ბუკის მოთხოვნის.

თავი სესამე.

ამაღლათ მოვიდა გრძობასკად დილით.

ანუღაიდ ზ თუთუეულად მოუგროვდებოდენ გონებასა მისსა ჭზნნი, ზ ისინიც გაიეღვარებდენ თითქო ღრუბელში მუცის სისუსტისაგან ის სრულად არ გრძობდა სსეულის სიმტკიცენუს ესრეთი მდგომრეობა თითქმის იამებოდა მას; ის ართმევდა სიცოცხლესა ჭმუნვასა; სიკვდილსა შიშსა, ზ ამდროს ის გაიგონებდა მოჩენის ამბავსა ესრედ უსინარულად ვითა ამბავსა, რომელ ის უთუოთ ვერ იცოცხლებ მას არ უნდოდა თქმა სიტყვისაგ გაენძრია თითოცა, უგრძობლობითი მდგომარეობა არგანგრძობდა შუადღის დროს, შემდგომად ექიმისა ნახვისა, რომცა მოსამსახურენი გავიდენ აღესრულებინათ შუადღის ღოცვა რომესაც დადუმდა დამძინებელი მათი სმამხლოდ შორით მოისმოდა ხმა მულისა, ამაღლათ მოესმანელი ჩემი ფეხის ხმა საწოლის ხალიჩასკად მან განაღო დამძიმებულნი თვალისა კილონი ზ სსეულ წამწამთა ბადეთგან ეჩვენენ მას რომელ მშვენიერი შავ თვალა, ქალი ბადროჯისი პეჩანგითა ფარხის სალუხითა ორი ჩივის მილანქის დილეზით, გველის კავებით გარდმოყრილი მსრებსკად ნულად მისსა ღოვდა მისს სარეტელსა, ასე მზრუნველობით ლოუმანაოა მისი შუბლი ისრეთის ჭმუნვით დახედამდა დაჭრელობას, რომ ამაღლათის ძარღვთ შექმნეს თრთოლა მეჩესიფრთხილოთ დაასსა ფინჯანსე წამალი ზ ამის მეტი ველა შეიტყვის, თვალების კილონი მძიმედ დაესუჭნენ ის მხლოდ ისმენდა უერთითა აბრამუმის ტანისმოსის შირაღსა თითქო გასა.

ლად მომხადებულის ანგელოზის ფეთთა ფრიალსა, შემდგომ
გუჲლად იქმნა მუუდროება ზე ყოველთვის შემდგომად ოდესცა
ჯერეთ განუმატებელი გონება შეერთდებოდა უსახადოს
სიცხის ზმანებას ასე რომე პირველს მის სიტყვად იყო
ოდეს მოვიდა გრძნობაში ეს სიზმარი იყო! მაგრამ ეს სიზ-
მარი არიყო.

მშვენიერი ეს ქალი იყო თექვსმეტი წლისა ასული სულ-
თან ანშეთ ხანისა, ყოველთ მთიულეთში, საზოგადოდ გაუთ-
ხოვარი ქალი არის თავის უფალი მამაკაცთან ქცევაში, არა
მიმხელი მაჰმადის ჭსჯულისა. მით უმეტეს იყო თავისუფალი
საყვარელი ქალი ხანისა; გვერდით მისსა მხოლოდ განისვენებ-
და ის ზრუნვისა ზე ჭმუნვისაგან, მხოლოდ გვერდით მისა
იპოვიდა სასე მისი დიმილისა ზე გული ხუმრობასა. გინა
სიმბრველესა შინა ავარელთა მოთავეთა ზე უხდელთა უბნობდა
საქმეთა მთიერთა პოლეტიკასა ანუ განსჯიდა მართაღს ზე გარ-
დახდომილსა, ანუ საშუალ თუხთა მოჯალაბეთა მოისმენდა წარ-
სრულთა დროთა მსნეობასა ანუ ჭფაქრობდა ახალსა თავდას-
მას ქალი მოიფრენდა ვითა შერცხალი ზე მოუტანდა მას,
სულის გასაფხულისა. ბედნიერი იყო ის გარდახლომილი ვინ
განსჯაზედც ქალი გამოცხადდებოდა ადებული ხანჯალი დარ-
ხებოდა ჭყერში, ზე ხშირად ხანი რა შეხედავდა მას დაუტყვებ-
ა სასისხლოვანსა განზრახვისა, რომ არ განშორებულ იყო
სასურვილეს ასულსა, ყოფლის ფრის ნება ჭქონდა არაოდეს
არ მოიფიქრებდა ანშეთ ხან, რომ დეეშალა რამე მისთვის ზე
იწვი რაზედმე, არა დიწხი მისის ასქესისა, ანუ მისის დიწ-
ხებისა იყო ისრეთვე შორს ხანის გონიერისაგან, ვითა
გულისაგან დამდაბლება თავისის ჭზრისა ზე გრძნო-
ბისა, რა მე შეიფაროს კაცი მდაბალი თავის გვარსად,
იქნებოდა მოუხმენელი კდემა უკანასკნელის ქალისათვის,
უზდენისათვის მით უმეტეს ხანის ქალისათვის- აგვნიდგანვე
ბრძობდა ხანის ამპარტავნებას, ზე იგი ვითა ყინულისა ჯა-

ფიქსირებულია, გულს მისცა ხელგულს სასოგადობისაგან
კაცი აქამდის არც ერთი სტუმარი არ ყოფილა თანასწორ
მისის გუარისა; გულსა მისსა მისთვის მანც არ უკითხავს,
რას საკვრეულია და უდევნელი და ვნებიანი წლოვანება მისი
იყო მიზეზი, შესაძლო არის; მაგრამ ასეა სიუჩარხლის ყვამ
მან დაჭკრა და გულმან დაუწყო ცემა მკერდსა შინა გამოურ
დელს მშვენიერს ქალს; ქალი ისწრაფდა მოხვეწილიყო მამას
და მამის დანასა მშვენიერი ყრმა დაცემული როგორც მკუდრ
რი ფეხსა ქვეშე მისსა . . . პირველი გრძნობა მისი იყო
შიში; მაგრამ როდესაც მამამ უნებო, ვითარ დაქვითვს არის
სტუმარი, ამაღათ ბეგ როდესაც სოფლის ექიმმა გამოაცხადა,
რომ დაჭრილობა არაღის საშიში? ნაწინაშე გრძნობამ მოიცო
მისი არსებობა დაჭრილისადმი მთელ ღამეს ეჩქრნებოდა
სისხლით შესვრილი სტუმარი, და პირველად ნასა განთიადი
არა ესრეთ წითელი ვითა განთიად პირველად მოიგონა ქალმა
ცბიერობა, რომ შესედას სტუმარს შევიდა მის ოთახში, ვით
თამ მამას მოეხვიას და მასუკან შეიპარა შუადღისას მიუწ
თომელი შეუხერხბული სურვილისა ყინსა მიჭყუნდა იგი რომ
შეეხედა ამაღათის თქალებისათვის ემსწვილობის ყვამ მის
ასე არ მონდობია ასლანდელ დროშიაც არც ასე ჭსურების
ასადი მდიდრული კაბა და ძვრფასნი თქალები, როგორც უნდო
და ენასა სტუმრის თქალები; და დასასრულ საღამოს მან იხილა
სიბნელისა თანა სანდომიანი უცეცხლო, გარნაბწყინვალე
თქალები მისნი, მას ველარ შექმლო განუძოლებინა თქალები
ამაღათის შავის თვალებისაგან, რომელიცა უჭვრეტდა მას;
ეჩქრნებოდა რომ შე იგინი ამობედენ; ნუ იმალება სულისა
ჩემისა ვარსკვლავო! ქალმა არიცოდა, რას დაემართა, არა გრძ
ნობდა, არც ქმრისაზედ თუ დაჟალს ჭკრში; ფრინვალენ
ფერნი ეცვლებოდენ სასეხედ, დასასრულ გაბედა მთრთოლ
რისა სიტყვთა ჭკითხა მდგომარეობა მისი:—

უნდა იყოს თათარი, რომელიც ჩაბნახს ცოდვად ჭე-
უწაცხებად უთხრას სიტყვა უცხო დედაკაცსა, რომელიც ქა-
ლისს ვერსა ხედავს, გარდახადრისა ჭ წარბისა, რომ გამოი-
ხატოს ვითა ღრმად იყო აჩუქელი მხურვალე ბეგი მშვენიერის
ქალის თვალთა ჭ სიტყვთა, ესრეთ ასე ჭ ესრეთ ნაჩნაჩად
მჭვრეტელი; ტკბილმა ცუცხლებმა დაიბინა მისს გულზედ,
აჩა მიმხედმა სისუსტისა:—

მე ეხლა ძალიან კარგათ ვარ მიუგო მან, იმეცადინა წა-
მოჯდა, ასე კარგათა ვარ, რომ მე მიაშობდა რომ მომკრეფარ-
ფივავ, სულტანეტავ:—

აღლა სახლასინ (ღმერთმა დაგიფაროს) მიუგო მან
იცოცხლე, იცოცხლე დიდხანს. . , განა არ გებნალება სიცო-
ცხლე?—

ტკბილს ჟამს ტკბილია სიკრედილიცა სულტანეტავ!
გინა ვიცოცხლო ასი წელიცა უტკბილეს ამისა ვერ ვპოვიდი.

სულტანეტა ვერ მისწდა სტუმრის ღაპარაკს, მაგრამ მი-
სწდა მის მხედველობას გამოხატვას, მისწდა სიტყვს გამო-
ხატვას ქალი გაწითლდა უმეტესად ჭ აჩუჭნა კელით, რომ
ის დამშუდდეს, გაჭფრინდა სახლიდან.—

უმჯობეს ყოფლის ბაღასინსა ჭ მალამისა ამაღათს მოარ-
ხენდა ნახვა მშვენიერის ქალისა სახამოვნო ის იმედით დანი-
ბინებდა, იყო რა წმუნებული, რომელ ნახულა სიზმარში ჭ
სამსიარულო იყო განდვიძება, უწყოდა რა, რომელ ცხადად
იხილავდა მას, ამაღათ იყო ცოლიანი მხოლოდ ერთის ანგა-
რშიისათჳს იმას არ უნახავს ვინემ შეიერთაჳდა თვისი სცო-
ლეს ჭ შემდგომად ვერ რაჲ ჭპოვა იმაში მიმზიდველობა
ერა რა ჭპოვა ისეთი, რომელსაც განდვიძებინა დაძინებული

გული, შემდგომ ცოლი დაუბრძავდა, ღ ამ შემთხვევაში რა
განაცხადის მისი კავშირი, დაფუძნებული აზრებს გრძნობას
სახელმწიფოებრივი მტრობა სიმაჟნის ღ ბიძის თვისისა შამ
ხალისა უმეტეს განჯეოფდა ემაწვილთა მეუღლეთა, ასე რომ
შვირად ნახვილქ ურთიერთსა; მაშინაჲს განსაკვრველი, რა
ეკმა ბუნებით მჭირცხლი თავის ნებითი ჩვეულებით აღეს
თა ახლის სიყვარულითა! სულთანეტასთან ეოფნა იყო მი
თვს უბინატეს ბედნიერებად, მისის ხილვის მოლოდინი იყო
მისთვის სსსიამოფნო შრომად, ხშირად, შეჭკრთებოდა ვნის რ
გაიგონებდა მისსა ხმას, თვთუელი ბეკრა, ვით სხივი მის
ჩაეფინებოდა სულადმდე, ღ ესე შესება ემსკავსებოდა სიმტ
კივნეს მარსნიმტკივნეს ესრეთ სსსიამოფნოს, რომელ მას ჭსურდ
განგკრძელებინა საუკუნოდ ნელ ნელ განცნობა ემაწვილთა შემტ
კიცდებოდა მეგობრობით ისინი ხშირად იფენენ ერთად ხსნი
ხშირად წაფიდიდა შიგნით აფარიაში, თავის სახლის საქმესეფ
დაუტკეებდა სტუმარს თავის ცოლის მოფრველობის ქვეშ რომე
ლიც იყო მშვიდი ღ კეთილი დედაკაცი, ხანი კარვით სეღვიდ
რომ ამაღთს უფვარდა იმისი ქალი ღ იღუმაღ ჭხარობდა
განაცხადებდა მისსა ნათესაობას ბეკთან, რომელსაც აქვინდა
სამართალი შამსლობასეფ აძლეუდენ მას კელში ათას მიზეზს
ღ შემთხვევას რუსების ვნებისას. ხანმა შხირად რად გართული
სახლის გარეგებაში დაუტკეებდა მათ მთელს საათობით ამ
ღათს, თავის ოთახში რაგორც ნათესავს, სულტანშასთან
ერთადრე ორისა ღ სამის მოახლის სულტანეთა იჯდის კელ
საქმესეფ ღ ან ელავარაკებოდა სტუმარს, ღ ხან უსმენდა მის
ელავარაკს, ღ ესრეთ უხილველი განვიდიდა დრო ესეც იქნე
ბოდა, რომ დიდხან, დიდხან ჭსჯდის ამაღათ ღ მდუმარებით
ხან უჭკრეტდის მისს მშვინიერს თვალსა, ხან დასკებოდა
ორნივე მათის სახის ეურებითა, ჩრდილოეთის მხრის ფანჯ
რიდან, ღ მაღალ ნაპირიასისა ღ მჩქეფარისა უზენის წყლისა
სადაცა აჩის დაკადებული სასახლე ხანისა გვერდით ამ, ჩვილ

ლის უმანკო არსებისა, დაივიწყებდა ამაღლათ სურვილთა რომელს
 ლიცა ქალმა ჯერ არიტყვდა, ჰ დანებდა რა უცნობელსა მიუხს
 დომელსა სიტკბობებსა შინა, ამაღლათ არა ფიქრობდა არცა
 წარსულისა ჰ არცა მომავლისა დროისათვის; არა წასათვი-
 რობდა, ის მოლოდინ ჰკრძობდა, ჰ დაუდევრებდა არა განსა-
 შორებდა ბავიღეს ფიასს, რომელითაც შეგნებდა წვეთებდ
 ნეტარებასა.

ესრეთ გავიდა გაზაფხული

ავარელნი არიან თავის უფალნი, არიტყა ჰ ვერ ითმუნენ
 არა ვისმე უფლებას, ყოველი ავარელი უწოდებულსა
 უზღუნად, ჰ თუ ჰყავს (ესირი) ტყვე, მამინ თავსა თვსსა რაღა
 ხამს დიდს ბატონად, დარბინი არიან ჰ მისთვის არიან მხენი
 ფრიად: კარგნი მსრალელნი შეკადრე ქვეითად, ცხენით მხს-
 ლოდ მიდიან დასასხმელად ჰ ისინიც ცოტანი, მათი ცხენი
 არის პატარა, მაგრამ მამაცნი; მათი ენა მრავლად განიყოფება
 მაგრამ საფუძვლად არის ლეკური, ასსოფთ ქრისტიანობა, ამის
 თვის რომ სულ არს 120 წელი, რომ შეიქმნენ მახმედისნი,
 მაგრამ აქამდისნი არიან ცუდნი მახმედისნი, სმენ ოტკას,
 ბუსას ჰ ჯაფას, ავარელთ სიტყვის გაუტყებლობა არის
 ანდაზად, მთაში შინაურობაში არიან მშვიდნი, სტუმართ
 მოყურენი გულ წრთელნი, არ დამალვენ ცოლთ ჰ არც ქალს
 სტუმრისათვის სცხსლსა იზღვენ ჩამომავლობის სადმე, ისინი
 გამოდიან კახეთს სამუშაოთ ხშირად დარჩების რავდენსამე
 დღეს მერე შეიქმნებიან ჰ ვით მშვიდნი მკელნი დესხმის
 დამე ასლს სოფლებს, თუ შესვდება გარკვენი სახილსა, ჰ
 დაიჭერენ ტყვეთა, ჰ ხშირათ დარჩებათ თავხედური თავები
 პირველს ომში, რუსეთის გრანიცასედ ველარ გამოდიან
 ამასქეთ, რომდესაც დაამშვიდეს აუუძელები. ჰ ასლან ხან გუ-
 შახისა დაიწვამს თავის სამთელთბელის სადაც უნდა გამოვი-

დენ ავარკლნი გარნა სოფელი ხუნზახი ანუ ავარია რომელიც
ჭსდგას აღმოსავლეთის მხარეს ავარიისს, ძუჭლადგან არის
სამკვდრო ხანთა, ჭ უფლება მათი არის სჯული თუმცა ხანს
შეუძლიან უბძახოს თავიანთ ნუქრებს მოაკულებინოს ვინც
უნდა ხუნზახელი მცხოვრები, ანუ მგზავნი, მაგრამ არ შეუ-
ძლიან დააღვას მტრადიც არის ბეგარა მხოლოდ კმაყოფილუ-
ბს თავის მიწიდან რომელსაც უხნამენ ტყუზნი ჭ მონანი.—
ხუნზახელი დგანან უკეთესად თვს მეზობლებზედ, სახლი
მათი არის წმინდა ჭ ორ ატაყიანი კაცნი არიან წერწიტნი,
ქაღნი მშვენიერნი, მისთვს რომ იმათში ბევრია ქართუზლი
ქაღები მოკატკებლნი ტყუზდ, ავართში ჭსწავლობენ არაბულ
ენას ჭ მისთვს მუნებურნი წიგნის მცოდნელი არია ხუნ-
მშვენიერნი. . .

ერთხელ იყო ხანთან შეყრილობა ჭ ერთმა ავარიის უზ-
დენმა ჭსოქქა, ასალ ანბავად, რომ ახლოს ხუნზახის ტყეში
შემოსულა ვეფხვი. ჭ ორი მონადირე მოუკლავს ჭ იმ ვეფხვს
ასე შეუშინებია ჩუზნი მონადირენი, რომ ვეჩავის გაუბეღავს
იმაზე ნადირობა.—

მე გამოვცდი ბედნიერებას! დაიყვირა ამაღათ განმხერ-
ვალეული მოუთმენელობითა, რომ გამოჩნდეს მთიულეთში
ვაჭკაცად, მხოლოდ მიჩუზნეთ კუაღი ვეფხვისა:—

მხარკმელმა ავარელმა შეხედა თავიდან ფეხებამდის ამაყ-
ბეგსა ჭ ღიმილით უთხრა:—

ვეფხვი დადისტნის კარეულს ტახს არა გაგს ამაღათ
იმის კუაღი სიკუდილის კუაღზედ დაყენებს:—

იქნება შენ გეგონოს: რომ ამ ვიწრო გზაზედ თავბრუ
დაშეხვევა ან ხელი შემიკრთება? მე არ გიწვევ რომ შენ მ-

მეხმარე მსოფლოდ გიძახი ნახო ჩემი ბრძოლას ვეფხვსთან, მე
მაქვს იმედი შენ მასინ დაიჯერებ რომ თუ ავარჯელს აქვს გუ-
ლი მაგარი, როგორც კლდე მასინ, გუელი დაღისტნელისა
არის გამძწობილი როგორც იმათი ფოლადი, დას ხმა სარ
ავარჯელს აღარ ჰქონდა სიტყუა:—

უარი სიძცხვილი იქნებოდა, მან გაუშვირა კელი დიმი-
ლით. . . დიდის სურვილით წამოვალ შენთან, დაუფნება
აღარ ჰსჯობს, . . . დაფიფიცოთ მეჩითში, რომ ვიქნებით ერთ-
თმანერთთან განუშორებულად, გზასუდ ზ ბრძოლასში! დმერთი
განჯსვის ჩუზნ წამოფილებთ იმის ტყავს ყაჯრათ, თუ ის
შეგვჭამს?

ახიელთ არ იცინან გამოსალმება, ქალებთან, თუ არას-
ლახ ნათესავთა ამალათ ოსრვით შეხედას სულთანეთას ფანჯარას
ღ ნელის ბიჯით წავიდა მეჩითში იქ ელადენ ყოველი უფრო-
სნი ზ გროფა უმასვილთა კაცთა:—

ძველის ავარის ჩუზნულებით, უნდა მონადირეთ დაეფიც-
ნათ უოჩანსუდ, რომ მე ურთიერთს არ უღალატებენ არც ბრ-
ძოლასში ზ არც დევნასში დაჭრილს არ დააგდებენ, ზ არას
დროს არ დაბრუნდებიან თუ ტყავს არ მოიტანენ ვეფხვისას, ზ
ფინც კმ შირს გადავა დეე იუოს გადაგდებული კლდიდგან, რო-
გორც ქალახუნა როგორც ორგული! შემიდგომად ფიცხლავ ამ-
ხანაგნი მოქსვენენ ურთიერთს მუღამ გადაჰკიდა, იარადი ზ
ისინი წავიდენ გზასუდ ხალხის ყვირილში:—

ან ოჩნივ ან არც ერთი! უფიროდენ უკან

მოუკლამთ, ანუ მოფიქრებით! უპასუხეს მონადირეთ

და ერთი დღე:—

გაფიდა დღეცა. მოხუცნი შუბლზედ კელდადებით საღამოს
 უამს უუურობდენ ხანიდან გზასა ჰატარა ბიჭები შორს გორას
 ზედ მოწობდენ რომ მიტკეპებიუფუნენ მონადირეთ: არიქნა არ
 გამონდენ შთელ ხუნზასში სადაცკი ერთი ცეცხლი ყველასნი
 იმათზე ლაპარაკობდენ, ზოგი მონაწილეობით, ზოგი უსაქს
 მოებით, მაგრამ უჩქლასზედ უმეტეს მჭმუნვარებას სულტანუ
 ცა თუ ვინმე დაიფიქრებდა, ხმიანობდა ვინმე კიბეზედ უფ
 ველთვს სულთანეთს სისხლი აუფარდებოდა თავში, ზ გული
 დაუწყებდა ცემის ლოდინითა წამოხტებოდა მიიბრუნდა კარებ-
 თან, ფანჯარასთან ზ თორმეტჯერ მოტყუებული თვალბ და
 ხრელი მივიდოდა თავის ქარკასთან რომელიც ეჩვენა ეხლს
 ძალიან უკეთურად, ისა ჰკითხავდა მამას, მას სტუმართ რომ
 გორი ნადირია ვეფხვი! ახლას სოფლებისა დადის, თუ შორს
 ზ უოველთვს ახგარიშებდა რა დროსა, შემოტყვის კელი კელს
 იტყოდა თავისათვს» ისინი უთუოთ დაიღუპუნენ ზ ნელად და
 ხრელა თავსა მჭმუნვარეს გულზედან ზ მარტარატობნის ცრუ
 მლნი ცვიოდენ მის მშვენიერს პირსა:—

მესამე დღეს შიში მათი განმარტლდა უზდენი ამხანაგი
 ამალათისა ძლივ მოეთრია მარტო სუნზანში კაბა ჰქონდა და
 ხეული, მხედის ბრწყალისაგან, თითონ ყვითელი როგორც
 სიკრძლილი შესუსტებული შიმშილით ზ დაღალულობით განს
 კვირვებით ნაცნობის მოსურნეობით მოეხვიფუნენ მას ჰატარა
 ზ დიდი ზ აი რასამბობდა ის რომდესაცა მოსურნიელდა რძი-
 თა ზ პურითა:—

იმავკ დღეს, რომესა გავედით აქედან, ვიპოვეთ გჭადი
 ვეფხვისა ჩვენ ვიპოვეთ ის შინარე საშინელ კელიანს ბარდა-
 ში! მე მერგო რიგი პირველი სროლა მე მივეპარე ზ გაუნიშ-
 ნე . . . თოფი გავარდა, მოხვდა ვისერში, გაღვიძებული თა-
 ფის ხმით ზ სიმწვაფით, ვეფხვმან დაიღრიალა ზ ორის

მოხტომით მომივარდა მე ასე სწრაფლად, რამ მე ვერ მოვი-
წარ ხსნჯლის ამოღებაც; ვრთის ტოტის დაკვრით დამცა,
ღ მხოლოდ ესლა მასსომის მომესმა ყვირილი ზ თოფის ხმა
ამლათისა, ზ ამსთანავე დამაყრუებელი საშინელი ღრიალი
ყუფვისა გაჭყლეტილმა მე დავჭკარბე გონება ზ ან მასსომის
როგორ დიდხან ვეგდე უსულა.

როდესაც ავახილე თვალი, ყველგან, იყო მუუდროება,
გარეშე ჩემსა ღრუბლითგან გამოიფრებოდა წვლილად წვიმა . .
ან ვიცი ის დილა იყო თუ საღამო, ჩემი თოფი დაჟანგებული
ეგდო ჩემ ბვერდით ამლათის თოფი გატყეილი ორად ეგდო
ახლან ჩემსა, აქა იქ ქვა იყო სისხლით მოხუცილი . . . მაგ-
რამ ვისი სისხლით ვეფხვისა თუ ამლათისა სისხლით ძნელი
შესატყობი იყო ძეძენი იუენენ ამოგლეჯილნი. ეტყობა სტო-
მაში ვეფხვისა მოგლეჯია მე დავიწეე ძახილი ამსანაგის
რაც კი ხმა მქონდა, ვერ გადავტონე. ვიჯექ ვიჯექ კიდევ დავიწ-
ეე ყვირილი ტყუილი იყო არც სსუა ნადირმა არც კარმა არა
ფრინველმა არცამცა ზასუხის ბევრჯელ დაუპირე შეუდგე ამა-
ლათის კვალსა, ანუ ვიპოვო ამლათი ან მოგვედე იმის გვამ-
ზედ . . . სისხლი მაინც ვიხდო ვაყვაცის; დონე არა მქონ-
და: ჭმუნვამ მომიცვა: დავიწეე ჩხვილსაჟით ტირილი რისთვის
გცდები სხუელთ ზ უმტობით! ველოდი უდაბნოში სიკვ-
დილს მაგრამ შიშილიმა მძლივა, მე წავეთრევი სუნზასში, ზ
უნბობ ამლათის დაკარგვას ჩვენში მაინც მოგვედები. აი აქ
მოვეთრივე, როგორც გაჭყლეტილი ბველი, ძმანო! ჩემი თავი
თქვენთვის მომიწმევი: განმსაჯეთ, როგორც ღმერთმა
თქვენს გუეს უჩიოს, განმსჯით ვიცოცხლო; ვიქნები ცოც-
ხალი მოვიგონებ თქვენს სიმაწთლეს; განმსჯით მოგჭკვდე
ესეც თქენი ნება! მოგვედები უბრალო, აღლახი არის მოწამე
აუფსრულე რაც შეიძლებოდა.

ვევდრება მოისმა ხალხში, რა გაიგონეს ეს ანბავი, ზოგი ამართლებდა ზოგი დამნაშავე ჭყოფდენ თუმცა ვეველებრალობდათ.

ვეველა თავის თავს ირჩენს ჭანობდენ რომელნიმე. ვინიცის რომ, ეგ არ გამოიქცა ეგ არ არის დაჭრილი არც არა აქვს რა დასამოწმებელი მაგან უარგულა ამხანაგთა, იქნება განგებ შეახეთქა ვეფხვსა ეგენი ერთმანერთში ცუდათ ლაშარაკობდენ.

ხანის ნუქრები უმატებდენ ამ ლაშარაკს: რომ უზდენმა უთლად მოკლას ამაღათი იტვიითა ეს ძალიან ეშინანათ უეურებდა ხანის ქალსა, მაგრამ ხანის ქალი ამაღათში მაგის ამხანაგს არ იზოვნიდა.

სულთან სხმეთმა რა ჭსნო ხალხის შეყრილობა რისთვის იყო ქუჩაში, მოაჭენა სჩქაროთ.

ქალახუნავ! უთხრა გაჯავრებულმა ხანმა უზრდენს, შენ შეარჩხვინე მთელი ავარიან, ესლა ყოველ თათარს შეუძლიან დაგვაუყვადროს, რომ ნადირნი გაგამღვეით ჩვენის სტუმრითა, ჭ არვიცოდით იმისი დაცვა! მაგრამ ჩვენ შეგვიძლიან სისხლი ვიძიოთ შენ ავარელის ძულის ჩვეულებისამებრ დაიფიცე უოჩანზედ, რომ არ გელაღატნა ამხანაგისთვის გაჭირებაში, ჭ თუ ის მოკვდებოდა არმოსუფიყავ ნადირის უტყაოდ შენ გადახდი ფიცსა . . . მაგრამ ჩვენ არ გადავხდებით აღთქმას მოჭკვევებით მოჭკვევებით გაძლევე სამ დღეს ვადად შენ სულსა თუ ამ სამ დღეში ამაღათ არ მოფა შენ კლდიდგან გადაგაკდებენ თქუჩნის თავით მიზარუხებათ მაგის თავში! უთხრა თავის ნუქრებს! ჩამოეფხვტა ქუდი თვალებზედ ჭ წაფიდა თავის სახლისკენ.

ოცდა ათიკაცი დაიფანტნენ ტყეში სამებნელად ამაღათისა მკვდრისა მაინც სამებნელად, მთიურთ სამღვთოს

გადად აქეთ, რომ პატივით დამარხონ თვისი წათესავი ანუ ამხანაგი, & ისინი სშირად ვითა ღმარის ბუმბუკაზნი შევარდების ცნრა სწოლაში, რომ გამოგზავნიონ რუსებს კელიდგან მკვდარი თვისი, მძიმე. & სანდისხან ათი მოკვდება მკვდრისათვის.

უბედური უზდენი წათრიეს საჯინობოში ადგილი სშირად საპერობილეს მაგიერი, ხალხი დაიფანტნენ მიდუმრად მისთვის რომ ხანის გადაწყვეტა ეთანახმებოდა მათს ჩვეულებას.

სამჭუნვარო ანბავი გაიგონა სულთანეთამაც, თუძცა ცდილობდნ ანბავისას შეემსუბუქებინათ მაგრამ საშინლად მოსწყდა გული ქალისა მამარამ ამასთანვე თითქო სულთანეთა იყო მშვიდად: არ ციროდა & არ ჩიოდა მაგრამ არცა ღიმდებოდა არ გამოხსიქმდა არც ერთს სიტყუას, ელაპარაკებოდა დედა არ ესმოდა ვერარას შენიშნვიდა ცივი ქარი უბერვიდა გულს ის არარას ჰგშნობდა ყოველი გრძნობა სულტანეტასი შევიწროვდა ერთს ტანჯუნად მაგრამ ეს გული მისი იყო ღრმად დაფარული თვალითგან & არა რა შეინიშნებოდა მისსა ამპარტავანსა სახესსა ზედა ხანის ქალი ებრძოდა 16-ის წლოვანს სულტანეტას შეიძლება გამოვიცნოთ ვინ დაეცემა შირველად.

მაგრამ ეს ჩუმათ მჭმუნვარება აღჩობდა სულტანეტას იმას უნდოდა, რომ გაქცეულიყო კაცის თვალითგან & შორს გამოეკტირა თვისი მჭმუნვარება.

ღმერთო ჩემო ჰფიქრობდა სულტანეტა დაჰკარგე საუწარელი & არ შეიძლიან ვიტრონ მისთვის ყოველნი ასე მიუერებენ რომ მასუკან დამცინონ ჰყარაულობენ თვითეულ ცრემლსა რომ დაიჭირონ თავანთის ბოროტის ენითა, სხვის მჭმუნვარ შთავს სამხიარული არის, სკინას უთხრა თავის მოახლეს

წავიდეთ ვისეირნობთ ეზუნის ნაპირზედ. მესამედ აღაჯგულ
სუნსახიდგან არის დარღვეული ძველი ქრისტიანთ მონასტე-
რი განძნალაობული სასწრაფარი უაფლის მათის სარწმუნოე-
ბისა; დროისა სული თითქმის არ შესებია თითქმის წინა
პატიოსნად სჯულს დაუფარავს სახლი სამღვთოს ის ჰსდგას შორის
დარღვეულთა გალავანთა ზე ძველი თავი მისი ამაღლებული
ქვის გუნბათითა უკველს გაშავებულარს, უკუნთა სუნთქვისაგან
ბაღანთა შეუწმასხნავს ბადეთ მისი იწრო ფანჯარა ზე გასეთ-
ქილ კედელთა შინა აღზრდილან სენი, შიგნით ღობილს სავსს
განუშლია თვისი ხალიჩა, ზე სიცხემი გრძელი სინოტიუ სუნთ-
ქავს ზე მუნ სდის წყაროსაგან რომელიცა ჩამორეცხდა გარე-
გან კედელს მიუდნობილს მთაზედ ჩამოხანჩქარებდა ქვის
საკურთხეველს ზე და ერთოდა ვერცხლულებად მარად მბუკრა-
ლეს წმინდა წყალს შერეობად, გამოარბენდა ქვისა იატაკსა ზე
ჩაიგრისებოდა ქვეითად ქვეით, მხალაობითი სხივი მზისა
განსჭევრდა სარკმელსა მღელვარეთა მწვანოვანთა აღმოსულთა
ბნელთა კედელთა ზედან, თითქმის მკვირცხლი ჩხვილი მუნელთა
ასწალოვანისა პაპისა. ზედა იქ წავიდა სულტანეცა სასეირნოდ იქ
დაინებნა მხედველობათაგან რომელიცა აწუხებდენ მას უაფე-
ლი იყო ესრეთ შეუდროდ, ესრეთ სასიამოვნოდ ესრეთ ბედ-
ნიერ, გარეშე მისსა ზე მისთვის განუმრავლებდენ მას ჭმუნვასა
მისსა პირველსა ჭმუნვასა ძაწეულმა სხივმა მზისა კედელს ზე
მიდგომილმა ჭიჭიკამერცხლისამ ჩქეკამან წყაროსამან გააძნო-
ცრემილებად ტყვიას რომელიცა აწვა გულს ზედან დაჭმუნვა გარდ-
მოესსა გოდებდა, სქიინა გაიქცა დაჭკლიჯოს მისხალი რომე-
ლიცა იდგნენ ახლო ტაძრისა ზე ამისთვის თავის უფლად ტო-
როდა სულთანეთა.

ღე ერთბაშად აიღო თავი ზე დაიკვილა შიშით, მის წინ
იდგა ტანოვანი ავარიელი შებლაღვილი ტალახითა ზე სისხლითა
ტყავი ვეფხვისა დაჭსთრევიდა მიწას ზე.

ნუ უკუტე შენმა გულმა შენმა თვალმა ვერ იცნო სულს
 თანეთავ შენი სავგარედი? არა, მეორე შეხედვით იცნო ამაღლა-
 თი, ღ უოველი დაავიწყდა ქუტყანაზედ, მოესხვა კისერზედ
 მკლავებით ღ დიდხან უჭვრეტდა დაღალულს განნა უოველთვს
 სსსიამოვნოს პინსა.—დასასრულ ცეცხლი რწმუნებისა, ცეცხლი
 აღტაცებისა გამობრწყინდა დაწვთა ზედა სამუაღ ჯერეთ შეუ-
 შრობელისა მკმუნვარისა ცრემლისაგანა შექმლო მკვირცხლსა
 ამაღლათს დაქვიან თვისი სანარული? ის მიეკრა ვითა ფუტკარი
 კარდის ფერსა ტუხისა სულტანეტსა:—

ანგელთა შენ გიყვარვარ? უთხრა დასასრულ ამაღლათმა
 როდესაც სულთანეთს შერცხვა გოცნისა ღ მოარდა თვალი
 შენ მე გიყვარვარ?

აღლანმა დამიფაროს! მიუგო უმანგო ქალმა, ღ დასარა
 თვალნი, სიყვარული! ეგ სსშინელი სიტყუა არის შარშან
 ქუჩაში მივიდოდი, ერთ გოგოს აქვავებდენ შიშით შინ გამო-
 ვიქეც, მაგრამ კერსად ვერ დავიმალე, სისხლიანი გოგო ჩემ
 თვალ წინ იდგა, იმის კივილი ეხლაც უერში მიდგას, რა-
 დესაც მე ვკითხე რისთვის ისე ჰკვდენ უბედურსა მე მიპასუ-
 ხეს: იმას უუტარდა ერთი ემაწვილიო!

არა სსსურველო, იმისთვის კი არ რომ უუტარდა, იმისთვის
 რომ ერთი არ უუტარდა იმისთვის, რომ იმან უორგულა, იქნება
 რისვ . . ის იმისთვის მოკლეს უთოთ!

უორგულა? რა სიტყუა არის ამაღლათ? მე ეგ არ მესმის
 (ოო! ღმერთმა ჰქნას რომ არაოდეს არ გადაგხდეს რომ არა-
 თვის არ იხწავლო ორგულთა; რომ შენ მე არ დამივიწყო
 (ახ ამაღლათ, ამ თთხ დღეში შევიტყე რაგორ ძნელია შენგან
 დარება! ბევრჯელ ძმებს გვიან ვუღარ ვნახამ სოღბე.

ნუცაღსა და სურხაისა, და მისაძიან რაღა ვნახამ ხალხი, მაგ-
რამ უმართოთ ისე ვერა ვწუხდები, უშენოთ კი ქვეყანაზედ
სიტყვასწავლად არ მინდა.

შენთვის მისათა ვარ მოუკუდე, ჩემო დილის ვანსკუღლად
შენ შემოგწინავე სუფსა, არამთუ სიტყვასწავლად სსურველად!

ფეხის ხმამ შეაწვევინა ღაზარაკი მიჯნურთა, ის იყო
შუასწავლად სულთანეთისა.

სამთავ მოისწრაფეს გასარონ ხანი და ხანს გაუხარდა
მართლის გუფით, ამალათმან მოკლად სიტყვით უანბო თვისი
შემთხვევად.

რაკი დავინახე დაცემული ჩემი ამხანაგი, მე ვერაღწავლად
თოფი ვეფხვს მისწავლად უბებში და შეუმსხვრია, ვეფხვსა საშინ-
ლად დაიწყო ღრიალი, და ტრიალი, ხტომა, ბუფრჯულ მოინდომა
მოვარდნა მარამ სიმტკივნით იქით გადახტებოდა ამდროს მე
დავარჯიყი თოფი მობრუნებულად თავში და გამოიტყდა ღრად.
დიდხან ვდიე, ხან მოვეწევოდდი ხან მივდივდი სისხლის კუჭ-
ლით, დღე მიიწურა და რადესაც ხანჯალი ჩავეც დაცემულს
ვეფხვს, მაშინ დახვლდა; ნებით და უნებლიეთ უნდა იქ დამდ-
გარვიყავ ღამე, დილა იყო ნისლიანი და ჭხწვიმდა ღრუბელი
მხვდებოდენ რა თავზედ გამოსწურვიდენ ჩემსედ თავის
წყაღს ათ ბიჯის იქით კაცო წინ ვერას დაინახავდა, ვერა
მხილველი მზისა, უცნობი გზისა, ამოდ დავკოტრეოდდი მე
იმრგვლივ, და გარემო გზა ვერ ვიპოვე, შიმშილი მაწუხებდა,
დამბახით მოკლულმა გნოლმა მომსურეოდა, მაგრამ მაინც
ვერს ვიპოვე გამოსასვლელი გზა, იმ კლდის სასაფლავოდან
მხოლოდ ხმა წყაღთა ჩამოჩანს ჩარებულთა მთებიდან, მხოლოდ
ხმა აწვივთა ფრთეთა შიმშილგინავლეთა შესმოდა მე.

ღამე სამ ბიჭზედ ტუჩანი ეზოოდენ. დღეს მშვენიერად ამოვიდა მზე ზე მეც გავიღვიე განსუენებულმა, აღმოსავლეთისაკენ წამოვიქალ, ზე მალე გავიგონე კიჟინა ზე თოფის სრულად ისინი იყვნენ შენი გამოგზავნილი დაღაღუელი სიტხითა, უნდა ღამელის წყალი ძველ შენითში ზე იქ ვიპოვე სულტანეტა, მადლობა შენდა ღმერთო!

დიდება ღმერთს, ზე ქება შენცა! უთხრა ზე მოესვია ხანი მაგრამ შენი ვაჟკაცობა კინაღამ სიტოცხლეთ დაგიჟდა ზე ერთს შენს ამხანაგსაც ერთი დღეც რომ დაგეგვიანა, ის ჰქატიში დაიწებდა თამაშობას ლეკურად კაი დროს მოხვეულ შენ. ჯანბუღათს განთქმულს ვაჟკაცს ზატაკა ეხატრდისას გამოც უგზავნია შენთან დაგიწუჭებს დაესათ თავს რუსებს, აი დიღსი დიდების მოქლანი შენთვის ნაცვლად ვუფხვთ ნადირობისა უმჯობესაა უმჯობესია ინადირა რუსებზედ მეტე შენ უნდა დაისხნა შენი სახელი დატევევებული წარსულ გამოქცევით. დრო არ ითმენს: ხვალ დიღსზედ ადრე უნდა წახვიდე. რადეც საჭმუნო იყო ესრეთი ჰანაზვი ამაღათისათჳს მაგრამ მან გაიმაგრა გული, ზე მიუგო წავალ სინაჭულითა იმან კარგათ იტოდა, რომ სახელი ვაჟკაცობისა არის თავდები მომავლთა სარგებელთა; გარნა სულტანეტა ჩამოჰგნა ვითა თავდასრდილი უკვილი, რომდესაც გაიგონა საშინელი ეს ანაზვი: თვალი მისნი მჭვრეტელი ამაღათისა გამოხატვიდა ჭმუნვისა შიშის, ტკივილსა წინა ცნობის უბედურებისასა.

აღას! ჰსთქვა სულტანეტამ ჭმუნვით კიდევ თავ დასხმას, კიდევ სიკუდილი რადის დასცხრება სისხლის დენა მთაში

როდესაც მთის წყარონი რძედ იმდინარებენ ზე შაქრის ლეწწამი შეიძლება თოვლიან მთაზედ, მიუგო დატინებით ხანმა.

ველურ მშვენიერ არს მქუნს რე თერგი დარბილის სეობაში მუნ ვითა გენია აღავსებს ძაღსა ცითგან, & ერკანების ბუნებასა ზოგან ჭსწორე ჭეღვარე ვითა მახვილი, ზოგან შავდუბა მრისხანებისგან, ღრიალებს & გამოჭხრავს ვითა მძვინვარე ნადირი უკუნრავნთა მითათა გამოაჭგლეჯს & არღვევს, & შორს მიაგორებს მისთა ნამხსწერეკვთა.

მარცხენა მხარე თერგისა არის შემძივებული ღინეინის ყაზახთა სტანიცებით (სოფლებითა) რომელნიც არიან ჩამომავლობანი განთქმულთა ძველთა ხანთა რეკულთა. მათ შორის ზოგან არის სოფლები გლეხთა.

ეს ყაზახნი განირჩევიან მთიურთგან მხოლოდ თაჲ მღუპარსკლობითა იარაღი ტანისმოსი, მოძრაობა სულ მთიურული აქეთ სასიამოვნო არის ნახვად, მათის რმისა, მთიურთან, ეს არაჩის ბრძოლა არამედ ბუნებრიობა, რი ყაზახნი არ შეუშინდება რთის მტერს, თითქმის ყველანი ღაზაზაკობენ თათრულად, აქეთ შეგობრობა მთიურებში, & ზოგჯერ ნათესაობა ურთი ერთას მოცატებულის ქალებიდან. მაგრამ არიან მტერნი ყველასკეან თუმცა არ არის ბძახება რომ გავიდეს ვინმე თერგსა; მაგრამ მხენი გადაინ ცურვით სანადიროთ აგრეთვე მთიურნი გამოადინ გამოაღმა ნაფრიკებით ჩაწვების ლერწმებში, ან წელის ნაპირებზედ, & ესრეთ რე მათ გამოფლენ გზასკედ დასაცემად, უზრუნველსა მკზავრისა. უკანასკნელ ჟამს იწყეს დას დასობით დაცემა მთიურთ, რე სუბის გლეხების სოფლებსა ამისთჲს, რომ ყაზახების სოფლებში ძვირათ უღირდათ გამოხვლა ჯოგის მოსატაცებლად, შორს მოდინ ჩვენ სამხლურებში & ძვირათ შორჩების ხალმე უომრად.

შემოდგომას, 1819 წელს ყაბართოელები, ზ ჩაჩხელნი განმსწვებულნი მთავარ მართებლის მუნ არ შეოფობითა შეიყარნენ ათას ხუთასადმდე, დასაცემად რომეღისამე სოფლისა, თურეს გამოღმა.

წინამძღვარი მათი იყო ყაბართოს თავადი ჯაინბულათ! ამალათბეგ მივიდა მასთან, მიიტანა წიგნი სულთან ახმეთ ხანისა ზ მან მიიღო დიდის სისარულით, ამალათს მისცეს ჯარი, კარკი ცხენი; ზ მხნეობა, აჩვენებს ყოველს ადგილსა ბრძოლასში; ზირფულათ მოიფიქრებენ, როგორ ასტყენ ბრძოლას, როგორ მოიტყუონ, მტერი; მაგრამ შემდგომ არც მოჩინდება აქეთ, ზ არც ბქანება ზ შემთხვევა დასარულებს ბრძოლასა, ჯაინბულათ გავსაფხა გარეშემო მეზობებლთან უზღვენებთან ზ მსედრებთან, დაუნიშნა შესაკრებელი ალაგი, ზ ერთ ბაშათ შეთქმული ნიშნებით, მოისმა სძა ყოველს ხეობაში გარანი! გარანი (აღრევა) ზ ერთს სხათს შეიკრიბნენ მხედარნი ყაბარდისა ზ ჩაჩხნთა რომ არაფინ უღალატონ არაფინ არ იცოდა გარდა წინამძღვართა, თუ ხაით წავლენ სად გავლენ თურგშია, გაიფუნენ რავდენსამე დასუბად წავიდენ, იგინი, შეუნიშვნელ ბადიფაში რუსთან შეკრიგებულ აულში სადაც უნდა გაეტარებინათ ღამე, საღამოზედ მთელი ჯარი შეეყარა იქ, რასაკვერელია შეკრიგებულთა მიიღეს თუხი ეს ქვეყნიერნი, დიდის სიფარულით, მაგრამ ჯაინბულათ არ ერწმუნა გარეშემოარტვა სოფელს ყარაულნი, ზ გამოუცხდა მცხოვრებთა, რომ თუ ვინმე გაბედამს იფიქროს რუსებთან წასვლა, იქნება აუწიელი კლმითა, უმეტესი უზღვენთაგან წავიდენ ხასლებში თავის (ყონადებთან) ზ ნათესავებთან მაგრამ თუთ ჯაინბულათ ამალათის ზ უმჯობეს კაცებით დაჩხა მინდორში სადაც აღანთო ცეცხლი, ჯაინბულათ იწვა წამოწოლილი ზ დაბჟინილი ღრს კელებზედ ჭიფიქრობდა დაცემასზედ; გარნა შორს იყო

ფიქრი ამაღლათ ბეგისა ღ მძიმ, მძიმედ უკვნიესდა გულ
ჩონგურის ხმამ, ღ სიმღერამ გამოიფანა ის ფიქრიდან: ი
ღერდა ერთი ყოხანთოელი.

მთა ყიზიბეგის, იცვა ღრუბლითა,
ვითა აწვივნი ჰფრინვენ მადლითა,
ღ შორის ჰჩანან უზღენტა ჯარი,
მთამ ვით თვსნი მათ უღა კარი,
ისინი მივლენ დასაცემელად,
რუსთა გაურთა დასაღუჭელად,
სედავთ მათ გზასე სისხლი მჩქეფარებს,
ესურიან რუსნი უზღენტა საზბაზნებს,
აწვივინა ჰყავთ მოსაშეკლებლად,
აწცაღა გზა აქვსთ გამოსაქცეულად,
აწა მოლამა დაემხი ალაგს,
ღ ევედრებს მადალსა ალღასს,
ღ ღოცვა ისტულის შესახვეწარი,
აღვა მადმითან ვისთა ისარი,
იღა—აღლავი ჩვენ შეგვიწვალე,
შენ შეგვიჩასე ღ შეგვიბრალე,
გაურს სელ შიგან ჩვენ ნუ ჩაგვეარე,
აღლას! გვიშეკლე, გლახ დღე გვაქს მწარე,
ნახოთ ერთბაშად ცისა ნი ნებით,
გარე მოიცვა შავის ღრუბლებით,
მასდღეს მოუხდათ მათ სასწაული,
მოვიდა ჯარი გამარჯვებული,

მველად ასრე მოხდებოდა, სოღმე, ჰსთქვა დიმილით ჯან-
ბუღათმა, როდესაც ჩვენ მოხუცთ უმეტეს ჰსწამდათ ღოცვა,
დმიერთი მადალ უხმენდა მათ; მაგრამ შეგობანო ახლა ჩქსნი
უქეტესი იმედი არის თავისი მხნეობა ჩქსნი სასწაული ხდობს

ქარქაშშია ღ ჩუწნც უნდა კარგათ გამოვანინოთ, რომ არ შევრცხვეთ, გამოვანე ამაღათ უპასუხა მან, დაიგრესდა უღ-
ფით: მე არ დაგიმაღამ, რძი იქნება იუოს ძალას ცსარე, მე
ესლა შევიტყე, რომძოლგოფნიკს, კ . . შეუერია ჯარი: მაგრამ
სად არის ან რამდენი ჯარი ჰყავს ეგ არავინ არიცის — რამ-
დენიც ბეგრი იქნება რუსნი ისე ჰსჯობია უპასუხა ამაღათ!
უფრო ცოტა დაჰსცდება.

— მაგრამ ალაფი კი ძნელი იქნება.

ჩემთვის გინდა თავი დღეში არ იუოს მე სისხლფე-
ძებ ვეძებ სახელსა.

ის სახელი კარგი, რომელიც თქროს ჰგვერცხებსა ჰსდე-
ბს; თორე ცარიელის ხურჯანებით მისულა, ცოლთან, თავის
ჩვენებაც სირცხვილია; სამთარი ასლთა. უნდა მოვამზადოთ
სახლისთჳს რუსების ანგარიშხედ, რომ მეგობართ ღ მოყვასთ
უმასპინძლოთ, გამოიჩინე ადგილი ამაღათ გინდა მეწინავედ
წადი, ჯოგის მოსატაცებლად, გინდა უკან დადექ ჩემთან, მე
ატრეკებით უკან ჩამოუდგები მდეჳარსა.

რასაკერეღია მე იქ ვიქნები, სადაც უმეტეს საშიშია
ღრთ არის დავიწყოთ საქმე დაბნელდა, ღრუბელი გადაეფარა
თერგსა ჯანბოულათმა დაუსტვინა ღ სტვენამან მისმა განმეღრა
ოთხსავე კუთხეს ერთ წუთზედ შეჳარა ჯარი. იმასთან შეერთდენ
მრავალნი შერიგებულის სოფლების უზდენნი, მოილასპარაკეს თუ
სად გავიდენ თერგში, ჯარი წავიდა ნელიად წელის პირისაკენ
ამაღათს არ ეგულებოდა რომ იქნებოდენ ჩუმათ კაცები არამ
თუ ცხენები, არც ერთი, არა ჰინვიებდა, არც ფრუსტუნებდა ღ
თითქო სიფთხილით კარდაადგმიდენ ფერხთ მაღად მივიდ-
ენ თერგის კიდეს მუნ იუო ფონი, ზოგი გავიდენ ზემოთ,

რომ გამოიტყუონ ფონიდან ყაზახნი, უკეთუ ყარაულებენ, ზოგნი შეცურდებოდენ წყალში უფონოდ, ვისაც ჰქონდა იმუადი ცხენისა, დასასრულ გავიდენ ჩუძათ, ბნელი ღამე ჰყოფიდა ამათ.

უნდა ვიცოდეთ რომ თერგის ნაპირებზედ ურჩევია რიგ რიგზედ საყარაულთ სანიშნებელი ყოველ მაღალ გორაზედ, და მაღლობზედ არის ცხენოსანი (პიკეთი) ანუ ყარაული, დღე ყოველთვის დანახავთ სარს დაწკობილსა, რომლის თავზედ არის დაკრული ბოჭკა ნავითა და ჩაღით, პირველ მტრის ნახვასზედ მზათ არის ასაკუნებად იმის გვერდით აბია ყაზახის ცხენი მუნ წევს ძირს ყაზახნი; ღამე ყარაულები თანადგებიან მაგრამ არ მიმხედი ესრეთის სიფრთხილისა ჩერქესნი ქვეშე სიბნელისა და ღრუბლისა ნაბდისა გამოიპარებიან საშუალ საყარაულთსა, როგორც წყალი საწურავში ამგვანათვე მოხდა ესლაცა: იცოდე რა ადგილ მდგომარეობა ბუღაღთა, რომელიც იყვნენ შარიგებულს სოფლიდგან, გამოიყვანეს ჯარი ჩუძათ დას დასად თან ალაგს მოსაკვაცებლად, რათა გადაეჭრან სანიშნებელი, გაბედეს დასოცონ ყარაულნი ერთ ფოშტთან წავიდა თითონ ჯანბულათ, და ჩვენ ბეგს უთხრეს ცურვით ამოვიდეს ნაპირს, მოუაროს პიკეთს, ასი ბიჯი გაზომოს და მასუკან სამჯერ დააკეკოს, უთხრეს და ჰქმნა ასე, კინი აიღო რა თავი ჯანბულათ, დანახა ყაზახნი, რომელიც ჰსთვლემდა ახლოს, თავზედ მოკიდებულ ცეცხლთან, რომელს ეჭირა აღვირით ცხენი გაიგონა რა შრიალი ყარაული შეკრთა და დაცქერდა წყელსა, მტემუნვარე თვალითა შეშინდა, რომ არ შენიშნონ ჯანბულათმა შეაგდო მაღლა ქუდი და დაწვა ძეპის ძირში.

შეჩვენებული რხვები! ჰსთქვა დონელმა იმათთვის ღამეც ვეგლეიროს! ჰსცურვენ და ფრინვენ, თითქო კიკის კუდიანები.

მაკრამ ამდროს ნაბერწყალმა სხუა მსწილამ მიაქცია მისი
სხედველობა.

ვეჟო მგლები არიან? იფიქრ მან, ამათ იციან ასე თვა-
ლების დაბრიალება.

გარნა ნაბერწყალნი გამოჰსჩნდენ კუბლად ღ მს შეშინდა,
მთაგონდა, რომ მას უანბეს, ჩაჩნელთ ეს აქვთ ნაშნათაო,
რომ ჯარი ბელადს მიჰუკესო, ეს წუთი განკვირების ღ ფიქ-
რისა იყო წუთათ მისის დაღუპვისა; ხანჯალმა დამკერებულ-
მა ძლიერისა ხელთ დაიწკრიალა ღ მოწულელი ყაზასი დაეცა
დაუგუნესელად მიწასუდ, ამხანაგი მისი იყო დაკუწილი მძი-
ნარე, მოგლიჯეს სარი ღ ჩაგდეს წყალში.

მსწრაფლად შეიკრიბნენ ჯარნი, მიცემული ნიშნითა, ღ
ერთათ მიისწრაფეს სოფელში, რომელსუდაც ადრევე აქჷნდათ
განზრახვა, დაცემა მოუნდათ მათ სარგებლიანად; რომელ
არს მოუღოდნელად, ყოველნი გლეხნი, რომელთაც მოასწრეს
იარაღი, დაიხილნენ შემდგომ განწირულებითის წინააღმდეგო-
ბისა, ზოგნი გაიქცნენ, ზოგნი დამაღნენ, გარდა ალაფისა
მრავალი ტყვე მამა ღ დედაკაცნი იყვნენ ჯილდოთ მხნეთა,
უბატოთულები შეცვივდენ სახლებში, იკლებდენ რაც ფასიანი,
იყო, ღ რაც სისწრაფით ხელში შესვლათ, არა ჰსწავდენ
სახლსა, არც განკებ აფუჭებდენ ჯეჯილსა, არ ამტვრევდენ
ხეხილს, ღ ყურძმესსა, რათ შევესხეთ მადლსა ღუთისასა ღ
შრომასა კაცისასა, იტყოდენ იტინი ღ ეს ჩვეულება არის
მთისა აფაზაკისა, რომელიცა არ შეშინდება არა რომლითა
ბოროტმოქმედობითა, ეს არს სათნოება, რომლითაცა შეეძ-
ძლოთ ემპარტავნათ ერთა თვთ განათლებულთა, თუგი ესე
ჰონდეთ. — ერთ საათზე ყველა დასრულდა, მცხადვრებთათვს,
გარნა არა ამკლებულთათვს მღვარის ხმა უკუწმობისმა მთელს
ღინიასე ვითა დილისა, ვარსკულაფნი აღენთნენ რა სანიშნუ-
ბოლნი ცეცხლნი.

ამდროსვე წაიღებოდა მე დახვეწილთა მსკდართა ცარდა-
 უჭენესჯოგას, რომელნიცა დავიდოდენ მინდორში. კიყინით ზ
 თოფის სწოლით შეაფთხეს ჯოგი, მინდვრის მსრიდგან,
 ცხენთა შეახნივეს ფაფარნი ზ ბუანი ზ გაჭეუნენ ჩეჩქესთა,
 რომელიც წულისკენ, იყვნენ განგებ დაუკნებული წინ. ვითა
 მენავე, იტოდა რაზეპირად თუთ ღრუბელშიაც ყოველი სსში-
 შო ალაგი, ამა მინდვრის ზღვისა ჩეჩქესი მიჭეუნინადა ჯო-
 გის წინ უქცევდა გზას, ფოსტებსა (ყარულებს, ზ დასას-
 რულ ჰპოვა ვიწრო ზ მაღალი ხაზირი, ჩაგდო ცხენი თერგში
 გაჭენებულმა მთელი ჯოგი შეუდგამას; მხალდა მოისმოდა
 ჩქაფუნნი ჩანტომილთა ცხენთა.

ცისკარი აღმოვიდა. აღვიდენ მაღლა ნისლი, ზ გამოხნ-
 და სხე მდიდარი ზ საშინელი; მოწინავენი დასნი მსკდართა-
 ნი მოათრევდენ თვსთან ტყუშთა, რომელნიმე მოკბათ აჟან-
 დაზედ, რომელნიმე უჯდათ ცხენზედ კელბშეჭრულნი, ტი-
 რილი ზ გუნესა ზ აურუფდებოდა შემაშინებელისა ზ სიმხა-
 რულისა გამარჯვებულთა ხმათა, მძლეველთათა; დამძიმებულნი
 აღაფითა, ზ შეგვიანებულნი საქონლითა, არგეთაგან იგინი
 ნელად მივიდოდენ თერგისადმი თავადნი ზ უმჯობესნი მსე-
 დარნი; შეჭურვილნი ჯაჭუ მუხარადითა რომელნიცა ელვარ-
 ებდინ ვითა წყალი ზ გარეშე ენაწარდებოდენ, ამ ჯარსა, ვითა
 ელვა თეთრისა ღრუბლისაგან, შორს ყოველ მხრით მოატე-
 ნებდენ ღინეინის ყაზახნი, გადაუჭრიდენ გზასა ზ ჩაუსხდუ-
 ბოდენ მუხნარში, ქებებში, ზ მაღე ასტუხეს სწოლა იმათ-
 ზედ, გაგზანელს ვაჟგატბოთან აქაიქ გაულადა, ჰქუხდა თო-
 ფი; ხანდისსან ჩამოვარდებოდა ცხენითგან ჩეჩქესი. ამავე
 დროში მეწინავეთ დასწრეს გარეკა ნახევარ საქონელისა, მა-
 შინ, წოდესაც მტერისა ღრუბელმა ზ ცხენისა ტერფთა ხმა
 აჩქუნა რომ მათზედ მოჭქრის ქარიშხალი ექვსასიოდ მთი-

უღოს, ჯანბუღათის წინაპლმით დაიტროილეს (ასენები რომ უკუნაქციონ დაცემა უაზახთა ზ მისტენ დრო, თავიანთ გავიდენ წუღლ გადმა. არეულის კიუინით ზ კივილით მიეკებენ პირისპირ უაზახთა; მაგრამ არც ერთი თოფი არიყო ამოღებული ბუღით, არც ერთმა სმაღმა არიულავა კელში, ჩეჩქეზი უკანასკნელ გაჭიკებადის არ ამოიღებს იარაღს. ზ მართლს, შიანქენეს რა რც ბიჭამდის, მათ გამოიძრეს თოფები, ესროლეს ცხენთ რბევაშივე შემდგომ გადაივდეს მარცხენა მხარეზე ზ მოიხუეს გმალს კელი; მაგრამ ღინეინის უაზახებმა უპასუხეს რა ესრეთვე სწოლითა, დაიბრუნეს ცხენები, ზ გაექცნენ ზ მთიურნი გაცხარებულნი დუენითა, ჩატვიფდენ მახეში, რომეუ ლიც ასე სშირად თუთ უხმარიათ. უაზახებმა მოიფიანეს ისინი, დამალულ ტყის ნაპირში ჩამსხდართ 43 უგირის პოლკზედ თითქო მიწიდან ამოვიდოდენ არა დიდროვანი ჯარნი შტიკნი შუერთდენ ზ მგრგვიზვალე ცეცხლი გამოესეოდა ჯვარედინად, ამაოდ ჩამოხტნენ მთიურნი ცხენითა მათ უნდოდით დაეჭირათ რეე დაუკანით დაჭსტემოდენ ჩუენებსა. გამოცდილი პოლკონიკი კე . . მუხი ჩაჩხელთა, რომლისავითა ეშინოდით ეგრეთვე პატავს ჭსტემდენ იმის სიძარბელსა, ვეცხელ უკვარყო ლობისასა, განაკებდა ბრძოლასა, მაშა არ იყო იჭვი, გამარჯვებაზედ. ზარბაზნითა დაჭთანტეს შტაცებულნი, ზ ზარბაზნის საფანტი შეესხურათ გაქცეულთა, გაწვეტა მათი იყო სსშინელი, ორმა ზარბაზანმა მაიჭენა, წყლის პირს ცხვირზედ, ახლას რომლისა ჩეჩქეზნი ჩატვიფდებოდენ წყალში, ზ ცდილობდენ ცურვით გასვლას. დრიალით მიმობლტებოდენ საფანტნი აღქაფებულთა წყლისა ზვირთებში ზ ყოველს სწოლად რვედენამე ცხენი ამობრუნდებოდა, ზ დააღრჩობდენ თუსთა მსხდომართა. სარბალო იყო საჭვრეკად, რომელსაც დაჭრილნი მოეჭიდებოდენ ცხენს კედს ზ აღვირსა სხვისა ცხენებისას, დააღრჩობდენ მათაც ზ ვერ მოარჩენდენ თავის

თავს: ვითა ებრძოდენ დადღუდნი ასაბოღებულად კიდის, გარნა ჩამოენგრეოდათ ნაპირი და გაუმძღარი დადო მიჭქონდა და ჩანჭთქავდა მათ გვამნი დამსხურჩხლთა მოჭქონდა ერთად ნახევარ ჩოცხლებთან, და სისხლი გაჟღერებ იგრიხებოდა თუთისა ქათუსა წყლისას; კუჩხელი მიჭქორებდა თერგზედა, და შოცხს თოფლიანი მთანი კავკასისანი, შეჭმეხენილნი ბურუსითა, ამხარქავუნად ჩაიკეტდენ ველსა ბროლისას. ჯანბულათ და ამალათ ბეგი, იბრძოდენ განწირულებით, თორმეოჯორ გააქროდეს და ოცჯორ მეტიად დარდადდენ, და დაილაღენ, მაგრამ არ დამარცხდენ: ასიოდ მხეობით გაღურდენ ცხენებით წყალში ჩამოხტენ, გადააბეს ცხენები, და იწვიეს სრულად გაღმა მხრიდაგან, რომ მისცენ დრო ნახევარს თვისს ჯარს წახდლისა. ამ ბრძოლისა გართულთა გვიან დაინახეს, რომ იმათ ზეით მისდურდენ ლინაის ვაშასები გზის გადასაჭრელად მხიარულთა კივილით ვარალაქონეს წინ შემოკესვიდენ მათ რუსები. დაღუპა მათი შეიქმნა ხუცილებული.

X აბა ჯანბულათ! უთხრა ბეგმა ვაზართოელს: ჩუქნი ბოდი გათავდა! შენ რა გინდა ჭქენ, მე ცოცხალი არ ჩაუვარდები აქლში, უმჯობესია მოჭვეკუდე ტყვივითა ვიდრე სიარცხვილის თოკითა.

იქნება შენ გეგონოს, უპასუხა ჯამბულათმა: რომ ჩემი კელები ბოროტისათვის იუოს შექმნილი? ღმერთმა დამიდაძლოს მაგ გვარ სიარცხვილისგან! რუსებს შეუძლიან ჩემი გვამი დაატყვივონ, მაგრამ სული? არაჭსდროს, არა! ძმანა! ამხანაგნა! დაუყვირა მან, დანაშთომთა: ჩუქნი ბედნიერებას გვიდალატა: ძვირად მივჭყიდეთ სიცოცხლე გაურთა ის არაჩის გამარჯვებული ვისაც დარჩა მოედანი. ის არის ვისაც დარჩა სხული, დიდება და სხული იმისია, ვისაც უმეტესად უღირს სიკვდილი ტყვიობაზედ.

დავისაცნეთ! დავისაცნეთ! მაგრამ სახელით დავისაცნეთ!
დაიფიქრეს ყოველთა დახანჯლეს თავის ცხენები რომ
არ დარჩეს მოკრთა ალაფად, და მასუკან გაიკეთეს საფარი
მათგან, მოემზადნენ და შეეკებნენ თავდასხმეულთა ცუფითთა და
ფოლადითა.

იქოდენ რაგითა წინა აღმდეგობას მხოვედენ მათგან, ეს-
მასხები შედგნენ, შეიკრიბნენ, მოემზადნენ დასაცემად. წარ-
ბასნისა რაგია კალმადგან დაეცემოდა შუა შეუშინებულთა
მთიურთა, ხანდისხან გასქდებოდა ახლოს მათსა უუნარა
შეაყრიდა მათ მოკეცსა და ნამსხვრეებსა, მაგრამ ისინი არ შე-
იჩნეოდნენ, არ იმალებოდნენ, და, ჩვეულებისა მეტრ იწიეს სიმ-
ღერსა, სასიკუდილო სიმღერსა ორპირად უმასუხებდენ ურთი
ერთს ტაუპებად.

მოწყულულნი, არ ნებიითისა კეთილ სათნაებითა ეგინნი
და ყაზახნი, მდუმარად ყურს უბდებდენ საშინელთა ბგერათა
ამა სიმღერისათა, გარნა დასსრულ ხმა ურს მოისმა ორისავე
მხრიდგან.

ჩერქეზნი წამოხტნენ კიუინით, ეხლოლეს უკანასკნელ
თოფები, და დამტყრეს ეს ქვებზედ. მისცვიდნენ რუსებსა
ხანჯლითა. ზოგნი გადაებნენ სარტყლის თასმებით და ეს-
რეთ შეცვიდენ ბრძოლაში: მაშინ შეუბრძალებელად; მიწაზედ
დაეცემოდენ ქვეშე რუსთა შტოკისა. წინ წამოდი, ჩემთან!
ამაღათ ბეგ დაიყვირა გატოფებულმა ჟანბულათმა, და შევარდა
უკანასკნელსა კათაში ჩუქნი სიკუდილი არის თავისუფლება!

მაგრამ ამაღათ ვეღარ გაიგონა მისი ზახილი: უკან თო-
ფის კონდახის დაგვრით დაეცა მიწაზედ, სადა იყო სავსე
მკვლრებითა, და სავსე სისხლითა.

თქმული ვარლასმის სავტოლიკო ზონა სავდარსა ზედა
აღსრულასა ჭ ნიშნების მიწმუკასა ანტონი ორავლი.

მეფის ძისსა,

უნეტარესა ჭ უწმიდესო მეუფეო.

მივსუდავ რა დღისა ამის მარქენსას, ხსენა ჭხსუთა მათ
ძულებლობითთა თანამდებობითა ვიძმულები მეტეუწმლებად,
კანს ვინაათაგან ესე გუარითა მტირედთა სიტყუითა მეტეუწ-
მლებისა ძალი მომღებოეს მე უწმიდესისა მის მეუფისა ზირ-
ქმლ მასაყდრისკან თქმწმისა, ჭ ვინაათგან ოქროვანნი
ბატენი მისნი დასმულ-არანს, ამისთჳ ვიტყვი ვადნიურ სიტ-
ყუასა უწმიდესობისადმი თქმწმისა: უწმიდესობისა მო-
სისსა: ესრეთ უკუმ უნეტარესო მეუფეო, უწმიდესი ოგი მეუ-
ფე, აღმზრდელი უწმიდესობისა თქმწმისა, გინმობს დეეს
საუფავით ჳამო ესრეთ, მისმინე მე ჳ ანტონი უწმიდესო
მე ანტონის, აღმზრდელსა შენსა ჭ სტან, რაძეთუ ორავლი-
თა მხირულებითა აღვივსები, რაძეთუ სსურუქმლ-იყო
ჩემდა, იგი უკუმ აღსრულებულ-არს. ვინაითაგან სრულთა
შინა სობრძნეთა წარმტებული დაიდგინე ვათედრასა ამას ჳე-
და ჩემსა, ჭ ამის თჳ ვინარებ მე ამას ჳედა ვინაათაგან
მეტნიერებითთა წყარლთა მეწყაროე ბატენი შენნი ნატულად
ჩემსა დაიდგინა მომღმრად ამისა წმიდისადმი კთლდიკე
ეკკლესიისად, კანვსტნობი მე ამას ჳედა, ვინაათაგან სობრძნისა
ნაკადთა მენაკადულე ენა უწმიდესობისა თქმწმისა ნატულად
ემსა განწყესა მქემსად ამის დიდებულისა ტამრისად ვიძმუწ-
მე ამისთჳ ვინაათაგან ღუთის მეტეუწმლებითთა მდინარეთა
ძადენი ზირი უწმიდესობისა თქმწმისა განიხინა კანმგედ ამის
წმიდისადმი სამოციქულოასა ეკკლესიისა ესე დიდება ჩემდა,
სისარულ უნაკლო, ესრეთუმ უწმიდესო მეუფეო მისმინე რასა

ესე ვხმობ სსოფლავით, ბ განსჭირბტე სიქადულა, სისარულა
 სიმტვიცულა, ბ ძალა ჩემა, ჩემისა მოხუცისა ბ მეტრფისა
 პიძისა, ბ იხილე, თუ რაბამ რადენითა კეთილითა შეკბიკვე
 ეკლესისა სსქარტუწლომასა ბ სსდმრთლათა სიკეთითა განშუტ-
 ნებულა განგომსადე რამეთუ მე ეკლესიასი შენნი წმინდანი
 შეცნიერებითისა პორჭირითა შევმოსე, სიბმნითისა დადიმითა
 განვსშუტსე, ცერემონითითა მიტროლათა განჭკვასმენ, ბ ღუ-
 თის მეტრფულბითისა გურგვანითა დავაგურგვინოსსე ბ უფო-
 ლად სრულათა ძილასრჭირითათა მოძღუარებათა პორჭირ
 დიადიმითა, ბ პორტრ ტრისასპტონითა განჭსშუტსე ბ უფო-
 ლითა სსძლოათა სსმკაულითა განკასმული განვმსადე სსს-
 ძლოდ შენდა, ბ მოვედ ბ მიილე სძლად შენდა ბ იქმენ დი-
 დებულ დიდებითა უფლად უნკლულათათა მოვედ მოვედ
 ტრედო კეთილო სსდავითოსა იუდით, მოვედ ბ განისჭსსე
 ძყუქსობითსა ამას ქუჭუნასსა შესსა. რამეთუ ზამთარი წარ-
 ხდა წვიმა განხიდა ბ უფვილნა გამოსხნდეს ქუჭუნასსა ჩუჭსსა
 ბ ვითარ რადე არს თქმა ესე არს, რამელ ზამთარი იგი
 უძეტრებისა წარხდა ბ განვანბნე. წვიმა იგი უგულსსმობებისა
 განკარდევსე ბ უფვილნა სიარმხისასა გამოსხნდეს ქუჭუნასსა
 ამას ჩუჭსსა ჩემ ძიერითა შრლბითა ნაშუშავუენი, რამელი მე
 ქუჭუნასსა ამას შინა დავსთესე თესლი სიბრძხისა ბ უძალდე-
 სობამან მისმან მორწყეა წულითა მორწყალებისათა ხოლო ღმეტ-
 მან აღარძინა. ესრეთათა კეთილოითა განშუტსნებულსა ად-
 გილსა შენსა მოვედ სიტკბოეიასო ჩემა ბ დასტკბი სიტკბო-
 ებითა არა სდა წარძავალითა ესრეთ უგუჭ უხეტარესო ძეუ-
 ყეო, მოგილოცავ სსოფლავით გამა კათოლიკე ეკლესიისა
 კათედრასა ზედა აღსლუასა. ნეტარ თუძტა შეძლბელ-იეოს
 თუბლი ჩემი რათა გხედრდე ძყუქსთ სთავრლითითათა სსძკა-
 ულითა განშუტსნებულსა. ნეტარ თუძტა შეძლბელ-იეოს ესა
 ჩემი, რათა აწ პირის პირ ვზრახვდე შენდა, რამელი სსჭა

გერ ვინ შემძლებელას ღირს შენდა ქების მსიტყველობად
 თვინიერ ჩემსა. და ეს გუარ მომლოცველი გვედრები ნუ დამ
 ივიწებ ჯ უწმიდესო ანტონი მე ანტონის მსასოსა შენსა, და
 გვედრები დიდებო ჩემო დიდებულ ჰყავ შრომანი ჩემნი.
 სიქადულ ჩემო მოღუწე ექმენ ეკკლესიათა სამღმრთოთა მც-
 ნებათა წარმართებითა და შენ გზრგზნო ჩემო, გზრგზნოსან
 ჰყავ ეკკლესია სამღმრთოთა მოძღურობითა და უბიწოთა და
 წმიდათა კეთილმოქმედებითა. და იმით თავიცა შენი ადიდო
 და მეცა დიდებულაქმენს და სამწესანიცა შენნი, და დამასრუ-
 ლებელი სიტყვსა კუდად გვედრები, ჰსენებას ჩემსა ნუ
 ჰყოფ დავიწებულ. ესე სიტყუნი არიან უწმიდესისა მეუფისა
 და მეტროისა ამის შენისა ბიძისა და მეცა აღვიმადლებ ხმას
 მოლოცვსა და ზესთა ზომითა სინაწულითა ადვსილი მოუ-
 ლოცავ უწმიდესობასა თქუნიანსა, მოციქულთა მოსყდრეობასა
 და იფურცელთა ერთა მწყემსობისა მიღებასა, და ესრეთ უნეტა-
 რესო მეუფეო. ბეჭედო ჯეშმარტისა ღუთის მტყუწლებისაო,
 მაკაღითო კეთილისა უმანკობისაო, დისკოვ, და შარავანდო
 სამღმრთოასა მეცნიერებისაო, უბრეჯლოვო სარკეო კეთილ
 კრძალულებისაო, და სავსებო მწყემსობითის ჯეშმარტებრ
 განმსჯელობისაო ვედრი ღმერთსა რათა ბევრეულთა წელთა
 ბევრეულთა უვნებელობითა დატულ-ჰყოს ღმერთმან უწმიდე-
 სობა თქუნი ყოვლითა უვნებელობითა.—მადლი და კურთხე-
 ვა უწმიდესობისა თქუნიანსა იყავნ ჩემ ზედ უკუნისამდე ამინ.

წელსა 1797:

ქოკო.

მითხრობს.

ჭრანტიტული თარგმნილი.

მეოვარ ეს ვცხტოვრებოი მე რომელსმე კუნძულს შინა.
 * * * მსურს რა რათა დაგჭმთე უცნობელად, დაფიდუმებ სა-
 კელს ამ კუნძულისასა, ჩემთა მუნ მოქმედებათა, ჯ ყოველ-
 სავე მას, რაღსამცა ძალედა გამოცხადებდ მკითხველთადმი
 სასკელის ჩემისა, რომელსცა, ვიმედოვნებ, რომელ არცაღა
 სადმე საჭირო მათდა იქმნების, იგინი იხილვენ მიუცილუ-
 ბლობასა ამის დაფარულებისასა, შემდგომისა ამის გამომით-
 ხრობისა, რომელსა შინა მწადს დაცვად საკვირველისა ჯ დაუ-
 ვიწყებელისა ჩემდა შემთხვევისა, სასლოვარ ყოფა მისი უმ-
 ვირთვასეს ჩემდა არს მით, რომელ იგი რომლითამე სახით,
 საფუძვლად ექმნა აწინდელს ბედნიერებასა ჩემსა . . .

იყო ცხელი საფხული. დიდთა საათთა უმთავრესისა
 ეკელესიისათა დაჭკრეს რა სუთი, მსე კჭალად შესწვიდა ქვე-
 ყანასა მგზებარეთა სხივთა მიერ. დამაშვრალთ თანამდებობისა
 ზრუნვათაგან ჯ ბუნებითცა მიდრეკილი ღანდთა მიმართ, გა-
 მოველ სადგომისგან ჩემისა, განზრახვითა მით, რათა მასა
 ლობელს ტყეში ვისეინრო. კინიღა წარფულე რა ორსი ნაბი-
 ჯი ბნელს სუნარსა შინა, განცხოველებულსა საამოთა ნიაკითა
 მყის მომესმა მარცხნით ჩემსა წყნარი შრიალი ჯ ვინილე
 რომელ ვითარიმე ცხოველი არსება ელფიდა შორის რტოთა
 ხისათა. დავსდეგ სემნად; გარნა ვერა რაჲ მეღა ვისძინე უმე-
 ტეს მისა. წარფედ მე უმორეს ჯ განვავრძობდი განწყვეტილსა
 ათ ფიქრთა ჩემთა. დასწყეული ამხანგთა ჩემთაგან. მეკობრად
 წოდებულთა, რომელნიცა დაფუტევე მე სადგომსა შინა ამბო-

სების საუბარსა, ღ განცხრომითს ტრავისს ზედა დატვირ-
თულს მრავალთა ბოთლთა მიერ, თავისუფალ ვიყავ მე, გარ-
ნა არა მარტომ: მე ვიყავ თვით თავსა შორის ჩემსა, ჩემთა
მიდმოკონებათა თანს.

მეუწესეულად მომესმა მე წინასწარი შინაღი. დასდევ ღ
ვსჭერტადი. მუნით სადედგანცა მომესმა მე ცნობილი შინაღი
ესე, ღ ვხედვედი ბუჩქთა შორის, თავსა რასმე მცირესა ღ
თითქმის მგრკვალსა; ჩემსედა დატყერებულთა მჩნობლთა ღ
მხიარულთა თვალთა, მსგავსთა ნუშის გულთასა: მცირე, მოკ-
ლე ღ არა აღზეულთ ცხვირნი, ღ ორნი რიგნი რძის ფერთა
კობილთანი, წარმოშიდგენდენ მე არა მშვენიერსა, გარნა ფრიად
სასამოგონელსა შირსა. შირველსა შეხედვასა ზედა, მეჩვენა მე
ტყავი ამა ცნოველისა მსგავსი მცირისა თავგის ფერისა,
გარნა უფროს უთეთრეს იყო მისა.

სახე ესე ჰბრუნვიდა დაუცადებლივ ღ ჰსჩნდა იგი მსო-
ლად ოდენ ნახევრად. განვიზრახე მე შეზერობა მისი, გარნა
იგი ვითა ცა ელვა აღიჭრა, გინა თუ ვსთქუა აღფრინდა წვეკისა
გოკოსის (ინდოურის კაკლის სე) სისასა. რაოდენცა ვუძლე
შენიშვნად, მას აქვნდა სიმაღლე უძეტეს ოთხის ძუტვისა (*)

ესე ჩემდა საყურადღებო არსება, ნახევრად დაფარული
რტოთა შორის, ჰსჩნდა, რომელ გულს მოდგინედ მსინჯუვდა
მე. მე ვანიშნევიდი მას, რათამცა ჩამოხუდიყო იგი ჩემთანს;
ღ იგი ნაცვლად მისა მიმიწოდდა მე თვსდაში, რაჟცა ჩემდა

(*) კუვიე რაცხს ორანგუტანგსა, ანუ ჰონგოს თანსა
წორად ჰსასკისა ზომიერისა კაცისა. კამპე ჰგონებს ჰსასკსა,
სიმაღლისა მათისასა ოთხსა ანუ ხუთ ძუტვად. ბუჩქონ, ხე-
თიღგან ვიდრე ექუასდმდე, სიტყუათა მებრ ჰურხასისა, იგინი
აქმნებინ ოდესმე გმირულის სიმაღლისანი.

შეუძლებელ იყო: თუმცაღა მაშინ უმკვირცხლეს აწინდელისა ვიფუგ მე, კარნა ვერცაღათუ ძალმედღა კანზრანხვად რათა შესწორებულ ვიფაჳ მისღა სიმკვირცხლით.

ბუნებითის მიდრეკილებისკამო ჰსწავლათადმი, მაქენდა მე მრავალნი შემთხვევანი დროსა მოგზაურობათა ჩემასსა, შესწავებად მრავალ. გვარათა მაქმუნთა: ორანგუტანგისა (*),

(*) ორანგუტანგ, ძალაის ენასკად ჰნიშნავს ველურს კაცს: orange კაცი outang ველური ანუ ტყიური მცხოვრები. დემარე დაამტკიცებს რომელ ესე გვარი მაქმუნთა უფროს სხვათა ყოველთა (გვართასა) ემსგავსების კაცსა შინაგანიითაცა ღ გარეგანიითაცა ორანგუტანგისა. ბუჩქონ იტყვისცა რომელ ორანგუტანგის შესაძლებელ არს პირველს არსებად შერაცნავა მაქმუნთა ნათესავის შორის ღ უკანასკნელად კაცთა ნათესავისა. ღ ნამდვილცა ესე ნათესავი მაქმუნთა საკვირველად მიემსგავსების კაცსა. მხარნი ორანგუტანგისანი არიან განიერ ღ ბრტყელნი; გული გაშლილი ღ უბალნო, ვითარ იგი სრულად წინა-აღა ნაწილი სხეულისა, ბოხნეტ მოისსენებს საკვირველებისათვის ორანგუტანგის ანატომიისა კაცისათნა შემამსგავსებელისა ორანგუტანგ ვარდამატებულად ემსგავსების ველურსა გოტტენტოტსა; ეს მსგავსება იჩვენების თვთ მათთაცა გულხმებათა შორის მაგალითებრ, ვის არ განაცვიფრებენ შემდგომნი ესე სიტყვვანი ბოხნიისანი (მისსა ინდოურსა ბუნებითსა ისტორიასა შინა) «მე ვნახე ორი საკვირველი მამალ დედალი ორანგუტანგი: თვთყოული მათგანი ვიდოდა ორთა ფერსთა ზედა ღ საკუთრად დედალი იჩვენებოდა, რომელ ჰრცხვენოდა უცნობთა კაცთაგან, დავიფარვიდა პირსა თუსსა ორითავე გულთა, კშირად ჰსტროდა, სულთითქმიდა ღ იქმოდა ყოველსავე კაცისა მეზრ მხოლოდ ოდენ არ ლაზარაკობდა».

ყოკოსი (*) ჰონგოსი (**) ზ სხვათა, ზ ამცკამო მასვე
 უამსა შავნიშნე მე, რომელ ახალი იგი ნაცნობი ჩემი, მჯდო-
 მარე ხესა ზედა იყო ყოკო დედალი, ზ ამისთვის შემდგომ-
 თა შინა ვუწოდებ მას სახელითა. ამით, რომელსაცა, ვგონებ
 მე და საამოდ სასმენელ იყოს.

მარადისთანა წავიღებდი რადენსამე ჰურსა. ვინადგან
 საამოდ მიხნდა მე, რათა დროსა განგმობილსა მარტოებით
 შექცევათ ჩემთანა, გარდამუგლო იგი ფრინველთათჳს, მასლოს

(*) ყოკო ანუ ანყოკო ეწოდების ნათესავსა მამუნ-
 თასა კონდოსა შინა მცხოვრებთა ზ სიტყვათა მებრ დეძარის-
 თა, იგინი უფროს ოჩანგ-უტანგისცა ემსგავსებინ კაცსა,
 ამისთვის რომელ კელნი მათნი უზომიერეს არიან. მრავალ
 ვამფურ განაწივედენ მათ ჰონგოსკან, რომელიცა რავდენმე
 უმეტეს არს ტანითა.

(**) ესე ნათესავი მამუნთა უდიდეს არს ყოკოსა.
 ბატალე იტყვის, რომელ მათ არა აქჳსთ ბალანი პირის სახესა
 უერთა ზ კელთა ზედა ტანი მათი რადენმე მტირკა ზ მხო-
 ლოდ ფერხნი განუსხვავებინ კაცობრიუთაგან, უუკურ მოკ-
 ვითხრობს, რომელ ყოკოსი თანა მოძმეთა თვისთა მკვდართა
 დაჭვარკენ რტოთა ზ ფოთოლთა ქვეშე ხეთასა, ხოლო წან-
 გნი მიიხნევენ ესრეთთა გრთა ვითარცა ნამდვილ საფლავთა.
 ჰონგო უაღრესად ძლიერ არს, ესრეთ რომელ მოწმობისამებრ
 მოგზაურთასა, ძვინდა ძალუმს ათსა კაცსა შეპყრობა ერთისა
 მათგანისა. იგი განვადს კაცსა ზედა, აღჭურვილი სხვალითა
 არგნითა ზ თუით სპილოთაცა ზედა, ჰონგოსი წარიცატებენ
 წანგთა ზ უფროსლა ქალთა მათთა ზ იქცევიან მათდამი აღერ-
 სით! ბატკელსს მოსტაცეს მათ ურმა წანგი, რომელმანცა
 ჰსცხოვრს მათ შორის მრთელი წელი, ზ არწმუნებდა რომელ
 არს ვით არიმე უპატოურებამა არს უქმნიესთ მისდამი.

ბელ გზისა მსდომარეთა, ვინილე რა რომელ მკემუნი გარდა-
 მატებულთ ყურადღებითა განმსინჯავდა მე, მიუგდე მას ნა-
 ტესი ჰურისა. იგი მკვირცხლად შთამოიჭრა გოგონის ხით,
 აღიტაცა ნატესი ჰურისა გარდადებული ჩემგან, დასუნა რაგდენ
 გზისმე. ჰსჭვრეტდა მას იჭვნიულობით და უკანასკნელ განაგდო
 იგი. ვუწყოდი მე, რომელ პონგო და ყოგო აზიან იჭვნიულისი
 მათგან უცნობელთა ჯანთა და სავანთადმი, ღმსურდა რათა
 მომპოვებინა დაწმუნება ჩემის მკემუნისა, აღმოვიდე მე
 კუჭლად ნატესი ჰურისა, შეესტამე ნახევარი მისი, და დანაშთენი
 გარდაუგდე მას. ყოგომ აღიტაცა ნატეჩი ესე სავანეველთა
 სისწრაფით და შექამა იგი, და შემდგომად აღიღო პირველ
 გარდადებულსა იგი ჩემგან, დასუნა იგი კუჭლად ერთ
 გზის და შექამა იგიცა.

ვსდეგ რა მე წამსა ერთსა მომიპყრა მე ყოგომ კელი
 თვისი და დაუცადებულად მახევენება მე, რათა კუჭლად განმეხს-
 ლებინა მისაცემელი ჩემი. კუჭლად გარდაუგდე რაგდენიმე
 ნატესი ჰურისა, რომელსაცა შეიპყრობდა გამოუთქმელთ
 სიმსწრაფით; და რაჟამს მენება მახლობელ მისდა მისდგა,
 გარდასტა იგი და აწა ნება მცა მე მისახლავებად მისდა, გან-
 ვიდრასე მე ხმარება სივერავისა: წარვემართე მე შინათ და
 ჟამად ჟამად გარდაუგდებდი მას ნატესისა ჰურისასა: ხოლო
 მკვირცხლისი კელნი მისნი აღიტაცებდიან მათ.

ყოგო განიბერტედა კელთა თვისთა, მიიტანდა რა ნატესსა
 სს ჰურისასა პირისადმი, და ოდესმე ხელად კმა ჰყოფდა: კმა
 მისი ემსგავსებოდა ჟღერასა ვეცხლისასა, ხოლო სსჟა და სსჟა
 ცულილებანი მისნი აღმოჩინდენ, რომელ ჰსწადდა მას რათა:

ეცნობებისა შით რამე (*). რაჟამს აწლანს განდაფუგდე მას ჰური, შეისვე აღიჭრას იგი ვითარცა ისარი წვეკრსა ზედა მშვენიერის კოკოსის ხისას, მოჭკრიბნა რადენიმე კაკალი და შთამომიყარა მე გახეთქე ერთი მათ კაკალთაგანი დანით, შევსვი მისგან რავდენიმე რქე, და შევჭამე მტირედ ოდენ გული მისი; შემდგომად განვდეგ შორს, მწადდა რა, რათა ნება მეცა მისთვის საჩუბლობად დაშთომილთა მათ ნაყოფთა მიერ. საყვარელმან ჩემმან ყოკო ნანდვილ იწყო ჭამად მათდა, გარნა ესრეთ მარჯვედ და შემეცნებით, რომელ შევიწყავე. თუ ვითარცნობილ იყვნენ მისდა კოკოსის რქე და ნაყოფნი და რომელ იგინი უეჭველად არა ერთგვის იყვნენ საზრდოდ მისა.

ამას შორის შემწუნებოდნა და მე ვისწრაფიდი ქალაქად. მშვენიერი იგი მტირე ცხოველი შემომიდგებოდა მე, და იშვიათად აღმოიძახდა ჩემდა სმენილთა და სასიამოვნოთა კმითა; გარნა, ისილა რა რომელ მივალ მე არა მიმსედი ძასილთა მისთა, მანცა ეგრეთვე იწყო განშორებად ჩემგან მწუნარითა და არა მხიარულითა სახითა.

(*) მაემუნნი გამოაცხადებენ კმაყოფილებასა თვისისა წუნარითა, ვინდა სასმენელითა კმითა რომელიცა შორის საზიარის ემსგავსების კმისა ხალამურისასა. გაჯავრებულნი ჰყვრიბინ იგინი ველურით და მადლით კმით. « (ოდობერტ, ისტორიასა შინა მაემუნთასა) აღლემან მოგვითხრობს თვსთა სხლადითა შორის ბუჭიონის ზედა შენიშნულთა დედლისათვის ორანგუტანგისა, რომელიცა არა იშვიათად წარმოსთქმიდა 11-1) უსი), და უმეტეს აღუმაღლებდა დაბოლოებულსა მას ახლას; და ოდესცა მხიარულიყო მამინ ნელიად დიდინებდა ყელში. მასვე მოგვითხრობს ლორისისთვს ჭუკე სობსონვილი, და შესძინებს, რომელ იგი ცხადად განასხვავებდა ყვრილსა მაემუნთასა, განმაცხადებულსა თხოვისა, კმაყოფილებინა მწუნარებიასა და მოუთმენელობისასა.

მეორეს დღეს, თუთ მასვე საათსა, კუჭლად წარვემართე მე ტუელ, ღ შესავალსავე თანა მას შინა ვინილე, რომელ მშუ ვინიერი უოგო ხეში მიცდიდა მე. იგი იჯდა დამალული სასლ-თა ბუჩქთა შორის ღ ფრთხილად გარდაეწია რა რტოები, ღ დაფარული ფოთოლთა შორის იჭურტიტებოდა სიმკაცრით, ღ რაჟამს მისილა მე შორით, მომეგება მე სასისარულთო ნიშ-ნებით. ესრეთ გამოქანებით მოიჭრა მასლობელ ხემდა, რომელ შეესოცა ტანისამოსსა ხემსა; გარნა შეძრწუნებული ეს-რეთისა უნებურისა დასლოებისაგამო, ახლტა იგი ხესა ზედა. რომელიცა მდგომარება ხემგნით ვიდრე ასს ნაბიჯადმდე. მსურდა რა მოხვევა მისი მასლობელ ხემსა, მშვიდად წარ-ველე გვერდით მისა ღ გარდავაგდე გზასა ზედა ორი ოდენ ნაჭერი ჰურისა. ხელიად ჩამოვიდა იგი ძირს ღ დასუნა სა-ტესთა ჰურისათა, რომელიცა თუ სწადა დაჯერება, ეგე ვი-თარნივე არიან ივინი, ვითა გუშინდელნი, ღ შემდგომად დი-დით მადით შესტამნა ივინი მაქუნდა მე თანაწარღებულ მრავალი. სანუგვარი, რომელმანცა მოვსტყუე ნახევარი ბისკვიტისა ღ გარდაუგდე მას (*), ხოლო მან აღიტაცა იგი ღ დასუნევადა

(*) საუჩარხელი საზრდო მაჟემუნთა არს ნაყოფი: გარნა ჭს-ჭამენ ივინი მწერათცა. ბონნეტ მოგვითხრობს სხვათა შო-რის შემდგომსა მას, უურად ღების დიქსსა ვითარებასა: » ორანგ უტანგ ოდესცა ვერა ჭბოებს საზრდოსა ტყეთა შინა ღ მითათა ზედა, მაშინ ჭშაამოვადს კიდესა ზედა ზღვისასა ღ კბიებს ლოკოკინათა, რომელნიცა არიან წონით უმეტეს გირ-ვანქისა ღ მრავლად იზოებიან ნაპირსა ზედა ზღვასსა. გარნა მაჟემუნი არს მოშიშ ღ ფრთხილ, იშიშვის ამისოჯს რათამც კეტი გინა ბუდე თჯის არა დასმას ლოკოკინამ ღ არა ჭუვეს მას შინა ფერხნი მისნი. რაჟამს განადებს იგი ბუდესა თჯისა მაშინ ჭშათსდებს მაიმუნი აღხმულს ვირსა შინა მისსა ქვას ღ თჯნიერ შიშისა ისერებს მას, შორის ნათესავთა კუდგ-

მას ვითარცა გუშინ ჰქონდა შებუდებულა მას შეჭმად. ამისთვის მოგს-
ტებე მე შეიარე და შეესჭამე იგი, ხოლო დაშთომილი გარ-
დაუბრუნე გუშინდელა მას ჰქონდა შეუბუდებულად აღიტაცნა ორნივე
იგი ნატყნნი ჰქონდა, ჰქონდა მათე მათე ეგრეთ მას ეგრეთ
ბეძვრას რომელ მწანელი გამოთქმად გამოყოფილებისა, აღი-
ჭრა ჰქონდა ზედა, დაბრუნდა მრგვლად ჰქონდა რტოთა
ზედა ხისათა, სინაზულით აღტაცებული გარდასტა მსგავსად
ელვისა შეიარეს ზედან შემდგომად მოიწია ჩემდა ორის ნაბიჯით
უმახლობელეს ადრინდელისა, მომიპყრნა მე ორნივე ბრჭყალნი
თქსნი ჰქონდა იხვეებოდა რომელ გუშინდელ ითხოვდა ბისკვიტს.

ესრითითა სხითა განვაცტებდი მე ყოველთა ნასადილე-
ვისა ჟამთა. სავსითა ჯიბებითურთ მიეგებებოდა მიემუნს ჰქონდა
შეუბრუნებელი ოდესცა დავაცტებდი მათ. უკეთე მიუტან-
დი წასამე ახალსა, მისდა უცნობსა, იგი დაჭოტიქრდებოდა შირ-
ველ, ჰქონდა ოდენ შეჭმად ჰქონდა, ოდესცა შირველად
თვით მევე ვიგებოდა მას.

ყოველ ჩემს უღებოდა ელდებოდა ოდესცა მოსულას ჩემსა
ერთსა დღესა, მისილა რა მიმავალი, წინათქმ გამოიქცა იგი
ჰქონდა განშორებით ჩემსა დაწყო რავდენიმე გოგონის
გაკანნი ჰქონდა მახლობელ მათსა სავსად მიმიქმად, ხოლო
განვცდებოდა მე ინსტინკტს მისსა ზედა, (*) განვცტებე ორი

ქელთა მიემუნთას აწინა ესე ვითარნი. რომელნიცა ჩაუშვებენ
გულთა თვისთა წყალსა შინა იხილვენ რა მას შინა დიდსა
კიბოსა ჰქონდა ოდესცა მოკვიდების იგი ბრჭყლებით გულსა ზედა
მამინ აღმოიტაცებენ მას ნაპირზედ ჰქონდა.

(*) ინსტინკტი სწარმოებს ლათინურის ლექსისაგან Instin-
ctus, ჰქონდა ბუნებითსა წინადადე მიდრეკილებას. ახე
უბრუნებს განმარტებით ვსთქმით: ქვეშე სახელისა ამის იგულ-

უკეთესთა ვაკალთაგანი, აღვიღე ერთი მათგანი ჯ წარვედ წინათ, რათა მიმეცა მისდა ჟამი შეჭმად მეორისა მის. ვსვამდი მე რძესა კოკოსისასა ჯ ვსჭამდი თვით ნაყოფისადაცა, ყოკო უუდიდესსა სინხრულსა შინა მეოფი სჭამდა ავრეთუჭ კოკოსსა, ჯ ფრად სშირად გამოსთქვამდა ხმათი მათ, რომელნიცა ჰირკელითგანვე მომეწონეს მე.

ამან მომცა მე ჰასრდი ქმნად მეორესა დღესა შემდგომისა ამის. გარდა ჩუჭულებრივის ნუსლისა ბისკვიტთა, მცხუარათა ჯ შაქარლამათა, თანაწარვიღე მე კალკაჟალლო ღვინოა ბოთლით, ახლად მიღებულნი ჩემგან ღისსაბონით, რომლითადაცა აღწავსე სტაქანი ჯ სხეუნიებულად მისა მოვსვი მისგან, დაუდგი იგი მიწასა ზედა ჯ განვსდეგ რავდენსამე ნაბიჯსა ზედა ჩემი ჰატარა ყოკო ნელიად მივასლა სტაქანსა, აღიღო იგი მარჯუჭმად ბრჭალითა ჯ შესვა რ იგი (*) რავდენჯემე

სმებს შინაგანი, ცხოველი მიდრეკილება არსებისა (ჰირკეცუს ანუ თვით ვაცისა,) გამოცხადებული რომელსამე ორგანოსა შინა გრძნობათა მისთასა, ანუ მასლობლად შეერთებისათვის ამა ორგანოსა ცხადისა თანა სავანისა, ანუ განშორებისათვის ამა უკანასკნელისაგან. მთა რ გ მ ნ ე ღ ი ?

(*) მაიმუნნი წადიერებით სმენ ღვინოსა ყურძნისასა ჯ ზოგად ყოველსავე არაყსა რუბრუკის (თვსსა ანაურისა მოგო ზაურობასა შინა,) ჰსწერს, რომელ კიტაისა შინა მოსანადირებულად მაიმუნთა. შესავალსა თანა ქვაბისასა, სადაცა სადგურურობენ იგინი, დაუდგენ ჭურჭელსა ღვინითურთ, გინა თუ სხვითა რომლითამე დამათრობელითა სასმელითა სხმულსა; ჯ რა ჟამს გამოვლენ მაიმუნნი გარემოცვიენ ჭურჭელსა მას ჯ ჰყვირებან შინ, შინ! დათრობიან, დაუძინებინთ, ჯ ეს სასუდ შთაცვივიან კელთა მონადირეთასა.

მიღებით, სრულით კმაყოფილებით და გაცვიფრებით შემომხედ და მე, შემდგომად გაიღოკა ტუჩით ზედა დაშთომილნი ღვინის ცვაწნი და დასდგა სტაქანი პირველსავე ადგილსა თქსსა. სოლო მე აღვიდე სტაქანი, გაფრეცხე იგი წვიმის წყლით, რომელიცა დაგუბებულ იყო ხის ფუღურისა შინა, კრწლად დაფასნი ხასკვარ სტაქანი ღვინო მოვსვი მტირედ და დაწითუნი იგი მივეც მას ჩემს საყუარელს. მეგობარს, რომელიცა სმიდა დიდით კმაყოფილებით უფროს პირველისა. მომბაძვიდა რა იგი ყოველსავე მოქმედებასა შინა. ეგრეთვე გამოკრეცხა მანცა სტაქანი და დასდგა პირველსავე ადგილსა თქსსა, იმედითა შით, რომელ კრწლად აღვაფსებ მას, გარნა მე არ კექმენ ესე: მოშიშმან უსიამოვნოთა დათრობათა მისთამან.

ნანდვილ, დაღათუ ტკბილ და თსელაიყო ღვინო, გარნა მან იმოქმედა რაოდენმე მას ზედა, თვალნი ჩემის პატარას ყოკონი უცხოველეს ელვარებდენ, იგი უმეტესად მომენდო მე და ეგრეთ გამიშეგობრდა რომელ მოვიდაცა ჩემდა ფრად ახლო და შეეხე ბრჭვლებითა თქსითა ტანისსამოსისა ჩემსა; თუისა ადვილად შექმლცა შეპურობა მისი, გარნა არცაღათუ ჭაზრთა მანქნდა ღაღატობა მონღობილებისა მისისა არა თუ მექმნა იგი უბედურად.

შემდგომით დღეთა შინა ჩემმან კალკავალლომ და ხერკეს, რომელითაცა უმასპინძლებდი მას, მისცეს მას ეგრეთვე ფრადი კმაყოფილებაჲ. შემდგომად განვბედე მიცემად მისდა საცხარასა ლიკურისაცა ჩემისა (Ligueur des iles) რომელიცა განმზადებულ მანქნდა. პირველად მივეც მას უმეტეს ჩუწულებისა ჭამად სხუა და სხუანი ტკბილნი, და უკანასკნელ დაუდგი წინ მტირე სტაქანიცა ლიკურით Crème de Créole. შესრუა რა მან იგი, იხვეწებოდა, რომელ განცვიფრდებოდა და შეწუხდებოდაცა. გარნა მსწრაფელ განმხიარულდა, განმიპურობდა მე ორთავე

ბრჭყალთა თვსთა & თამაშობდა ვარემოს ჩემსა: ესე ჩვეულები
 ბისამებრ! ჰნიშნავდა თხოვას მისსა. დავასხი მე კუჩადა, ვარ-
 ნა მხოლოდ ნახევარ სტაქანი. ამაღ რომელ ვიშიშობდი წათა
 არცაღა მცირედ მეუნო სიმართლესათჳს ჩემდა სსიაშობენს
 ცხოველისა, ყოკამ სინარულით აღიკვაცა სტაქანი, ვარნა შე-
 სვა ლიკერი რავდენგზისმე მიღებით, ცვარად ცვარელი. იხვე-
 ნებოდა სრულით ცნობით რომელ ითვრებოდა იგი, & ნან-
 დვილცა მსწრათელ დანთრო კეთილი ჩემი ყოკა: ესე ცხადად
 ვამოინატებოდა თვალთა შინა მისთა. ყოველი შიში & ყო-
 ველნი ზრუნვანი მისნი განქარდნენ: მოვიდა იგი ჩემდა მოხ-
 დობით, დასდვა თავი თჳსი მკართა ჩემთა ზედა & ცელქობით
 მომეკროდა მე, ვიდროდი მეწინარე & იგიცა ჩემთან, ჟამად
 ჟამად მივსცემდი მას რასამე ჭამად & იგიცა სჭამდა ურდიად:
 ხოლო მიუნდებულობა იყო ჩუწნ შორის დავიწყებულ. ვუპყარ
 მე მარცხენე ბრჭყალი მისი მარჯვენითა კელითა ჩემითა, & ეს
 სსხედ განვვლეთ ჩუწნ მეოთხედი მიღისა (ერთს მიღს აქჳს
 ათასი ნაბიჯი ღეომეტრიკებრივი) (*) ოდესმე განსლტებოდა
 ჩემგან & სდევდა იგი ჰეპელთა, ვარნა შეისვე დასდებოდა
 თაფისსავე მსარესა ზედა & შემომიდგებოდა მე სკვირვულითა
 თანსწორითა ნაბიჯებითა.

(*) ცხად არს, რომელ მრავალ გვარნი მამუენნი ფრიად აღ-
 ვილად & მტკიცედ დასდებობან ორთაზულა ფერსთა, ეგრეთ
 ვითარცა კაცი დობანტონ იტყვის, ვითარმედ ფერსნი მამუენ-
 თანი ესრეთ ქმნულ არიან, რომელ მათ-თჳს უადვილეს არს
 სულად ორთთა ზედა ფერსთა, & არა ორთა, ვარნა ბუჭბონ
 მათიყვანს მაგალითად მრავალია მამუენთა, რომელნიცა ყოველ-
 სავე სიტყვასჯესა შინა მათსა მარადის ვიდროდენ ორთა ზედა
 ფერსთა, & სსუათა შორის ერთი ოდენ ორანგუჯანგი მის-
 ცემდა კაცთა კელსა & დიდებულად ვიდროდა მათთანა, ეგრეთ,
 ვითარმცა მარადის მცხარებრი სსოკადლობისა შინა მათსა,

ბრჭკლნი ანუ მკლანნი ყოკოსნი თანსწორ არიან ზღ-
 მით სამალღისა მისიხანი, გარნა უგრძეს მკლანთა კაცთასა
 არიან იგინი, ესრეთ რომელ აღვიღე მე ორდვე მკლანვი მისი
 ღ დაუკრიბე მას. არა ვუწეი, თუ ვითარ სასუდ მიიღო ქვეუ-
 ლება ერე ჩემი ყოკომ რომელ შესძწუნდა იგი, განსსლტ
 ჩემგან რადუნსამე ნაბიჯხედ ღ შეეტყო აღრულებს . . . მა-
 შინ მომესხენა მე, რაიცა წარმეკითას აღწერათა შინა მოგზა-
 ურთასა « მორცხვობისათჳს დედალთა მემუნთა ღ რადცა
 თუთ ვინილე მე (*) მოუწოდებდი მას ჩემდა ნიშანთა ღ
 სიტყუათა მიერ ღ მივეც შაქარღმებე; მან შესჭამა იგინი,
 გარნა არა აღმოაჩენდა არა ვითარსამე მხიარულებასა, ღ ესრე-
 თითა სასითა წარვემარტენით ჩუწნ ერთბამად, გარნა იგი რა-
 ვდენმე განშორებით ჩემგან.

დასასრულ მოიწია რა ყამი განურისა, ვიწადე რათა
 მესუმრს მისდა: მოვიხადე ქუდი ღ მძიმედ თავი
 დაუკარ მას. ხალა იგი დაჭფიქრდა, გარნა მუისვე
 მოიგონა მან საქმე სასლი, მასვე წამსა მოჭგლიჯა მან
 რტო ბანანისა, შექმნა მისგან სამკაული თავისა, დაიხურა ღ
 პატვივისტემით მომსდელმან მისმან, დამიგრა თავი კომიკებრი-

(*) ღიჩსნა რწმუნებისანი მოგზაურენი იტყვიან, რომელ
 მემუნნი ნათესავისგან ორანგუტანგისანი, უმეტეს ყოველთასა
 მორცხვინენი არიან. ლეგუა ღ გროსსე მოგვითსრობენ ამა
 შემთხვევასა შინა განსაღვიფრებელთა მაგალითთა, ბუტძონ
 სწერს ორთათჳს ორანგუტავთა დედლისა ღ მამლისათჳს, მც-
 ხოვრებთა ბეტაკისა შინა რომელ ფრიად მორცხვნი იყვნენ იგი-
 ნი, დედალი შევარდებოდა მამალსა ღ დაიფარვიდა პირისა თჳსსა
 მკერდსა ზედა მისსა ესე სასილავი ნანდვილ ჟერ არს რათა
 ფრიად საღმობელ იუოს.

ვის (სასაცილო, სამსხსრლო) დიდებულებით (*) შემდგომად წარვედით ჩუწნ თათოყლი გზასათვის, გარნა რადენ გზის სიე შივისხედიდითცა ერთი შეარისადმი.

შეარესა დღესა მომეგებს მე იგი თავმოკმანჭელი დიდით კვლოვნებით შეთხზულისა რტოებისკან; კვლთ ეხურს ჯოხნი ფოთლებით შემეკობილი ვითარცა კუწრთხი ტიხინისა. ამა მოართულებასა შინს იყო იგი სამსხსრლო ღ ემსგავსებოდა ურმასა. ღ ვერს უძლე მე დახურება სიცილისა! მან მოიხვნა თან რადენნიმე კოკოსის კაკაღნი, ღ მე რადენიმე ბისკვტი ღ კარგი დვინოჲ, ღ ესრეთ ვსჭამდით ჩუწნ ღ ვსვემდით ერთობით, ვსთქუა ერთბამად, წარმოიჩინებოდა რეცა თუ ვიფუნით ჩუწნ სრულნი მეგობარნი; გარნა მოულოდებელი შეგუწმთვა ჩუწნ ესრეთი ვითარებაჲ, რომელსაცა ძალ ეღუა განშორება ჩუწნი საუგუნოდ.

თხნიერ ყოფლისა განზრახვის თანა წარვილე მე მცირე ჯიბის სარკეჲ; განუსჯელად აღმოვილე იგი ჯიბისგან ღ მოუზურ ჰინსა ყოკოსსა. მეუწესეულად თვალთა შინს მისთა წარმოიჩინა შიში, ძქწოლას, განცვიფრება ღ შური (*) მრისხანებით მივარდი იგი გამოსატულებასა ზელა წარმოჩენილსა

(*) დანსა, ნათესავი მამუნთა კუღანთა, რომელსაცა მარგრაფ უწოდებს *Cercophita banhata* თავს უკრავს მიმავალთა ამასვე იქმს, ვითარცა გვარწმუნებს დჟონსტონ, ორანგუტანს გიცა.

(*) მამუნთა შორის შეჭნიშენენ შურსა არათუ ოდენ მსგავსთა მათადმი, არამედ კაცთადმიცა: ესე დამტკიცებულარნ მრავალთა მიერ მაგალითთა. სხუათა შორის მოროსენამერი მოგვიითნრობს შემდგომსა ამას: კუნძულსა შინს მარტინიკის ცხილას მან საშუაღისა ტანისა ჰავანი, რომელსაცა უუწარდა საკუთრად ქალი შებატონის თხისსა. იგი მჭურწნობდა მის-

სარკვეს შინა ღ სწადად განქარეება მისი; გარნა იხილა რა, რომელ ებრძვის ჭაკსა, გარეშემოვლო სარკვეს, მივარდა მეორეს გვერდს, ღ გუელად არა რამეს მხილველი, დასდგა წინაშე სარკვის, ჭსწადად რათა შეეხურო უკანით სილული გამოცხატულებამ; მერმედ მეორით გვერდით (მეცადინობდა) — ღ ესე რგზის ვიდრეუე განამეორა. ღ შემდგომად მისა უტეოთ იტეოდენ ვითარამედ. არა აქვსთ ჭსჯამ ცხოველთა!

დასსრულ მომვარდა მე თითქმის თზნიერ სულთქმისა, შმწოლარე ღ ნახევარ განცოფებული, ატრიალა მან თაფი თზნი მეკრდას ჩემსა ზედა, მომხვეოდ ღ მტკიცედ მიმიყრდა ნობდა თზდა, ვითარმცა სწადად განსწორება ჩემი საგანისაგან შიშისა მისისა, შინაგანისა მღელვარებისა თვისისა, მსწრაფელ დავმაღე მე საუბედურო სარკვე, გვალერხებოდი ჩემს ქოკოს, მივსტეპდი შაქარლამებს ღ ლიკერს, ღ რავდენმე დავამშვიდე იგი; გარნა მიმზერდა მე რომლითამე საკვირველითა გამოსახვითა, ღ იჩვენებოდა რომელ ჭსწადად რამეუ თქმად. ამას, სადამოს ვერძალიდებდა იგი განშორებასა ჩემგან. ვანიშნებდი მას რათა განუენებულ იყო ჩემგან, ღ თვით კელითაცა განვიშოა

თკს ყოფლისადმი კაცისა; გარნა მას უჩვენებოდა, ვითარმედ ჭბუგი ვინმე რეცა თვთ საქმით ბედნიერ იყო ღ მოეწონებოდა მას (ქალსა) ქალმან მოსურნემან გამოცდისა მეკცის გულის-ხმიერებისამან, ნება ჭსტა ჭბუგსა მას წინაშე თვალთა შავიანისთა გოცნად კელსა ზედა თზსა. იხილა რა ესე შავიან გახელდა შეჭყვირა სშინელით კმით ღ მივარდა ყოფლით ძალდათურთ ჭბუგსა მას ღ სტდილობდა ჭაჭვიისაგან განგლეჯასა, რომლითაცა დაბმელ იყო, ესრეთ თავდადებით, რომელ ჭბუგი იძულებულ იქმნა ლტოლვად, შემდგომად ამისა შავიან მიჭყიდეს ერთსა ვისმე სსწა ქვენიერსა, რომელმანცა წარვიფანა იგი საფრანგეთს.

რებდი: გარნა იგი მოკვერთადა ტანისამოსსა ჩემსა, ღ წარ-
 ვლიდა რა რავდენსამე ნაბიჯსა უგუნვე მოიქცეოდა. ოდესტა
 მივედით ხესა მას თანა, რომელითაც დასრულდებოდა ტყე,
 მაშინ დასდგა იგი, განუხუცა მარჯვენე კეღა თვისი დამსვლელ-
 სა შიესა (*) მოიდრიათა თავი ღ აღმოუტყვა ესე ვითარი
 საღმობეული ღ შეისთანავე ნაზი კმა, რომელ ვერ ძალფიდვე
 მე დახურობა თავისა შინაგანისგან აღძრულებისა. გარემოება
 მისი გამოსახვიდა რასმე საჩინოსა ღ მომცემდა მე მიზუნსა
 მრავალთა ფიქრთასა, მაშინ მომესხენა მე წარკითხული თხზუ-
 ლებათა შორის წარჩინებულთა ბუნების გამომჟღავნებულთა,
 რომელნიცა დაღათუ არა ცხადად იტყვიან, გარნა შეგვაძეცნე-
 ბენ ჩემს, რომელ ამ ცხველისა ხათესათა შორის, მრავლად
 განა თუ მცირედ განაღა არს ვითარბივე გულისხმის ყოფა
 უზენაესისათვის არსებისა. არა, ამას გონებითსა ძალსა, შეკრ-
 თასა, არა სამართლად უწოდებენ ინსტინქტად, არამედ ჰინიშ-
 ნავს ესე უმაღლესსა რასამე . . . ჰი. ძილოხობიან! კუნად
 რადენთა ჭეშმარიტებათა ჯერ-არს შენდა გამოცხადებად.

საუბელურად, მეორეს დღეს ვერღარა მოვიცალე მე ღ
 ვერ შეუძლე მისფა ჩვეულებრივისა ხილვისა ჩვენიცა ადგილსა
 საჭიროთა საქმეთა არ მომაცალეს მე მრთელსა დღესა არცაღა

(*) ბუჭიძონ ჰსწერს თვისა ბუნებითსა ისტორიისა შინა
 შემდგომსა ამას: » მაკის-მოკოსნი სშირად დასდგებიან წინა-
 შე შიისა ღ გამოაცხადებენ რომელსამე გმყოფილებსა ღ გა-
 ნცვიფრებსა. დასხდებიან იგინი, განუხუცობენ მას კელთა ღ
 უურადლებით ჰსჭრეტენ მას. რავდენ გზისმე დღესა შინა
 აღუსრულებენ შიესა რომელისამე სახისა მოვალეობისა. ოდეს
 ხტა აღმოვაღს იგი ანუ თუ შთავაღს. მანოკურს ჰყუნდა მაკმინი
 მოლუკის კუნძულთაგან, რომელიცა ჰმოქმედებდა ამას მრთელთა
 საათთა ურდოსა ზედა ხომალდისასა.

თუ ერთი წამი ზღამიზეტყეს მე შინათ. დღესა მესამესა მი-
 ვისწრაფე მე სიღვანდ კეთილისა მის მეგობრისა ჩემისა, გარნა,
 რს! არღარა იყო იგი მუნ, სდაცა ჩვეულებრივ შვეიერებ-
 დით ჩვენ. ვიწყო მე უფროლი—გარნა ამად! მწუხარება ჩემი
 განმზავდებოდა ფრინად, ვიდრედი მე ზღვირდი: ყოგო. ყო-
 გო, სდა სარ?

დასასრულ ვჭებოვე ჩემი კეთილი ყოგო, რომელიცა იწვს
 თვალდასუჭვილი თუთ მას ადგილსა, სდაცა იყო ისტორია
 წვეულისა მის სარკისა. იგრძნა რა მინალოება ჩემი, შემომსუ-
 და ზღთროლოდა სინარულისაგამო. ჩავაყლაპე მე მას რავ-
 დენნივე საუთონი წვეთნი, შევჭნიშნე რა, რომელ სუნთქვა
 მისი იყო იშვიათი ზღმიმე, ზღ შემდგომად ვაჭამეცა, რომე-
 ლიცა ძნელადრე ზღვანავდა გარნა ადვილად შევჭნიშნე მე სი-
 სარისა გამო მისისა, ვითარ იგი სჭამდა, რომელ საწვალ-
 ბელსა მას ცხრაველსა ნანდვილ მტოელსა დღესა არა მიელო
 სარზდელი.

განვძლიერდით რა სადილით ზღ დავჭლიეთ გოგოსის რძე
 ვიწვეთ ჩვენ ჩვეულებრივი სეირი. ვსჭტქე მე, რომელ დავახვიე
 ყოგო ჩემთანა სიარულსა; გარნა უტეხ დანდვა იგი, დავარდა
 ფერხთა ქვეშე ჩემთა, ზღ გონიდა მათ ზღ მოესვერდა მუნლთა
 ჩემთა, ძლით უძლე მე ადგიანება მისი. თროლდა იგი ერთ-
 ბაშად ვითა ტირიფის ფოთოლი. უმასზინძლე მას მისდა საუწა-
 რლით შაქარლამებით, გარნა მან შეწუხებულთ სანით უგუნვე
 მომიქცინა იგინი, ზღ ვიდრე დლე მიმწუხარდებოდა, გამომე-
 საღმა ზღ წარვიდა ტყით კერძო; მარად ზღმ ზღმანდა იგი და-
 ფიქრებული, ავამყოფად. დასასრულ გამომეთხოვებოდა რა,
 ესრეთ მწველელად შემომსუდა მე, რომელ უნებლიეთ ადვირნი
 ზღ დავფიქრდი.

შემდგომს დღეს, ჩვეულებრივს უამს მივისწრაფე ტყედ
 ღ კუალად ვერ ვჭბოვე იგი! დავსჯედ მდღეოს სედა, ვიწვე
 ძასილი ღ მოველოდი მას, შემდგომად ნახვერისა საათის
 გამოსჩნდა იგი, მოიჭრა თვისით ჩვეულებრივით სიმკვარცხ-
 ლით, გარსა საცვიფრეს ქშენით. მე დაუსხი მას ღვინო ღ
 მივეცი ბუსკვიტი მან კელი ჭკრა მას, შესვა ღვინო ერთგვის
 მიღებით, მიპურა კელი ღ მიწვევდა მე თვსთანა კშირსა ტყე-
 სა შინა. აღვიარებ, რომელ პირველად ვერ განვბედვედი მე
 ამას; უფრესდა ვიშიშოდი რათა არა შევემთხვეოდი გუნდსა
 მსგავსათა მისთასა, რომელთაგანაც არა ადვილად განვკრებო-
 დი, ღ მეჩქელა ვუწყოდიცა. რომელ დედანნი მამუნთასნი
 არიან ბორცტნი ღ კუალად საშიშარნიცა მამაკაცათვს. გარ-
 სა მასვე უამს მოვეგე გონებად, განსვდევნე უნებლიეთი ესე
 შიში ღ გამკიცხველი თავისა თვისისა, წარვჭყვე უოკოს; გარსა
 ვერ გულისხმა ვჭყოფდი მე, თუ რადასათვს იყო იგი ესტყო-
 მწუხარე. განვლეთ ჩვენ, ვჭგონებ: მესამედი მილისა საშუალ
 ესრეთ კშირისა ტყისა, რომელ ადგილთა რომელთამე ძინად
 განვლიდიცა მის შორის.

არა ძალშიმს გამოთქმა განცვიფრებისა ჩემისა ვინილე რა
 დასასრულ კორცში მშვენიერთა კოკოსის სეთა ღ საშუალ
 ძათისა ეოვლად საამო ქახი, დაბურვილი ღ განშვენებული
 არდილოვანთა რცოთა მიერ. მომესხენეს მე აღწერანი მოგ-
 ზარითანა ღ მოწმობანი ბუნებისა გამომძიებელთანი, რომელ
 ნანდვილ არიან ესე ვითარნი სამეოფნი მაშინ უოკომ ვერდა-
 რა უძლო დაპურება სინარულისა თვისისა: ხტოდა. გელთა
 იტყველდა, ჭყვიროდა, ღ მე ვისმენდი მისთა ჩვეულებრივთა
 კმათა სინარულისათა. გარსა მსწრაფელ კუალად შესწუხდა იგი,
 აღვსტა ისილა, რომელ შეუძლებელ ჩემდა იყო შესლვა გარსა
 ქახისასა ღ საჭირო იქმნებოდა ჩემდა ძლიერად მოდრეკა მას
 შინა, ვინათგან შექქმნა მას კარი ზომისამებრ ჭსაკისა თვია

სის ჩამოეთ ვერ ეხილვას წინათვე, რომელ ვერ განხუტული მას შინა. მასწინ მოსრული საშინელსა გულისწერომასს შინა, გან-
ემზადა სრულიად დაქცევად ზე ჰყარა შესავლის თავსა ზედა
მდებარენი რტონი. შემდგომად ამის წარმოეფანა მე მახლობელ
ქონისა თვისისა, სადაცა ვგზოეთ ჩვენ დიდი უნჯი განსზადე-
ბულთა რტონთა: მას აღმტვირთნა მე იგინი რაფდენცა შეიძ-
ლებოდა უმეტეს, ზე თვით აღიღო ერთი ოდენ დიდი ვინა;
ამას შინაცა დავემოწილებოდა მე, ზე—ესრეთ ცხადველთა
მბრძანებელად სასულდებული შევიქმენ მეშად უოკო მკუ-
მუნის!

ვიწყეთ ჩვენ ერთბაშად გაკეთება ქონისა. შემომხედევდა
მე იგი, ზე ცდილობდა რათა შეემსგავსებინა ტანისათჳს ჩემისა,
მე შეესწყოდა მეშაკობასა მას შინა, ზე მსწრაფლიად გავს-
წოართ უფუელივე. შევედ რა ქონად, ვგზოე მას შინა, მახლო-
ბელ შესავლისა ორი საწოლი შექმნილი რბილისაგან საფისისა
(*) ზე კუთხეში მრთელი ზვინი ვაკოსისა გაკალთა. საწო-
ლებელი უოკო დაღაღვისაგამო მივარდა ერთსა საწოლსა
ზედა ზე მე შინეფნებდა მეორესა ზე მანიშნებდა რათა მეცა
ეგრეთვე დაწოლილავიყავ მას ზედა. ამას შორის იყო იგი
აღვისილ სრულითა სისარულითა. ამაყით ზე კმაყოფილით სა-
ხით იხედვიდა იგი, რომელ არა შეუწრცხეფავ მე შრომა იგი

(*) ბონნეტ შექნიშნავს, რომელ ორანგუტანგი დაიძინებს
ქვეშსაგებს შინა, თავს წაიკრავს, მისდებს ბალიშზედ დაინუ-
რავს საბანსა ზე სხ. ბონმაქს ჰეფანდა მკემუნი, რომელიცა
დაწვებოდა რა ქვეშსაგებსა ზედა თავისაგან შექმნულსა, ჩვეუ-
ლებრივ განსწოლებდა მათ. დაიდბდა დიდსა ხორომსა თივისასს
ზე დაიდებდა თავსა ქვეშე ზე დაინურებდა საბანსა. იგი ეგრეთვე
კშირად გასტყენდა თავით ბალიშის შინა, ტილასაგან ქმნუ-
ლსა, ზე დასდებდა მას ზედა თავსა თვისისა.

მისი შემდგომად ერთისა წამისა აღესდგა, აღვიღე ბანანის ფოთოლნი & დაფუინენ იგინი საწოლსა ზედა ჩემსა, ამისთვის წათამცა ხავსი აწა მიჭკრელად საცმელსა ჩემსა. ამან მისცა იგი ესრეთსა სისარულსა, რომელ ოც გზის შემომხტებოდა იგი & განსლტებოდა.

ამას შორის სისარული აწა დაბზკოლებდა მას გრძნობად შიმშილისა. დასჯდა იგი საწოლსა ზედა თვისსა, განშიშმარტნა კელნი სსჲს & სსჲს სხეულის მოძრავობითა მანიშნებდა რომელ ყაში იყო ჭამისა. მე მივეც მას ჰური, ბისკვიტები & შემწვარნი გვერცხები, რომელნიცა მას ჯერეთ აწა ეტემა. საწყალბული ცხოველი ნანდვილ მრთელსა დღესა & დამესა მუშაკობდა განუხვენებლად & აწა აქენდა ყაში წათა განემტვიცა თაფი თაფისი საზრდელითა, რომელსაცა აღმოაჩენდა მის მიერ ქმნული ნამუშაკევი. ვსვამდით ჩვენ მადერსა, & ~~განსა~~ ფეტა განსაცხრომელად ჩემდა სტაქების მიხეთქება: ვიტყვი, რომელ ნანდვილ იყო ჩვენ შორის საშეგობრო შუადღე.

მოიწია ყაში განშორებისა. შეუძლებელ არს აღწეონ განცვიფრებისა & მწუხარებისა საწყალბულის ყოკოსი (*) იგი იღვა ვითარცა. მესადატყხილი უძრავად, მხერელი ჩემდა, გაწნა

(*) ესევე შეემთხვეოდა ბოსმაერის მაიმუნს (ოჩანგ-უტანაგს) მას უეჭვრად ხალხი განუჩხეველად & უმეტეს იგი, ვინცა უაღვრსებდა & კეთილს უყოფდა მას. ოდესცა დაუტოვებდენ & მოშორებოდენ მას, მაშინ სასწარკვეთილებით დაეცემოდა მიწასა ზედა & აღმოუტევებდა საღმობიერსა კმასა. მაიშენი, რომელსაცა ჰსტევადა გუგვი, მოინმარებდა ყოველთავე შესაძლო დონის ძიებათა წათა ყოფილაყო მარადის ხალხისა თანა. უკეთუ გაიყვანდენ მას საკუთარს ოთახში & დაუსშავდენ კაწთა, მაშინ შესდგებოდა სკამსა ზედა & ამტვრევედა

აწა წაღმეთი მოძრაობით აწ აღმოაჩინა წადილი ჩემისა მუნ დაშეთნისა. აწ უამს გამოველ მე ქონისაგან მაშინ საწყალო ბუღმან უკოლა ვერლან უძლო დაბურობა თავისა თვისისა ბ კხრეთ საღმობელად შეჭვივინა რომელ უნებლიეთ უგუნვე ვიქვეც მე. ვმეტადინობდი მე აწთა შემესმინა მისთჳს, რომელ ხვალ გუნდად მიუცილებლად მოვიდოდა მისდა, აწ ვუწუი თუ შეიგონა მან ესე, განა იხვენებოდა რომელ, შექქმნა აწ მან ქონი ბ შეჭვივინა საზრდელი, ჰგონებდა, რომელ შესაძლო ჩვენდა იყო განუყრელად დაშთომაღ.

ესე ურველივე იყო ჩემდა გამოსაძიებელ ბ აწ განსაკვირვებელ. ვუწუოდა მე რომელ უკოლა ბ ზონგო დაშენებენ თავთა თხთა თჳს ქონთა ბ ჰსტხოფრებენ ჩვეულებრივ ორორნი (*) ბ რომელ დედაღნი მათნი აწიან მოზრცხენი ბ

კლიტკსა, გასწევდა ურდულთა ბ გამოცხადებოდა საზოგადოობისა შორის. უფაღმან დ. . . მოიყვანა მაიმუნი რომელსაც საკუთრად უფარდა ახალგაზდანი, მშვენებინი ქალნი. ერთსა შეკრებილებსა შორის მოეწონა მას ქალი, რომლისა დმიტა მივიდა ბ სწადა აწთა მოჭხეკოდა მას; ხოლო ქალსა შეეშინა ბ მისდრკა მისგან. მაშინ ველური იგი უმაწვილი შესწუხდა, შეჭრცხვა, გაიქცა ბ დავარდა თჳსსა ქვეშსაგებსა სედა ბ წაისურა სახანი.

(*) მაემუნთა უფროსდა დიდისა ჩამამავლობისათა, ჩვეულებს ბისამებრ ჰუჩანან თითო ცოლნი ბ იშვითად ორ-ორნი, კავშირად მათი, იტყვის ვარცი, ემსტავსების მეუღლეობასა: მათ უუჩანსთ ერთგულება დაიშიშვიან ორგულობისაგან. “ გამოცხადებენ იგინი თჳსსა მიდრკვილებსა ურთაერთისადმი ალექსნათა ბ ერთი მეორის სიამოვნითა, დროსსე მოგვითხრობს რომელ სომადღსა შინა მათსა, ერთი ორთაგან მაემუნთა მოკვდა დედაღნი ხოლო დაობლებული მოყვანი მისი დაშთა ესრეთსა შინა მწეხარებასა რომელ აწა წაღმელა ჭამა ბ შემდგომად ორისა დღისა მოკუდა იგიცა.

კერძოთჳა ვითარცა კაცნი, შეეყრებიან რა ერთი შეოჩესა ამბოჩს უყოფენ იგინი შებლსა ზედა & ღაწქთა (*) ჭსტსოფრებენ იგინი გუნდ გუნდად გინა თუ სასლეულობით (**) უწეიან გამარება

(*) მათ უუწარსთ ამბოჩისყოფა აჩა თუ ურთიერთისა, აჩა მედ სიტყვისამებრ ლეკონტისა, საზოგადოდცა. ესე იგი კაცთა თანა, რომელნიცა უაღერსებენ მათ, დიდით აღტრფობით ამბოჩს უყოფენ მათ ჯურ აჩს მოხსენებად გამოჩინებულისა თჯს კეისა, რომელიცა მჩავალ გზის ამბოჩს უყოფდა მოგ-საურსა ვაღიანს, დედალს მაიმუნს მოყუანილსა ჰაჩიჳად 1808 წელსა შინა რომელსაცა აღსწერდა კუფიე. უუწარდა აჩათუ ოდენ ამბოჩის ყოფა აჩამედ განლოკვაცა კელთა საუწარელთა მისდა კაცთა, რომელსაცა აჩაოდეს იქმოდა თჯსთა ნათესავთა შოჩის.

(**) ამას შექნიშნავს ბონეეც ოჩანგუჯანგათათჯს, & იტყვის, რომელ ოდესცა განვლენ იგინი აღტურფილნი სხვილითა კვერთხებითა ჰირცხპირ სპილთა & თჯთ კაცთა ზედა წინამძღვრობს მათ ჩქურულებისამებრ ერთი უძლიერესი. სასა ლეულებათა შოჩის დაიტვენ იგინი წესსა & მოჩჩილებასა, უურესდა ყამსა ბჩძოლისასა გინა სსჭათა განსჩანსჭათა შინა. ურჩება განიშაგეიუების მათ შოჩის ფიტსელად, ვიდრეცა ოდეუსე სიკუდილითაცა. მემუნნი კაჩრეიამს ნათესავისანი, ჰარაგუფსა შინა, ჭსტსოფრებენ სასლობით: ოთსთაკან ვიდრე ათადმდე ერთსასლეულად, & მარადის წინამძღუნველობასა ქვეშე მამლისა. ყამსა ბჩძოლად განსლფასასა დასდგების იგი მადლსა ზედა დგილსა & უმსერს ვიდრემდის განვიდოდენ ყოფელნი: მაშინ იგინი დასდგებიან & მოელოდებიან მას. რეი მოგვითხრობს კონინსინის მემუნთათჯს, რომელ ჭზოფა რა მან სასლობა მათი & ენება წარტაცებად სამთა ახალგაზდათა, თანამდე იყო იგი რათა რავდენიმე მოხურტთაგანი მოეკლა & დეკოდა, & რომელ ახალგაზდათა შრომით ძალიდვა განშოჩება

ცეცხლისა და ეგრეთვე გაჩენა მისი, თუმცაღა არა უწყიან თუ ვითარ შეინახონ იგი (*).

მკუდარობაგან სსეულთა მამათა მათათსა. დიხს არს შენიშვნისა რომელ დაუკადდეულთა დიდით შრომით წარდიეს მოკლეულინი და დაკადილნი მახლობელსა ტყესა შინა. მერმელა ვინ არ უწყის კალბებს აღწეონ ტაქტიკასი (1), რომელსაც მოიხმარებენ მკამუნნი დროსა დატყვისასა მტილთა ზედა, ვენახთა და შაქრის მტენარეთა? სიტყუათამებრ შეკედმანისა, ვანაკოესი ჯერ არს რათა იუოს საკუთარი ჰმთამამავლობა მკამუნთა, რომელნიცა სტროფრებენ სურინამესა შინა ცალცალკედ, ამისთჳს სსჴანი უოველნი ჰმულობენ მათ, სდევნიან და იკლებენ.

(*). აჴა რას იტყვის ჰურისას., წანგნი დროსა ტყეთა შინა სდვისა მათისასა დაუტყვებენ ოდესმე ცეცხლსა, სოლო მკამუნნი ჰპობენ რა მას აღმოაჩენენ დიდსა სიხარულსა, გაჩნა ვერა რამეთი იგულისხმებენ ახლად გაჩენასა ოდესცა იმყოფებიან ჰატათ თანა ისწავლიან გაჩენასა ცეცხლისასა, აღნთებენ მას და უმსერენ. გრანდბრერ ჰჴუნდა სომადლსა შინა მამიუნი, რომელმანცა ისწავლა ახთება საჰურის ოქებისა და უმსერდა დროსა განსურებისასა რათამცა ნაკუჭტრხალი არ გაჩნდავარდნილიყო სომადლსა ზედა და არ გაჩნდაეწვა იგი. მან ეგრეთვე ისწავლა სრულებით დრო ჰურის ოქში შეწყობისა და მარადის აცნობებდა ამას მკამურესა იგი (მეჰურე) ესრეთ მიენდობოდა მას ამა შემთხჴვასა შინა რომელ თჳთ აღარა ზრუნევდა ჰურთათჳსთათჳს, ვიდრემდის მამიუნი არა აცნობებდა მას რომელ დრო იყო შეწყობისა და არცაღა ურთგზის შემცდაჩა იგი.

(1) ტაქტიკა სწარმოებს ლექსისაგან ფრანციცულისსა Tac. tique რომელისგანაც რუსთაცა შეუთჳხებოათ სიტყუა ესე და უწოდებენ ენასა ზედა თჳსსა Тактика, ტაქტიკა არს კვლოფნება რომელითაც იქმნების განწყობილება მხედრობათა საომარად ანუ ძალისამებრ რომელისცა მიმოიხურინან მხედრობანი აღმოაჩენენ სათანადოსა; მოძრაობასა სოლო ჩჴსნ ქართველთა რადგანც არ გვივის საკუთარი ლექსი რომელმანცა გამოსახოს ძალი ანუ სრულიადი ჰასრი ამა სიტყვისა, ამისთჳს, ვჴგონებ არა ცუდ იუოს, რათა ჩჴსნც უწოდებდეთ ენასა ზედა ჩჴსნსა ტაქტიკად. მთარგმნიელი.

მეორეს დღეს წარვედ მე უადრეს ჩუქულებისა ჭ არა ად-
ვილადრე ვჭზოვე ქონი, ყოკო აღსთთოლდა სისარულისკამო
მისილა რა მე, აღსლტა სწოლისკან ჭ გამააცხადა სისარულ-
ლი თხნი ჩუქულებრივითა ყვირილითა თხნიითა.

მივიტანე მე რახთანა სხუა ჭ სხუასა ღრცხა შინა, კვერი
სეჩხო, საჭვრეტელი, ლურსმები, ყუთი სხუა ჭ სხუა გვარის
იარაღებითურთ, ეგრეთვე რჩი ფინჯანი, რჩი სტაქანი, თეფ-
შები, ყაფანნი, კვესი, ტალები ჭ აბედი. მსურდა მე ცნობა.
თუ რაოდენს კარისსადმდე განვრცელდების ინსტინკტი ჭ გუ-
ლისხმიერებანი ამა ცხოველისანი, რომლისათხსტა ეგრეთ მზა-
ვალი წარმოკითხავს მოგზაურობათა შინა ჭ თხზულებათა ბუ-
ნების გამოკიბულებათსა, ხშირად ვიჭვნიულებდი ჭ მსურდა
ცნობად თუთ ჭეშმარიტება გამოცდილებით, მივეც მე ყოველ-
ნივე ჩემკან მოტანილნი ნივთნი ყოკოს, ხოლო იგი იყო
მისარულებითსა აღცატებასა შინა ჭ თვალთა შორის მისთა
ბრწყინავდა სისარული.

საამო ჩემდა იყო რათა ყოველსა დღესა მიმეტანა ქონსა
შინა ყოკოსა ვითარნივე ასალი ნივთი, ჭ ესრეთ მივიტანე
მე კრუყკა წყალის აღმოსავსები, მცირე სტოლი, საგზაო სკა-
მი ჭ თუთ კომპოდი, რომელიცა კარდავიტანე დაშლილი
ნაწილებად ჭ შემდგომად თვით მევე შევჭკრიბე, ვითარცა
ფუწყადი, ამისთვის რომელ არა მენება რათამცა ვრწმუნებულ
ვიყავ ვისდამი.

ერთგზის, განვიზრახე მე შემდგომად სადილისა ცეცხლის
გაჩენა, გარნა უწინარეს ვალად ვრაცხე რათა მეჩვენებინა მისთვის
თუ ვითარ მოექცეს მას ჭ ვითარ გაჩინოს. ვერ უძლე მე
დაპურება თავისა თვისისა სიცილისკან, ვინილე რა ვითარ ვერ
უგვანად მოინძარებდა მას იგი, რომელმანცა დარტყა თითხედ

კვიციანი და შეშინდა ნაპერწკალთაგან ცაღისაგან, გაკვიციებულთა.
 შემდგომ აღვიდა მე და ერთით ოდენ გაკვიციებით მოუვიდა
 აბედსა, ეგრეთვე გაფანინე ცეცხლი ქოხქოხისაგან (*) აღვან-
 თე სანთელი. ამისგამო უკოცო განკვირვებით უგონო იქმნა.
 ესრეთით განცვიფრებითა უმხერდა იგი ამა ახალსა მისდა
 სასილველსა, რომელ შესახედავი ზირისა მისისა თვინიერ
 ამისა ცნობველ ქმნილი, უფროს უცხოველეს იქმნა. მასლო-
 ბელ ქოხისა მოეჭკავე მე საკმაოდ დიდი მოედანი, მეწადა რა
 მას ზედა აღნთება ცეცხლისა. ამან ვერ განაკვირვა იგი, გარ-
 ნა არა უწყობდა მან რომელ განძლიერებისათვის ცეცხლისა
 ჯერ არს დაწთვად ხმელთა შეშათა, ანუ შეკრებად დაშთენილს
 თა სვავად. მე მოვიტანე მყაში და ნიხაბი და ვასწავლე მას
 კმაძრება მათი. გულისსმა ჰყოფდა იგი ყოველსავე და მხამვიდა
 მე სკვირვულად; განაღა ოდესმე სათანადო იყო რათა განმე-
 მოკრებინა მისთვის ერთი გაკვირვებითი ორგონის.

გუბრძანე მას აღმოკრება წყლისა, რომელიცა ჰმთავასნი
 მე ყავადანსა და ქვადსა შინა, შესაქცევად მაქმნდა მე სწავლა
 მისი შემწადებად ჩაისა და ყავისა, რომელსაცა მოეწონებოდა

(*) ნივთიერება ესე ქოხქოხად ანუ თარგმანებით ნათელ-
 მოხილად წლდებულნი მომზადდების დამწვართა ძვალთაგან
 ცხოველთასა კელოფენებისმებრ სიმიისა. არს სსეული მტკიცე
 ორის ანუ სამის გოჯის სიგრძის მქონებელი მტრგვალნი,
 თეთრისა ყვითლათ, დამცემელისა; ფერისა, მოქენე ძაღლისა აღნ-
 თებისა, ბნელსა შინა მნათობი ჰაკრის ქვეშე მდებარე თეთრის
 ორთქლის, ნიორის სუნის მქონელის აღმშებელი. იხმარე-
 ბის შორის მკურნალთა სსვათა და სსწათა სწეულებათა შინა,
 ვითარ დამწალსა შინა ცხელებასა, დამბლობასა, კვეთებასა და
 სსწათა შინა; ხოლო საზოგადოდ კმაძრობენ ნაცვლად ცალ-
 კვიციანს აღსანთებულად სანთლისა მთარგმნელი.

ერთბამად ჩაიწა ზ ყაჟა, უფროსდა მამინ. უკეთუ ჩაჟუნი-
დი მე ნამეტნავსა შაქარსა, ზ იგი მოურეკდა ფინჯანსა ხის
კოფითა (*) კანსა ესრეთ სსსატილოდ, რომელ უნებუნად
ვისარსაბედი მე. დასსრულ ვასწავე მას ხარშვა კვერცხებისადა
მეტრგვლად გინათუ თახლად ზ დანით დაჭრა ჰურისა: კანსა
ჰსწავება ზომიერად შთაყრისა ჩანსა გინათუ უფინსა ფრად
განმიძნელდა მე, რათამცა ანა ყოფილ იყო იგი ანცა ფრად
მაცარი ზ ანცა თხელი.

მოკლეთა დროთა შინა შემდეგელ უკვე იქმნა ჩემი ყო-
კო თვთ დადგამად სრულისა სტოლისადა რომელი დაჭოენდა
მას ვრცელთა ბანანის ფოთოლთა მიერ, განამშვენებდა
სსსათა ყვავილთა ზ მდელოთაგან, დასდგამდა ორსა თეთრსა
ერთსა შინისშინ მეორისა, ეგრეთვე ორსა სკამსა ზ დაწ-
ყობდა თანასწორედ მტირეთა, სანდალოზინათა ხის მათლას
ბათა შაქარლამებით, ხილით ზ კუპატებითურთ, რომელთადა

(*) ბუჩქონის მაიმუნი აღიღებდა ფინჯანს ზ ნაღბაქსა, დას-
დგამდა სტოლსა ზედა, ჩაჟუნიდა შაქარსა, დასსამდა ჩანს,
დასცლიდა რათა გაცეიბულ იყო ესრეთ, რომელ შესამლო
ყოფილ იყო სმად, ზ ყოველსავე ამას იქმოდა სიტყვათა მებრ-
ანუ ნიშანთა თვისისა მეზატრონისათა. იგი დაჭსჯდებოდა
სტოლსა ზედა, გაწდაიფენდა კელსახოცსა, გაიწმედა ზ თ-
ვის უფლად კმარობდა კოფისა ზ ჩანგლისა სადილსა ზედა.
ორანგა უტანგი ბესმარისა ჰსჭამდა მარწუსსა ანა თვინიერ
ჩანგლისა, თვითოეულსა მარცვალსა. მაიმუნმან, რომელიცა
ჰყვანდა კუვიეს, ვერძლო რათა შესჩვევიყო დანჩანგლის
კმარებასა, კანსა ნაცვლად ამის იქმოდა გონებით; რამეთუ,
უკეთუ ვერ ძალიდებდა რასამე ჩანგლით აღებდა თვისისაგან
თეთრისა, მამინ ჰსთხოვდა შეწვენასა გვერდით მისსა მჯდო-
მარქსა სტოლსა ზედა.

მოფიტანდი მე ქალაქისკან. გარდა ამისა ესრეთ კელფენებით
 დასჭრიდა იგი ჰუნსა, ვითარმცაღა თუ იყო იგი განათლებუ-
 ლი მცხოვრები ლისსახონისა გინა თუ ლონდონისა, ჯ მარა-
 დის ფრად მსიარულად ვსადილებდით ჩუწნ. იგი მმსახურებ-
 და მე ესრეთითა გუფსმოდგინებითა ესრეთითა უურადღებითა
 ჯ მზრუნველობითა, რომელ არა რამე უმეტეს მისა შესაძ-
 ლო იყო სურვად. იგი მითავაზებდა მე ტაბლასა ზედა ყო-
 ველსავე უკეთესსა, ხოლო უკეთესი, ჰზრნისმებრ მისისა, ჩუე-
 ულებისამებრ იყო იგი რამცა უმეტეს გვაქნდა ჩვენ, ესრეთ
 რომელ მცირეთა ნაჭკრთა თვალთა შორის მისთა არ ედგათ
 დიდი ფასი.

შრომით ვასწავლე მე ჩემს ჟოკოს ჰრობკების ამოღება
 შტოპრონით, წმენდა სტაქანთა ჯ გარეჟა სადილსა ზედა წყალ-
 ში ღვინისა, მან ჰსცნა ეგრეთვე რომელ ლიკერებს ჰსმენ
 მცირედ ვიდრემდის ღვინოსა; ერთბამად ვსჭსოქქა, რომელ
 სუფრასა ზედა ჩვენ შორის დაიცვებოდენ ყოველნივე მსოფ-
 ლიონი წესნი, ჯ — ვინ ირწმუნებს რომელ ამას ყოველსავე
 განაკებდა მაიმუნი, არა მექონი ვიდრე აქანომდე არა ვისამე
 მოძღვრისა, გარდა ინსტინკტისა!

არა საამო ჩემდა იყო სრულიად შიშულად ხილვას მისი;
 ამისთვის მიუტანე მას შალი თუთ ვამკამიერის ფერისა, რომ-
 მელსადა იგი დროსა ჩემისა მუნ მყოფობისსა მონისეულად ჯ
 შემდგომად დაჭკრდალევდა გომოტსა შინა.

ჟამსა მას, ოდესცა ვსჭამდი ნყოფითა ანუ სსჭასა რასმე
 მისკან მომზადებულსა ჩვეულებრივ ვიკითხევიდი მე წიგნსა —
 ეგრეთვე მსამკელიცა ჩემი მეცადინობდა ესრეთ რათა არა
 განუეწებულ იყო ჩემკან არა რასამე შინა ჯ თვითცა ადილებდა
 წიგნსა, ჩვეულებრივ უკუდმართ ჯ აბრუნებდა ფურცელთა.

უკეთო მოვჭკეცდი ნაზინსა წიგნისას ანუ ჯარდავანბრუნებდი ფურცელსა, მასვე ჰყოფდა იგიცა; დ ოდეს შევჭკეცდი წიგნას დ ვანიშნებდი მას აღებად ყოფლისავე სუფრისაგან — მასვე ჟამსა შეჭკეცდა იგიცა წიგნსა თვისსა დ საცვიფრეს მოსწრაფებით დ სიმკვირცხლით გაჭკეცდა ფინჯანთა, თეფშებსა დ მოიყუნდა ყოფელსავე სათანადოს წესსა შინა, ანა რამესავე ანა ოდეს შემოუსრველი.

ესრეთ განვაცარებდი თითქმის ყოველთა დღეთა ერთსა სხედ, გარნა ფრიად სასიამოვნოდ. ჩვეულებისამებრ, დავასრულებდი რა თვისთა ქალაქის საქმეთა დ ზრუნვათა, მივიდოდი ყოკოსთანა დ მუნ ვიკითხუვდი ანუ ვსწორდი, ეგრეთ ვითარცა თვისსა კაბინეთსა შინა. იშვითად შემემთხვეოდა რომელი ანა დამხვედრიყო სტოლი განმზადებული. თვნიერ ნებათთვის ჩემისა, ანუ თუ, თვნიერ მკაცრისა დანიშვნისა ჩემისა, ყოკოს ანა ოდესვე შეეხებოდა საზრდოთა დ ნივთთა ჩემ მიერ მოტანილთა; მერმელა საკვირველად უწყოდა მან განსხუაება რამესა საცა მივიტანდი მე საკუთრად მისთვის დ რამესა ჩემს ორთათვის საერთოდ. ხალხი ქონებასა მისნი იყუნენ: ბეჭედი ფერკანთა ჭიქათა. ყუთი. შალი, რომელსაცა ჩვეულებრივ წამისემდა მუნ მეოფობსა შინა ჩემსა, ჭრელი ტილო, რომელსაცა მე თავზედ წავაკრავდი მას à la eréole, საყურები დ სხ. მაკოსავე მე რომელსა შინა დ ჰფიროდა იგი იფარვიდა თავსა დ ენება ლტოლვა, რაჟამს გავუხზებდი მას ყურები; ვინათგან ამამდინ რედიოთა საწინაწინათა მენება რათა კუჭლად უმეტეს შემოსე მეთვისებისა იგი.

ვითარ ოდეს განვიდოდი მე, მოიხსნიდა იგი შალსა დ ჩვეულებისამებრ ანა უწინარეს აღიღებდა მას, ვითარ ოდეს დროსა ჩემისა მუნ მისვლისასა. ეგრეთვე მივიტანე მე ქონსა შინა გუგულის კედლის საათი სისა დ მწადდა რათა მესწავლებისა

ყოველთვის დათვლას ღ ცოდნას სსათის; გაჩნა ვერაოდესმე ვუძღვე მე ამას შინა წარმატების მიღებას. ხოლო მე დამარწმუნებდენ რომელ მრავალთა მაიმუნთა ოჩანგ-უჩანგის გავრისათა ძალედვით დათვლას ვიდრე ხუთადმდე.

შემდგომად სამხრობისა ჩვენისა თითქმის მარადის ვსაძღვით ჩვენ უავსას გინა ჩინს, ღ მე უამსა ამას 'ვჭფიქრობდი, ვთხზავდი ლექსთა ღ ვსწერდი. უცვალებრივ მზამავი ყოველთა ჩემთა მოძრობათა, ყოველ ადილებდა ეგრეთვე კალამსა ღ ქალადის ნაჭერსა ზედა, რომელსაცა მე მივსცემდი მას, მძიმეს სხით სჯობაზავდა (*) რამცა სთქუა ევროპიელმან მხილველმან ამისმან tête à tête? დამერწმუნებინა რომელ ტაკუნთა იგი ცეცხლითა მოტყინარენი, ლექსნი იგი გულისთქმითა ავსიანნი, რომელსიცა შეიწყნარა საზოგადოებაჲმან ესრეთითა ტრფიადითა უურადლებითა ღ ქებითა, დავსწერე მე გვერდით ველურისა დედლისა—მაიმუნისა, გვერდით ყოველსა?

ოდესმე მივედ მე რავდენითავე მანუტითა უადრეს ჩვეულებისა ღ ვერა ვჭზოვე ყოველ შესავალსა შინა ტყისსა. წარველე რა უშობეს, მესმა კენესა, სანივრული ვფირილი—ღ კრწლად ყოველივე დადუმდა. მივისწრათვე შესვლად ქახსა, ღ რა ვინილე! . . . უბედური ყოველ მდებარებდა საწოლსა ზედა, დაბზარული, მოსხმული ხიწვებითა ღ დაწყლულუბული მრავალთა აგვილთა შინა კენჯებითა, რომელთაცანნიცა ღრმად შთასრულ იყვნენ სხეულსა შინა მისსა!

(*) ოდესცა კონდამინ ღ ბუბე განსაზღვრებდენ სახესა ქვეყანისსა, მაშინ შინაურნი მაიმუნნი მათთანა მყოფნი, ჭბამვიადენ მათ ყოველსავე შინა. ეგრეთვე ვითარცა აკადემიკოსნიცა იგინი ანიშებდენ, შეჭნიშნავდენ ვარსკვლავთა ტელესკოპითა უმხერდენ სსათსა ზედა, ადილებდენ კალამსა ღ სწერდენ.—ყოველსავე შინა ჭბამვიადენ იგინი თჳსთა მკვატრონეთა თფინად ბეჭითად.

დ ვითარ ზეაღვსწიე იგი, დ ვერ ვჭკოვე მას შინა ვერა ვითარნიმე მოძრაობაჲ, ვჭკონებდი მას მკუდრად გარსა იყო იგი მხოლოდ ოდენ შებენილი. შემდგომად ვაყნოსე მას ხუნ-ნელი წყალი დ შთავაწვეთე რაოდენიმე წვეთი სსსსს შინა, დ რა ჟამს აღმოაჩინა მან ნიშანნი სიცოცხლისა, ვჭკონებდი მე რომელ ჩემი ყოკო გარდმოვარდნილიყო მადღის ხისაგან ანუ შთავარდნილი-ყო დრმასა მთხრებლსა შინა დ მუნ მო-წყულა თავი თჳსი.

საბედნიეროდ, მასლობელ ქალისა კუალად ჭკომლავდა ცუცხლი მსწრაფელ გავათბე მე ღვინოჲ დ განვსწმინდენ მით წყლულებანი მისნი. განასილნა მან თვალნი თჳსნი დ აღერსი-ანად მიმხერდა მე თჳსთა საამოთა თვალთა მიერ. შემდგომად დავჭკრიბენ მე მდელონი დავნაყენ ქუათა ზედა შეუშინადე მას დასალობელი წამალი დ დავსდევ წყლულებათა მისთა ზედა. საკვირვოდ ვინიდე მე, რომელ წყლულებანი მისნი დაფარუ-ბულ უკვე იუწუნენ ბალანთა მიერ თჳთ მისგანვე დაღეჭილთა (*) გარსა ოდენ ვერ ძალედვა მას გამოძრობად ხიწვთა მათ სხეუ-ლისაგან, ამაღ რომელ ძლიერად ეტკინებოდა. მე გამოვადრენ იგინი უმჯობეს ვითარცა უძლე დ შემდგომად ვჭკოვე კომ-მაღსა შინა რავდენნიმე მჩუარნი დ მით შევჭკარ იგი შემდ-გომად ამისა გამოუყვავლენ მას ქუცზე მისსა მდებარენი ბანა-ნის ფოთლონი დავაწვინე იგი დ დავსჯე გვერდით საწოლსა მისსა! კუნესანი ყოკოსნი განაპობდენ გულსა ჩემსა დ ცრემლ-ნი უნებლიეთ დ მოხცოდენ თვალთაგან ჩემთა.

(*) ოკსმენილ იტყვის (თჳსსა შინა ისტორიასა ჭლიბუ-სტორთა) „ ვითარ მსწრაფელ ერთი ამათ მაიმუნთაგანი (აღ-წერილისა მის მიერ ნათესავისა) დაიჭრების— მაშინ სხუნნი უფელნივე მიუღტან მისდამი, შეასკებენ წყლულთა მისთა დ ადენენ რა სისხლსა, დაადებენ დაღეჭილთა ბალანთა. მე კში-რად მიხილვს ესე დ მარადის განვცვიფრდებოდი.

მსურდა მე რათა დავშთენილ ვიყავ მისთანა მრთელი და-
 მე! გარნა ესე შეუძლებელ იყო: ვინაღვან შევაწუხებდი უოველს
 თა ზ მომძებნიდნენცა მე- ზ განვიზრახე წარსლვა სახლად ჩემ-
 და. უოკონ ეწია სსშინელი ციება. რავდენ გზისზე უნახე მაჰა
 კეთილსა ჩემსა მეგობარსა (*) ზ დავუგდი გვერდით სავსალს
 სკამსა ზედა რჩითა სტაქნითა წითელი ღვინო წყ ლითურთ
 ზ გარდა ამისა ჰურის არაჲი შაქრითურთ ზ ვანიშნებდი რა-
 მელ თანამდებ იყო იგი დრეებითად კმატებად მათდა, შევქმენ
 მე სავსისა ზ ბანანის ფოთოლთაგან ბალიშთ ზ დავუდეგ მას
 თავქვეშე. შეიპურა მან კელი ჩემი ზ მიიზიდვიდა თვსდაში,
 რეცა თუ ენება თქმად, ვითარმედ არა ჰურ იყო ჩემდა მარ-
 ტოდ დატყუება მისი. მსურვალთ ენით ჭლოშნიდა იგი თით-
 თა ჩემთა, ზ აღესცა გამოვედ ქონით უოკომ მძიმედ ამოიონრა.

(*) ერთსა ხომალდსა შინა გასდა ავთა რჩანგუტანგი,
 რომლისათჳს მოგვიტხრობს უფალი ლაზროსს, რომელ გამოს
 უშვეს მას რეგზის სიხსლი ზ შემდგომად კჳაღად მტრმოს-
 ბელი ავადმყოფობისა თვსისა, რჩანგუტანგი, განუშვერდა
 მარჯუტნისა კელსა თვსსა კაცთა, ვითარმცა სთხრვდა აღმსრუ-
 ტებისა სნეულებისა. ჩუტნ უკუტ მოვიხსენიეთ ახალისა უო-
 კოსათჳს, რომელსაცა აღსწერდა გუგოე. სხჳათა შორის იტყ-
 ვის შემდგომსა ამას: ,, პარაჲეში გასდა იგთ ავად ზ მოუწო-
 დეს ექიმსა. იხილს რა იგი მაიმუნმა, შეჭხედა მას ზ აღერ-
 სიანით სახით მიუშვირა მას კელი, რათა ენასა მას მაჰად.
 ამას ჟამსა განთავისუფლდა იგი, გარნა შემდგომად ხუთის
 თვისა მოკვდა. დღეს სიკვდილისა მისისასა პატრონი მისი
 მიუცილებულად თანამდებ იყო წარსლვად უოველით სახლობი-
 თურთ თვისით სოფლად. უბედურმან უოკომ იგტმნა რა აღ-
 სსრული თვისი, მოაჩა კჳაღად ერთგზის უოველნივე რათს-
 ნი ზ ვეცა ვისიმე მხოვნელი მწუნარებით განვიდა ბაღში ზ
 მოკუდა იგი მუნ.

მეორეს დღეს მივედ მე მისდაში დილით ადრე. თუმცა-
 ლა დაუტყვა იგი ციებამ, გარნა ესრეთ დასუსტებულ იყო
 იგი, რომელ ვერ ვითარბე ძალედვა აღდგომად. ფრიად კე-
 თილად შეიგონა მან იგი, რაღცა მწადდა გუშინ მისდა შე-
 გონებად, ზ ვითარცა ჭსჩანს მოკვლა შემწეული წუგრული
 თვისი, შეეხვა რა სრულებით, რაღცა მოგუმზადე მას სხუა ზ
 სხუათსრკაქანთა შინა ზ დაუდგი სწოლს გვერდით. სტდილად
 იგი რათაღესნა ჩემთვის რაღმე სხუა ზ სხვითა ნიშნებითა,
 გარნა ესრეთ გაუგებლად, რომელ ვერ ვუძლე მე რაისამე გარ-
 გვევად. ესე გამოსცხადდა, ვითარცა ვინილავთ, შემდგომად
 რადენტამე დღეთა. ოდესმე მახვეებდა მე წელულებათა თვის-
 თა, ჭვიროდა ზ კვნესოდა, ოდესმე მიექცოდა მტირეს
 კომოდსა ჩემგან მისდა ჩუქებულსა.

ვერ გავჭბედე მე ჭკრეთ შესსნა შესხვევისა, ამაღ რომ-
 მელ ვიშიშვოდი რათა არა შემემთსვია მისდა მოუთმენელი
 ტვილი, ზ მასთანა ვსედევდიცა რომელ ფრიად დასუსტე-
 ბულ იყო იგი. შთავაღბე მე წითელსა ღვინოსა შინა ბაქსი-
 მადი ზ მივეც იგი მას ჭამად; სოლო იგი განლოშნიდა კელ-
 თა ჩემთა—ესე იყო მისდა ჩვეულებრივი ნიშნი კმაყოფილე-
 ბისა ზ მადლობისა.

მოგუმზადე ზ დაუდგი გვერდით წელი შქრით ზ
 ღვინითურთ ზ წარველ მე. შემდგომად სადილისა ვერ დაესთ-
 მე მე უნახობა სნეულისა ჩემისა ზ ვჭზოვე იგი მძინარედ ზ
 რაჟამს გამოიდვიდა აღძრულად ინილგებოდა იგი, მინილა რა
 გვერდით სწოლისა თვისისა.

ამას შორის, შემდგომად ზინველისა შეხვევისა განვლო
 უგვე 24 საათმან ზ განვიძხსე მე განხილვა წელულთა ძისთა.
 დავალტვე თბილის წელით სახვევნი ზ გავსენ იგინი. სწო-

ყაღობელი ცხოველი საბედნიეროდ მსუბუქად იყო თავში
 ოდენ დაუქვილ ზე თუმიცა ტყავი ძლიერად განზებიყო, გარნა
 დიდი ვნებულება თავისა არა რამე აქუნდა მას. მთავილე მე
 ტილოს ნაძედი ზე საკურნებელი ბალზამი ზე დავადევი იგი ზე
 ახლად შეუხვიე მას: ციებამ საზოგადოდ დაუტყვა იგი. ვაჭ-
 მკედი მას ყოველსავე გარდა კორცისა, ამისთვის რომელ არა
 შენება რათა აღმეძრა მის შორის მიდრეკილება ესე ვითარისა
 საზრდელისადმი. შესჭამნა მან რამდენიმე მოხარშულნი
 ნყოფნი ზე ნუშის შაქარლამები, გარნა აჭუნდა მას სამინელი
 მადანი, სოლო მე ვერ გავბედედი განძღომისა მისისა, ვიშა-
 შადი რა, რათა ვით არ მეფნო მისთვის. ვინ მეწმუნების,
 რომელ ოდესცა საზოგადოდ გამრთელდა იგი, მოუტანე მას
 მრავალი სხვა ზე სხვა საწუკვარი, გარნა ჩვეულებრივთა მიერ
 ნიშანთა ნება არ ვერ გარდამატებით ჭამად ზე შეარქეს დღეს
 ვჭზოვეთ თითქმის ყოველივე შეუსებელად (*)?

მცირედ მცირედ მოვიდოდა ყოველი ხიმრთელეს შინა,
 ესრეთ რომელ დღესა ერთსა შეიძლო ჯდომაცა საწოლსა

(*) აგოსტა, მოხსენებელი შტედმანის მიერ, დაგვარწმუნებს
 რომელ იხილა მან კანთაგენის გუბერნატორისთანა შამიური,
 რომელიცა, უკეთუ უბრძანებდა მას პატრონი ღვინის ყიდვასა,
 პირველად არა მისცემდა ფულსა მეღვინესა ვიდრემდის არ მიიღებ-
 და ღვინოსა. შეემთხვეოდაცა მას, რომელ გზასა ზედა, ესრო-
 დენ მას ქვათა ქუჩის მოწინააღმდეგე ზე სცდილობდენ წართმევად
 ღვინისა; გარნა იგი დახდგამდა მას მიწასა ზედა, აღკრეფდა
 ქვებსა ზე ესრეთ მარჯვედ უკუნუქცევდა მათ მტერთა თვისთა,
 რომელ უკანასკნელ გარდაჩვია იგინი. არაოდეს შემთხვე-
 ვიეს მას, რომელ დროს წარგზავნისასა მოესვა მას გინათუ
 ერთი ცვარი ღვინოჲ, თუმცაღა ფრიად უყვარდა იგი; გარნა-
 და იქმოდან ამას მსოფლოდ ნებათვითა მებატონისა თვისისათა.

ზედა. მას ენება ადგომას ფეხსთა ზედა, გარნა ესრეთ სუს-
ტად იყო, რომელ კუთხად გარდაიქმნა სწოლსავე ზედა თვი-
სსა. დავსჯდებოდი მე გვერდით მისა, ვიკითხავდი გინათუ
ვსწერდი, ხოლო იგი წამსა ამას დასდებდა ზაგარასა თავსა
თვისსა მკართა ჩემთა ზედა დ უკეთუ ჭკრძნობდა შიმშილსა,
მაშინ განმარტებდა ჩემდამო კვლთა თვისთა, ანხევდა მათ დ
კუთხად მიიურდნობდა მათ თვისდაში.

ერთგზის განვიზრახე მე თანაწადება გიტარისა (*)
ამისთვის, რათამცა შევაქციე იგი დ შევნიშნო თუ ვითარსა
ჭმთაბეჭვდასა იმოქმედებს მას ზედა საკრავი (*) ამას ზედა
პირველად შეჭმინდა იგი, უფროსდა მაშინ, ოდესცა სიმინი
შესთრთოლდენ თითთა ქვეშე მისთა: მუისვე აღიტაცა მან
კელი, უმზერდა გამოკრულევით დ შეშფოთებით, ნუ თუ იყო
ფინშე გიტარასა ქვეშე, დ შემდგომად შემომხედა მე სახითა
გამოცდისათა

ავიღე მე გიტარა, დ, დამკრულვან მისმან, დავჭმულე
პირველად ლექსი ვენეტანურთა გონდოლერთა, დ შემდგომად
უოგვლთა მიერ საფარელი რომანსი:

Solitario bosco ombroso,

A te vien l'afflito cuore . . .

არა ძალშიმს მე გამოთქმად განცვიფრებისა მისისა დ
სისარულით ატაცებისა. ესრეთ ჭსჩანდა, რომელ გარდასახლ-

(*) გიტარა არს რუსული ჩონგური, რომელსაცა ნაცვლად
თასანისა უკვრენ მხლოდ ოდენ თითთა მიერ.

(*) მაიმუნნი ჭკრძნობენ მულოდას, უკეთუ ვერწმუნებით
დიდებულს დასსეხდას, ამად დიდნი გვინეის მაიმუნნი სწავ-
ლობენ დაკრასა საღამურისასა, გიტარისასა დ სხუათა
საკრავთასა.

დებოდა იგი მეორეს სოფელსა და კნინდა მოიბრუნებდა სულ-
თქმას. დაინტერესდა იგი, ტაშის ჰკვირდა, მომიპურებდა კელ-
თა და მახოვდა განკრძობასა მისსა; და ოდეს კუჭლად ვიწებ-
დი მღერად, იგი აწა დაშვრებოდა სმენად ჩემდა.

მეუჩსეულად ახლტა იგი, ვითარცა ძილისაგან განღვი-
ძებული, შუბლს იკრა კელი თვისი, მიექცა კამმოდსა, თვის-
სა, გამოსწია ქვემო უჯრა, რომელსაცა უწინაჲს რავდენტამე-
დეთოსა მანიშნებდა მე და მოილო იგი ჩემდა . . . ვითარ
აღვსწერო განცდიფრება ჩემი! . . . მას შინა ეწეუნენ სხუა და
სხუანი ფერფანნი ნიჟარანი და 29 ანუ 30 უაღრესნი ბრი-
ლიანტნი ესრეთისა სიდიდისანი რომელ ცხოვრებასა შინა
ჩემსა მსგავსი მათი აწა რა მისიღავს მე (*) მე მიმხმელი ყო-
გონი წიადსა შინა ჩემსა მივიყრდნობდი შეკრდზედ და მოვეს-
ვეოდი ალტაგებით სინარულისაგან. ადვილებდი მე ბრილიან-
ტებს ერთსა შემდგომად მეორისა და მსურდა რა რათა განმე-
ცხადებინა მისთვის ყოველივე სინარული ჩემი, ვგონიდი მათ;
დასასრულ მიმბამეელი მაგალითისა მისისა, ოდესცა სწადა
მას რათა ეთხოვა ჩემთვის ბისკვითი, ანუ რამე მსგავსი მისი
და მომიპურებდა კელსა, მეცა ეგრეთვე მიუპურენ კელი, და-
ვიწეენ რა იგინი მათ ზედა და მივიყრდენ კუჭლად ჩემდა. იგი
მიმსერდა მხიარულებით, და შეჭნიშნა რა, რომელ რაოდენსაცა
ფსთხოვდი მე, ეგოდენსავე უბრძანებდითა მას კუჭლად მოტე-
მად ჩემდა ბრილიანტთა, დაიწუნნა მან თვალნი, დასჯდა მი-
წასა ზედა, მიჩვენებდა წყლულებათა თვისთა და მოწეინებულის
სახით მიიღრიაკა თავი თვისი საწოლისადმი.

(*) უკეთუ ვინმე იკითხავს, თუ სადეთ მოიღებდა ყოველ
ესრეთსა სიმრავლესა ბრილიანტთასა, მისდა საკმაო აწა მოკ-
სენებად, რომელ ბრილიანტნი იპოებიან აწა მხოლოდ მად-
როთა შინა რაოდენისა კულურისა და სუმილებურისათა აწამედ

სოლო მე ადვადგინე იგი, უთავაზებდი სხუა ღ სხუა ტკბილებთა, რომელიცა უუჭარდა მას, სივეც მას განსამკვიცებელად ძალისა ლიკერი ფანილისა. დავსვი საწოლსა ზედა, დაღათუ დიდითა იძულებითა, გარნა დაგჭმდერე, ნოტკურნო დამკვირვლმან გიტარისმან, რომელმანცა წაოდენმე მოაღისინა ხემი ყოგო.

რამ იფიქრებდა დღიურთა ძილაროძთა, მეგობრად ბუნებისა წოდებულთა ღ მსოფლიოთა ერთა, ესმინათ რა განათლებულსა ევროპიელისა, რომელიცა მღერს საჭარავსა ზედა შესაქვეყნად ველურის მამიუნისა? . . . ოჰ ვითარე უპატობა არს! გარნა, არა, მე წინააღმდეგ ვმის, ვრაცხდღი

ოდესმე ვინსა ზედაცა მიწისსა. თვით ვერხერ მიიღებს კადნიერსა ჭარხსა, რომელ ბრილიანტნი ზოფინდნი ძირისათასა ორიგის მთათასა, ინდოეთსა შინა, იუენენ შეცრულ ვირველ დასხამითგან წიაღსა შინა მისსა, გარნა შემდგომად განკუფუნენ მას. ცნობილ არს ეგრეთვე, რომელ ბრილიანტნი, ჟამსა ძიებისასა სუმელზურს (რომელი წოდებულ არს საკელინამებერ ქალაქისა სუმელზურისა, მდებარისა კიდეთა ზედა მდინარისა ღუელისა, ჩამდინარისა განტესსა შინა) არა მარადის იპოვებინ თვისთა ბუდეთა შინა, არამედ ოდესმე ქვიშასაცა შინა მდინარისასა, რომელიცა გამოჭრცხავს მათ მთისგან. » ბრილიანტნი (გამოავსწერთ სიტყუათა ძურკრუსთა) ხვეულებრე იმეოთეუბიან ხაქსის მთათა შინა, შობის წაოდენთა ოხრას შობთა სხუათა ღ სხუათა გვატასა. ივინი მარადის იქმენ, შემოსილ ნაკეტ-ნაკეტით მიწიურის ქარწობის ქერქით, გარნა გმირად ჭპოებენ მათ მდინარეთაცა შინა, გათლილთა დრესისგან: « ღ ესრეთ ადვილად საგუელხმებელ არს, რომელ ყოგომ ჭპოვინა თვისნი ბრილიანტნი კიდეთა ზედა მდინარისათა ანუ ნაზრალსა შინა რომლისმე კლდისასა.

ზატვიდ ჩემდა წათა მესიამოვნებისა უოგოსთვის, რომლითა-
ცა მსურდა მე წათა აღმეხატა, მიდრეკილება ვეცხლის მოყუ-
რებისადმი წინაშე გლახისა და სნეულისა შეგბრისა ჩემისა:
გაწინა დაფიქრე მე იგი, დაფიქრე უოველივე, ვინილე წა
ჩვენი ევროპიული კერძი.

შემდგომად ორისა კვირის სრულიად განთავითუილდა უოგო
სნეულებისგან. განვაახლეთ ჩვენ საუხემენი ჩვენნი, საუბარნი
სეინარბანი, და თუო, შეუძლება თქმად, კითხვანიცა ჩვენნი,
უგოთუ მოინსკებენ მკითხველნი, ვითარ მხამაჟდა მე უოგო-
ადესტა კელად ვიღებდი წიგნსა: სახილველი ესე იყო საკვირ-
ველად სასატილო თვისისაშებრ ღირსებისა. შემდგომად საუხ-
მისა განათუ სადილისა, მსდალად მომხედვიდა მე იგი, და
პოჟუელსათანავე მოწონების ნიშნებისა, მიჯარდებდა ვიტარ-
სა და მომცემდა მას, ხოლო მე ვიმღერდი ერთსა ანუ ორსა
რომელსამე ლექსსა და სისარული მისი იყო მარადის ერთგუ-
რი: იგი დაინოქებდა და განმიღოშნიდა კელთა; შემდგომად
აღადგებოდა, აღკრებდა უოველსავე სტოლისგან და მოიყვანდა
პირველსავე წესიერებასა შინა.

ვინ არ დამეწმუნების, რომელ გესლმან მონატათ მო-
ყურებისმან არა ერთბამად დამიტევა მე! მე უჩვენებდი მას
ბრალიანტებს. ვე ატნიდი მათ, კელ—უსვემდი, მიფიკრეფდი
განისამოსსა ჩემსა ზედა, და დასსრულ დიდითა ზატვისტა-
მითა ჩავიწყობდი ჯობეში, ვმეცადინობდი წა, წათა შეგულ-
კმებისა მისთვისა წადილი ჩემი; გაწინა მარადის, უგოთუ გავი-
გონებდა უოგო დამოკვიდებდა თავსა თვისსა და გამოსჩნდებო-
და ფრად მწუხარებად.

დღეს ერთსა, მიჟედ მე უგვიანეს ჩვეულებისა — არა დამ-
ხვდა ქოხსა შინა სახლისაპატრონი ჩემი, და არცა წაღმე მომ-

ზადებულნი. მარადის ვჭვობები მე სტოლს დაკებულად, სკამთა ადგილთა თვისთა & მახლობელ ქალისა, ქვასა ზედა, აღნთებულსა ცეცხლსა. არა მხილველი მისი, შეწუხებით ვინეღვიდი მე ყოფლით კერძო, & მწუნსრება შესთობდა გულსა ჩემსა. შემდგომად ნასკვარ სხათისა ვინილე მე ჩემი ყოვლო, რომელიცა იფლტოდა ფრთად მსწრაფლიად & ძვილად იქშენდა იგი, & რაჟამს მომეახლა მე დაეცა იგი დაღაღვისაგან მოქვეშე ფერსთა ჩემთა; მარჯვენას კელსა მისსა ეპყრა რამე შეხვეული ფოთლითა ბანანისათა, იძულებულ ვიქმენ მე ძლით გამართმევად კელთაგან მისთა ტვირთისა მის: მაშინ მოეგო იგი თასსა შორის თვისსა & მსწრაფლად შემოხმარცხუა ბანანისა ფოთელი—აჴა სასალი განცვიფრება! მე თვით განმზადებულ ვიყავ დაკარგვად გულისხმის ყოფისა, რადესცა ვინილე რავადენნიმე მშენიერნი, ხსუა & სსუა ფეროვანნი ნიჟარანი, რომელიცა ჴგონებდა გლასაკი ცხოველი ავით უმჯობეს საუნჯედ, & გარდა მათსა, რგზის უმეტეს ვინეველისა ბრილიანტნი. მოვეხვიე მე ჩემს კეთილს ყოვოს, რომელიცა ჴერეთ სოროლად & ძნაად იქშენდა მის მიერ მოტანილისა მის სიმძიმისაგან & მსწრაფლისა ლტოლვისა. ხოლო მე ძვილად დავიპყარ ადტაცება გრძნობათა! წარსრული, აწმყო & მყოლობადი ყოველივე შეაწრებად გულსა ჩემსა.

რამსათვის არა ძალმომს მე რათა ვაუწყო მკითხველთა მშინდელნი გრძნობენი ჩემნი! შესაძლო არს, რომელ იგინი იგულისხმებდენმცა, თუ ვითარ საწყალობელად რაკვიდა მონაგებთ მოუწარე ძმა მათი! გარნა კმა არს! . . . მე აღსწერ არა ცხოვრებასა ჩემსა, არამედ ერთსა რდენ ისტორიასა, ერთსა შემთხვევასა ცხოვრებასა შინა ჩემსა, რომელიცა იყო კერეთ ჩინებულ, რომელ სრულიად შესცვალა განსაზღვრებად სვეცა ჩემი.

ყოველ მიჭურჭელსა მე თვალთა შინა, ზ ადამიკითხველ-
მან მათ შინა სიხარულისა ზ აღტაცებისამან, მომიხურა კელი
ღ მთხოვდა ჭვად. ვინაღვან არა რამე გვაქვანდა ჩუენ მო-
სადებულ, ამისთვის მოვიღე მე თვისთანა ჩინებული სარსადი-
სი ხილთა ზ შაქარლამათა, რომელნიცა უმეტეს უუჩარდეს მას
ვიდრემდის თვთ უმჯობესი ლიკერი ზ რომელთა სჭამდა იგი
დიდით მადით, განესანჯე რა იგი გულსმოდგინედ, შევისწავე
რომელ არ იყო იგი დაჭრილ, განსა მრავალთა ადგილთა
დაჟუჟილ-იყო ზ დაბძარულ. დასჯდა იგი სკამსა ზედა თვისაღ
რომელი იდგა ქვემოთ ჩემსა, დამიდგა თავი უხელთა ზედა,
დაიძინა ძილითა მძიმითა, განსა არა მშვიდიას, ზ გარდაბრუნ-
დებოდა რა, მძიმედ ოსრავდა.

გულიზსრასხვათა მწუხარე მევეს მე ზ ორნი ცვარნი ცრე-
შლთანი გარდმოვარდეს თვალთაგან ჩემთა ზ დაეცნეს მძინარეს
ყოველ, რაჟამს მოვიხსენე მე, რომელ თვთ ამას დღესა მივი-
ღენ მე წიგნი ლისხაბონით, რომელთაგამოცა მსწრაფელ ჟერ-
იყო ჩემდა მუნ წარსულად. მძიმენი სავგონისნი მიმელოდნენ
მე მამულსა შინა ჩემსა, ზ მისთვისცა თუ რამსა ჟერ იყო ჩე-
მდა ქმნად ამა მშვენიერის ცხოველისათანა, რომელი ესრეთ
ძლიერად დამიმტკიცებდა მე თვისსა ჩემდამო მიდრეკილებასა?
მე დავიფიწეე ამა წამთა შინა, რომელ უბედური ყოველ უწვლი-
ლესით ძაფით იყო შეერთებულ კაცისათანა, რომელსაცა უმსერ-
დი მე ვითარცა ველურსა ტყეთა მცხოვრებსა, რომლისათანაცა
სრულიად ძალმედვა მე ახსნად ნიშნებთა მიერ ზ სხეულის
მომძრობათა ესე იგი, მხოლოდთა დასაბამიუროთა, სავოკა-
დოდთა ენითა, ვჭტონებდი მე, რომელ ყოველ არს არსებასა არა
თანსწორი ჩემსა, განსა ფრად მსგავსი მსგავსთა ჩემთა.

კ შიძლდ ვსწუხდი მე, რომელ ჩემის სსჴსრქელის უოკო-
სკან მიღებულ არს ძალი ლაჴარაკისა (*) & ძალუმს მას გამოა

(*) უოველნივე ჩემ მიერ ცნობილნი მაიმუნთა ნათესავნი
მიღებულ არიან ნაჭისა სიტყვიერებისა: ამის გამო ჰიბველად
ჴლატონ & ჴლუტარხი ჴუოფდენ მრავალთა დირსსა ცნობელთა
გამომიებათა. ბონნეტ იტუვის: ორანგ-უტანგსა არა ძალუმს
გამოთქმად სიტყუათა, ვითარცა კაცსა ანუ თუ ვითარცა თუთ-
სა გარნა მისნი სსკმაო ორგანონი უსრულეს არიან ვიდრეა
ფრინველთა, ვინადგან ემსგავსებიან კაცობრივთასა. „ტანსონ
დაამტკიცებდა მასვე, გარნა კამჴე იტუვის წინააღმდეგს, &
ჴზრისა მისსა დაამტკიცებენ თითქმის უოველნი ანატომონნი.
კუვიემ დაამტკიცა, რომელ ორანგ-უტანგისადმი ღიზიკებრ შე-
რძლებულ არს გამოთქმად სიტყუათა ამაღ რომელ სსულაჴავსა
მისსა შეუღლფის ორგანო, მსგავსი. ჴარკისა, რომლისათჴსცა
გამოსთქუამს იგი უოველსავე ხმსა ყრუდ. ჴანგნი მიაწერენ
მღუმარებასა მაიმუნთა ჴარმაცობასა, & გვარწმუნებენ, რომელ
მაიმუნთა ეშინისთ უკეთუ იწუებენ მეტყველებასა ჴშთავარდების
იგინი მონებასა & მუშაკობასა შინა. დირს ხსოვისა არს ეგ-
რეთვე ჴზრთი მარგრაჴისა ამა სსკანისათჴს, მისსა ისტორიასა
შინა ბრახილიისსა, სდაცა დამტკიცებით იტუვის იგი, ო-
რელ მაიმუნნი არა თუ მხოლოდ გააგონებენ ჴზრთა თჴსთა
კმათა მიერ ერთი მეორესა, არამედ შემძლებულ არიანცა თჴთ
მრთელისა სსუბრისაცა შემოღებად. ერთი გვარნი მაიმუნთა დღე
უოველ დღით & მიმწუხნი მივალს ტუედ, ერთი აღწყული
მათგან აღვალს მადალსა ადგილსა ჴედა & იძისის კმამაღლს
რსხე განსსჴავებულსა & აღმოაჩენს მას სსჴს & სსჴსთა მოძ-
რობათა მიერ, ხოლო სსჴსანი უოველნი ისმენენ & მღუმარე-
ბენ, ვიდრემდის მჴეგრ-მეთჴვი იგი არ ანიშნებს მათ, მაშინ
უოველნი ჴუვირიან ეგრეთვე & განიბნევიან სსჴს & სსჴსთა
მსარეთა: გარნა ბუჴიჴონ & ოღობერტ ცჴნეულებენ ამას შინა.

ცხადება გრძნობათა თვისთა მხალღად შეხედვად და მრავალსა-
ხეთა ხმობათა მიერ.

ვსრდილობდი მე წათა შესწავლებისა მისთვის გამოთქმის
თვისისა საკუთრისა სახელისა და იგი მოიხმარებდა ყოველთა
ღონისძიებათა წათა აღესრულებინა საწადელი ჩემი: გარნა ესე
აღმცხნდა სრულებით შეუძლებლად. ვერა წაღთამე ძალიდგა
მან გამოთქმა ორთა გამოგანთა, შესახვედრთა ვითარცა სასილას
სა შინა მისსა, ეგრეთვე ჩემსადა, რომელიცა შენება წათა მესა
შინა მე მისგან. მე მახსოვს, რომელ ამა წარმადრთებელმან
გამოცდილებამან ჭქმნა ჩემ შორის ღრმა შთაბეჭდილება.

აწ მივიქცეთ ჩუქნისადმი მოთხოვრებისა, ყოველს გამოე-
ღვიძა რა იღვა იგი წამსა ერთსა განსვენებით და ეტყობოდა
რომელ ჭკრძნობდა იგი ძლიერსა ტკივილსა ყოველთა ასოთა
შინა, დასასრულ ჩვეულებისაებრ, აიღო მან გიტარა, მომცა
მე იგი, და მომხიდა რა რეცათუ გულისხმა ჭყო რომელ მოწ-
ყენილ ვიქავ მე სახელდობ მისთვის. ნანდვილ, არა ვუწყოდი მე
თუ რა გარდამეწუვიცა და რა მექმნა? უკეთუ დამეგდო იგი
ესე იუმცა ეგე ვითარი ბარბაროსობა, რომელიცა მე არ ძალ-
შიძს ქმნად, და უკეთუ წარმეუჭნა ჩემთანა — გარნა რადენნი
დაბრეოლებანი შექმნდეს მე! ევროპისა შინა ვერ უძლებდა მე
მოყლად მისსა ეგრეთ ვითარცა აქა. უკეთუ დაგუტყუებდი მას
სახლსა, ქადაქსა ანუ სოფელსა შინა, ესე იქმნებოდა მიცემა
შინი კელთა შინა უგრძნობელთა მსახურთსა, ვიცოვი რომელ
ყოველგნით წინათაგხედვედი მე განუსვენებლობასა და ტანჯ-
ვასა ამა არსებისასა, რომელმანცა მომცა მე საკვირველი სიმა-
დიდრე და მაშასადამე ღონისძიებაცა სიამოვნით გატარებისა-
თვის ცხოვრებისა ჩემისა.

დამეწმუნებინა. ვინაღვის სასირცხვოდ ჩემდა თანამდებ
ვარ აღსარებად, რომელ ძაღვისმარე მე ყოველივე ღონისძიება

რათა შექცეულ მისჯან ადგილი იგი, სდაცა ჰპოვებდა იგი
 თჯგან მოტანილთა ძვირფასთა ნივთთა, & გერ მიმღებმან ამას
 შინა წარმატებისამან, ესრეთ შორად განფარდებე უსივრცელილო-
 ბა ჩემი რომელ არღანა გუაღერსებდი მე ყოკოს & მეჩებ
 რათა შექცეულ საიდუმლო მისჯან ქადებათა მიერ.—

მწუნარება ჩემი სვისთჯს ყოკოს განმარადებოდა დლი-
 თი დღი, & ურვეულისთა გულისთა გუმზერდი მას. არა გუწვი,
 თუ რამესამო გრძნობდი მე წინათვე რადუნთამი დღითა
 ესრეთსა მოწინებასა, რომელ ვითარ იგი იტყვიან. გულისა
 რება რად განზება. შიში მელოზადისა, ანუ სხენება წარსული-
 სა იყოს მიზეზ ამის? არ გუწვი! . . .

დასსრულ დასდა 28 დღი დეკემბრისა 18 . . . წლისა
 ტანჯული საიდუმლოდთა მწუნარებითა, გამოვიდ მე სასლისა-
 გან უადრეს ჩვეულებისა, & განგებ განგმზადე ყოკოსთვის
 მისდა საყურელნი შაქარლამები. მოსურნე მწწრთულ ნახვის
 მისისა, ვიდრდი მე საჩქაროდ. მეგრეულად მესმის შორით
 სოცარნი ამბონი, & განგრძნობლებ ნაბიჯთა. დმერთო დი-
 დო! . . . გხედავ მიწასა ზედა კვალთა სისხლისათა! . . . მივე-
 ახლე რა ქოხსა, ვინილე საშინელი გველი, & შირველად ვგო-
 ნებდი მას, რომელსა იწოდებინ ბოა, გარნა შემდგომად ვს-
 ტან, რომელ ესე არს საკუთარი ნათესავი იავის მჭუნარითა
 გველთა, რომელნიცა იქმნებიან რვიდგან ვიდრე ცხრად ჭუ-
 ცადმდე სიგრძითა (*) & იწოდებიან საკელითა ყვითელთა &

(*) ივინი იქმნებიან უმეტესცა გინ ანუ 9-ის ჭრტის; დლი-
 მალვინ ჩვეულებისამებრ ტყეთა შინა & ბუნქთა; თავი მათი
 არს ბრტყელი & განიერი, შინა უმეტესრული რათა რიგთა
 მკვეთრთა & ბრუდეთა კბილთა მიერ. სკდა დაქსმინ ივინი
 მკვეთა.

ღურჯოთათ ამისთვის რომელ მათ აქვსთ ტყაფი დაჭრელებულ მსგავსად ვეფხვისა და ყოველსავე სიგძქეს მათს განგრცულდებიან კამკამ იერნი ღურჯნი ზოლები. ეს საშინელი ვეშანი დასცემიყო ჩემს უბედურს ყოკოს, რომელიცა უკვე დაცლილ იყო სისხლისაგან და მოცულ იყო ღრმათა დაკოდილებათა და დაწულულებათა მიერ. შეისვე აღმოვიღე მე ორიანი დაბანხა, და ვესროლე გველს თავში. მან დაუტყვა ყოკო, შეიგრაგნა მტკუნდევ და მსწრაფლად გაიშალა რა მომეტყვა მე; გარნა მეორემან წარმატებითამან სწოლამან ჩემსან მიაქცია იგი ღტოლვად. გველი განცურდა მეოთხედსა მიღისასა სვეურისა მის ადგილისაგან ბრძოლისა და მოკვდა.

ამას შორის ყოკო იღვა - - - უგონოდ, არა ეკოდენ სისხლთა დინებისაგან, რადენ შიშისაგამო დაცემულისა ყამსა გველის ხიფვისასა (*) და გუჟადად უმეტეს ჩემის დაბანხის სწოლისაგან. წარვიღე მე ყოკო ქოხსა შინა და დავაწვინე

(*) მაიმუნთა აქამომდე ეშინისტ გველთაგან რომელ ერთითა რდენ შესედვიით მათითა დაეცემიან უგრძობებლად. ვაღიანემ მოკლას ერთგზის გველი რომელიცა ჰსწერს ესრეთ. „ამა შემთხვევასა შინა ვსტან მე თუ ვითარ საშინელად ეშინისტ მათი მაიმუნთა. ჩემი კე ვერადეს მიეხლოვდა მოკლულსა გველსა, თუმცაღა იხილა მან, რომელ მკვდრად მდებარე იყო იგი. ესე შიში ფრიად ბუნებითი არს: მაიმუნთა უმეტესადრე ჰსძინავსთ მალაღთა ხეთა ზედა, და არ ეშინისტ ამა შემთხვევასა შინა არცა ვეფხვისა, არცა ლომისა და არცაღა თუთ კაცისა; გარნა ვერა ვითარემე სიმაღლე ხისა ვერ განარინებს მათ გველისაგან, რომელიცა აღცურდების ვველგან. საღმონ მოგვითხრობს, რომელ მაკასსარის მაიმუნნი შეიყრებიან გუნდად შირისპირ გველთა, გარნა ესე ვერ შემძლებელ არს შეწვენად მათდა.

საწოლსა ზედა, მას უკვე ერთი ტუცხლი! . . . წულუღნი მისნი იუჟნენ სასარკლნი. განვბანე მე იგი ეგრეთვე ვითარცა პირველ ღ დავადეუ დახეჩქვილი ბალსნი, გავაკეთე ჩემი კელსახოცისაგან სახვეენი ღ შეუუარ წულუღნი მისნი ღ მოფაგე იგი გრძნობასა საუუათოთა წვეთთა ღ გამფრინველთა მარღთა მიერ (*) უფერობა პირისა მისისა იყო საკვირველ ბნელი ფერი წარხდა მას (***) ღ იგი ფრიად ემსგავსებოდა ქაღსა თოთხმეტის წლისა. წამსა ერთსა განახილნა მან თვალნი ღ შეისვე დაიწუნსა იგინი ღ აღმოუტყვა მძიმე კვნესა . . . ანა, მე ან მრცხვენის აღსარებად, რომელ თვალთაგან ჩემთა ღ მოსდიოდენ ცრემლნი წყაროსაებდ! ვუნანე მე მავა უოკოს ღ შეწუსებით ვსცან, რომელ ეწევის მას ფიცხელი ტყება.

ვითარსა განგრილებულსა გუღსა ეძლო ამა საშინელსა შემთხვევასა შინა განსვენებით გება! ანა წამსათვისმე ვფიქვრობდი მე, გარდა სვისათვის ჩემისა უბედურის უოკოსსა.

(*) მარღნი ესე მკურნალთაგან სახმარნი ამაღ იწოდებიან განმფრინველად ანუ გამჰარველად (*salia volatilia*) რომელ, უკეთე იქმნებიან პირად პირადსა შინა შეხებასა ჭკურისათანა განუტევენ ანუ მიეღებიან მის მიერ (ჭკურის მიერ) უმთავრესსა მოქმედებითსა თვისა ნივთიერებასა ღ მაშასადამე ძალსადა ეგრეთვე შიიღებიან რა სნეულთაგან ფრიად მსწრაფელ მოქმედებენ ძარღვთა ზედა ნერვებად წოდებულთა რომელთაცა განამსნევენ ღ მოიფანენ უცხოველესსა შინა მოძრობასა. ესრეთნა, მაგალითებდ, არიან: რქათაგან ირმისა გამოხდილი (*sal aornu cervi*) ქარვისაგან (*sal juceiui volalilis*) ღ სხ. მთარგმნილი.

(**) დეზონტენ გვარწმუნებს, რომელ მრავალ გვართა შინა მუნთა პირის ფერი შიშისაგან შეიცვლები.

შიში ზ იმედი შეცვალაებით შემიპყრობდენ მე; გარსა რა-
 დენთა დიდთა დაცვათა შესაძლო იყო ქმნად, მას ჟამსა მკვ-
 რეტილისადმი უბედურსა ზედა მომაკუდავსა! ჟოკო. ვინადგან მი-
 ლებული ნიჭისა სიტყვიერებითისა ვერ ძალ იღებდა უბნობად ჩემ-
 თანა ენითა ჩვენითა, ამისგანთა მრავალთა გრძნობათა გამოსა-
 სადებდენ თვალნი მისნი! მე შემუსრვილ ვიყავ სიღრმითა
 გულისათა ზ იგი სთხოვდა ციებისგან ზ მოითმენდა საში-
 ნელსა განჯვასა წყლულუბათაგან, გარსა თვალნი მისნი შეუდ-
 ბებოდენ ყოველთა მოძრაობათა ჩემთა. უკეთუ განუშორდე-
 ბოდი მე წუთ ერთ. მასინ თვალნი მისნი აღმოაჩენდენ გამო-
 უთქმელსა შიშსა. კაცთა ვერ შექნიშნეს ვიდრე აქამომდე, რა-
 მელ ენა მსახურებს მათ მსოფლოდ ოდენ გამოსაცხადებულად
 (გამოსაცხადებულად) წვლილმოგონებთა ზ გრძნობათა; გარ-
 სა რაჟამს! ძლიერნი მგრძნობელობანი ზ გულის თქმანი...
 უტევ ზუოფენ მათ—მასინ შეტყუებულენ იგინი თვალთა მიერ.

ძალ შედვას დაცვებს მისი? ნანდილ, ძნელ იყო ჩემდა
 ტენება ამისი, თუ ვითარ შესწუხდებოდენ შინაურნი ჩემნი,
 უკეთუ არა მოფიტვოდო მათდა აღნიშნულსა საათსა ზ დავი-
 დამებდი ტყუას შინა; გამოვისახავდი მე ზრუნვათა მათთა, შე-
 წუხებდას ზ სასოწარკვეთილებასა; გარსა დამძახვენა რომელ
 განვიზრახე მე ნუკემის ცემა მაიმუნისა, ზ მივეც მას უზირა-
 ტობაჲ შეგობართა ჩემთა ზედა? ვაუგედრებ თავსა ჩემსა
 ერთითა ოდენ წუთითა ვერ გაბედვისათვის ამას შემთხვევასა
 შინა.

განვსდებ რა ორსა ნაბიჯსა ზედა კარისადმი—მუისვე
 საშინელად შექვირსა ჟოკომ; ხალა მე მივისწრათუ მისდა
 წამლებითურთ, ზ მსურდა რათა დამემშვიდებინა ტანჯვანი მის-
 ნი რომლისადა აღსრულებასა ვიმედოვნებდი რავდენთამე მი-
 ნუტთა შინა—გარსა შეუწესეულად, რეცა მოჩვენებით—გრუნჩს-

3/64

ფანი მისნი განჯარდენ ჳ შიმე სულთქმა გაიშვიათდებოდა. ,,
 ყოკო! ყოკო! ,, შევძახე მე . . . ხოლო მან გარდამოიღო
 ხეშკენ მშვენიერი თავი თვისი, მომხედა ალერსიანით ჳ მეგობ
 ბრულით სახით, ჳ ენება აღდგომად, გარნა დაეცა იგი ვვა-
 ლად ბალიშსა ზედა ჳ კანუტყვა მან უკანასკნელი სულთქმაჲ.
 ჳ შემდგომად სმისა დღისა წარწყმართე მე ევროპიად.

დასრულდა.

